

SYNNE SÆTRANG

«Ikke bare en Facebook-gruppe»

En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge

Synne Sætrang

«Ikke bare en Facebook-gruppe»

En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2016

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2016
Rapport 2016:9

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (print): 978-82-7763- 544-6
ISBN (online): 978-82-7763- 545-3

ISSN (print): 1891-2168
ISSN (online): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Uni Research Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Innhold	5
Forord.....	7
Innledning	9
Norsk frivillighet i endring.....	11
Mot en refleksiv frivillighet.....	12
Fra hierarki til nettverk	13
Kommunikasjonsteknologi	15
Analytisk rammeverk: Nye sosiale bevegelser	17
Å studere sosiale bevegelser – en flerdimensjonal tilnærming....	19
Rapportens fokus.....	21
Metode og casevalg.....	22
Kapitteloversikt	24
Framveksten av en sosial bevegelse	25
Oppstart på Tøyen	25
Nettverket vokser	27
Den varme bølgen	29
Informantenes vei inn	31
«Endelig kan vi bidra med noe»	32
«Vi vil inn»	36
Roller og formål	38
Førstelinjetjeneste ved ankomst.....	38
Aktiviteter tilknyttet mottak.....	41
Online og offline møteplasser.....	46
Aksjoner og demonstrasjoner	48
«Vi har ett mandat, og det er flyktninger»	49
Oppsummering	52
Organisering og utvikling	55
Sosiale medier – bruk og betydning.....	55
Forholdet mellom nasjonalt og lokalt nivå.....	58
Norway-gruppa: Fra lokalgruppe til paraplyorganisasjon	58

Selvstendige lokalgrupper.....	62
Fra nettverk til hierarki?	64
Samarbeid med andre aktører.....	68
Om å finne sin plass.....	70
Framtid	72
Oppsummering.....	76
Oppsummering og diskusjon	77
Nettverk som mål, middel og form	79
Etterord	83
Litteratur	85
Sammendrag/Abstract.....	89

Forord

Det raskt økende omfanget av flyktning- og asylankomster til Norge høsten 2015 førte til stor mobilisering i det norske sivilsamfunnet. En studie av nordmenns bidrag i forbindelse med flyktningssituasjonen viser at hele én av tre bidro med penger og utstyr og/eller frivillig innsats i 2015/2016 (Fladmoe, m.fl., 2016). Flertallet av de frivillige bidro gjennom etablerte organisasjoner som Røde Kors, Norsk Folkehjelp eller Redd Barna, men situasjonen førte også til fremveksten av nye hjelpegrupper som arbeidet for flyktningers rettigheter og sikre dem en verdig ankomst. Refugees Welcome-nettverket (RW), som er tema for denne rapporten, representerer et av disse initiativene. Det som startet som en Facebook-gruppe med formål om å mobilisere til og koordinere hjelpeaktiviteter for de første gruppene som ankom i Oslo, spredte seg raskt i takt med at asylmottak ble opprettet over hele landet. På landsbasis er det registrert over seksti lokale RW-grupper, som har organisert innsamlinger og utdelinger av klær og utstyr, aktiviteter både i og utenfor mottak, samt demonstrasjoner og aksjoner for å få oppmerksomhet rundt flyktningers rettigheter.

Denne rapporten bygger på intervjuer med syv ledere og nøkkelpersoner som på intervjutidspunktet var aktive i seks ulike RW-grupper omkring i landet. Samtidig var flere i en fase hvor gruppen var i en overgang fra å være løse digitale nettverk til å bli mer eller mindre formelle organisasjoner. Målet med rapporten har vært å få innblikk i disse prosessene, som gir en unik inngang til å forstå fremveksten og utviklingen av en sosial bevegelse: Fra etablering i Oslo og spredningen til resten av landet, deres opplevelse av mulighetsrom og utfordringer i møte med asyl- og flyktningfeltet, og hvordan en ny aktør søker å forme – og blir formet av – konteksten de går inn i.

Jeg vil rette en særlig takk til mine informanter i Refugees Welcome-nettverket, som har satt av tid i en travel hverdag til å bidra til prosjektet. Uten deres åpenhet og kloke refleksjoner ville ikke denne rapporten vært mulig. Jeg vil også takke mine kollegaer ved Senter for forskning på sivilsamfunn og Institutt for samfunnsforskning for nyttige innspill underveis i prosessen. En særlig takk til Kari Steen-Johnsen, Bernard Enjolras, Ivar Eimhjellen, Christina Stoltenberg og Fredrik Engelstad.

Prosjektet er finansiert av Kulturdepartementet gjennom Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Oslo, desember 2016.

Synne Sætrang

Innledning

I 2015 kom det flere enn 1,3 millioner flyktninger og asylsøkere til Europa. Ikke siden andre verdenskrig har Europa stått ovenfor tilsvarende omfang av mennesker på flukt, og situasjonen ble omtalt som en internasjonal flyktning-krise. Også Norge ble berørt. Etter et halvår med få asylankomster til landet, gikk tallene rett til værs sensommeren 2015: Drøyt 31 000 søkte om beskyttelse i Norge, noe som var en tredobling fra året før¹. Lenge hadde nordmenn lest historier om mennesker som la ut på en farefull ferd via land eller med båt over Middelhavet, og som risikerte livet for drømmen om et trygt liv i Europa. Nå var ikke flykningene lenger fjerne bilder på TV eller i avisen. De var virkelige kvinner, menn og barn som ankom norske lokalsamfunn. Plutselig stod nordmenn ansikt til ansikt med en internasjonal humanitær krise.

Aldri før har det kommet så mange mennesker til Norge på så kort tid. Situasjonen ble opplevd som akutt fordi søkerne kom i løpet av noen få intense høstmånader. Den ekstraordinære situasjonen fikk stor oppmerksomhet i mediene, og førte til debatt om i hvilket omfang Norge kunne ta imot menneskene på flukt. Et presset mottakssystem og manglende kapasitet førte til et akutt behov for bidrag fra sivilsamfunnet, og situasjonen vekket et stort engasjement i befolkningen. Én av tre nordmenn bidro på en eller annen måte i forbindelse med flyktningssituasjonen. De fleste bidro med donasjoner av penger, utstyr og klær, men mange også med frivillig arbeid (Fladmoe m.fl., 2016). Flertallet av de frivillige bidro gjennom tradisjonelle organisasjoner. Men situasjonen førte også til fremveksten av nye hjelpeinitiativer som ved

1. I 2015 utgjorde søker fra Syria den største gruppen, med over 10 500 søknader, etterfulgt av afghanere (7000), irakere (3000) og eritreere (2 900). Tall fra UDI: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/arsrapporter/tall-og-fakta-2015/faktaskriv-2015/hvor-mange-sokte-om-beskyttelse/>

hjelp av sosiale medier engasjerte og organiserte frivillige i stor skala – utenfor rammene av etablerte institusjoner².

Mens debattene raste i media og politikere kranglet om hvor mange flyktninger Norge skulle ta imot, førte kaotiske tilstander utenfor Politiets Utlendingsenhet (PU) på Tøyen i Oslo til en omfattende mobilisering i lokalsamfunnet. Det som startet som en mindre gruppe frivillige som delte ut mat til flyktningene som stod og ventet på registrering utenfor PU, vokste raskt via nettsamfunnet Facebook, hvor det ble organisert store innsamlinger av klær, hygieneartikler og utstyr for å dekke grunnleggende behov hos de nyankomne. Raskt hadde gruppen – som kalte seg Refugees Welcome to Norway – over 80 000 medlemmer. I ukene som fulgte dukket lokale initiativer opp nesten daglig, i takt med at asylmottak med opprettet over hele landet³. Initiativer med likelydende navn hadde allerede blitt etablert i andre europeiske land og hadde fulgt flyktningene gjennom Europa. I mange land har aktiviteten til RW-initiativene dreid seg om å bidra med boliger, for eksempel gjennom en internasjonal nettside hvor innbyggere som har et ledig rom eller leilighet kan bli satt i forbindelse med flyktninger som trenger tak over hodet⁴. I Norge har RW-nettverket i hovedsak, men med lokale variasjoner, dreid seg om akutt-hjelp ved ankomst i form av utdeling av mat og utstyr, samt sosiale aktiviteter i tilknytning til mottak rundt om i landet. Flere av gruppene har også vært involvert i organisering av aksjoner og demonstrasjoner for å vekke oppmerksomhet rundt flyktningers situasjon og rettigheter.

Gitt deres tilsynelatende uformelle organisering, overrasket flere av RW-gruppene mange ved å ikke bare være et «blaff», men forbli aktive –og til og med bygge styrke over tid –ved hjelp av både online- og offline-aktiviteter. Denne rapporten bygger på intervjuer med syv ledere og nøkkelpersoner i seks lokale RW-grupper som på intervjutidspunktet stod midt i arbeidet med å gjøre flyktningenes hverdag og møte med Norge litt enklere, samtidig som flere av dem var i en fase hvor gruppen var i en overgang fra å være løse digitale nettverk til å bli mer eller mindre formelle organisasjoner. Målet med studien er å få innblikk i disse institusjonaliseringsprosessene, fra spontan handling til mer formaliserte former for organisering. Med utgangspunkt i

2. To av initiativene som har fått størst oppmerksomhet er Refugees Welcome og Dråpen i havet. (Se Fladmoe m.fl. 2015:31-35)

3. På sine nettsider har Refugees Welcome to Norway registrert 61 lokale grupper. I tillegg kommer ulike spesialgrupper med likelydende navn (Refugees Welcome to School, Health osv). I sin webstudie av flyktningengasjementet på sosiale medier, finner Ivar Eimhjellen (2016) nær 100 ulike RW-initiativer.

4. Refugees Welcome International administreres fra Tyskland. Les mer på hjemmesiden <http://www.refugees-welcome.net/>

ledernes erfaringer, anlegger rapporten et perspektiv der RW-nettverket studeres som en sosial bevegelse. Her ses dannelsen og utviklingen av en organisasjon som del av en dynamisk prosess, hvor både kontekstuelle, organisatoriske og kulturelle faktorer påvirker gruppenes etablering, vekst og virke. Ved å anlegge et slikt flerdimensjonalt perspektiv, bidrar rapporten til å belyse hvilke faktorer som har vært viktig for gruppenes virksomhet i ulike faser.

Studien er en del av det større forskningsprosjektet «Frivillig innsats i Norge og Skandinavia»⁵. I dette delprosjektet, «Nye former for frivillighet», har vi vært interessert i nye typer nettverk som vokser frem på siden av de etablerte organisasjonene og som finner nye måter å løse samfunnsproblemer på. Refugees Welcome-initiativet er særlig interessant i denne sammenheng fordi det med sin ad hoc-pregede, desentraliserte nettverksorganisering representerer noen sentrale endringstendenser forskere har sett i det norske organisasjonslandskapet de senere årene (se bl.a. Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen, 2016; Wollebæk og Sivesind, 2010; Wollebæk og Selle, 2002).

At frivillige sammenslutninger organiserer seg for å løse nye og påtrengende samfunnsproblemer eller bedre betingelsene for særskilte grupper i samfunnet er ikke noe nytt. De sosiale og humanitære organisasjonene som vokste frem mot slutten av 1800-tallet ble også etablert for å gripe fatt i samfunnsoppgaver det offentlige ikke hadde vilje eller kapasitet til å håndtere. I tilfellet med RW-nettverket er det formen, omfanget og hastigheten på mobiliseringen som fremstår som noe særegent. Med utbredelsen av internett og sosiale medier lever vi i en tid hvor individers muligheter til å dele, samarbeide og handle kollektivt har økt kraftig – både innenfor og utenfor rammene av tradisjonelle institusjoner og strukturer. Ved å benytte RW-nettverket som case, vil rapporten kunne gi et bilde av hva den «nye frivilligheten» kan bestå av, og hvilke muligheter og utfordringer nye organiseringsformer kan innebære.

Før vi går nærmere inn på rapportens data- og metodegrunnlag, følger en kort presentasjon av tidligere empiriske arbeider og teoretiske tilnærminger som utgjør rammen for undersøkelsens fokus og problemstillinger.

Norsk frivillighet i endring

Frivillig sektor i Norge er kjennetegnet av en svært høy organisasjonstetthet sett i forhold til mange andre land, og når det gjelder frivillig innsats ligger nordmenn på verdenstoppen. I 2014 oppga tre av fem nordmenn (61 prosent) at de hadde utført frivillig arbeid for en organisasjon de siste 12 månedene

5. Les mer om prosjektet på <http://www.sivilsamfunn.no/Prosjekter/Frivillig-innsats-og-motivasjon-i-Norge-og-Skandinavia>

(Folkestad m.fl. 2015)⁶. Men frivilligheten er stadig i forandring, og de siste tretti årene har vi sett klare tendenser til forandring på individ- og organisasjonsnivå – både i form av hvordan og hvorfor folk utfører frivillig arbeid, og i måten innsatsen organiseres på. Mens frivillig arbeid tidligere gjerne fulgte naturlig av medlemstilhørighet til en organisasjon eller folkebevegelse – en tilhørighet som ofte var knyttet til dypereliggende identitetsaspekter som klasse, kjønn, yrkesbakgrunn eller geografi – har nordmenns frivillige innsats de siste tre tiårene vært preget av en økende grad av frikobling mellom frivillig og organisasjon, individrettede motiver og løsere organiseringsformer (Wollebæk og Sivesind, 2010; Arnesen m.fl., 2016; Wollebæk m.fl. 2015; Folkestad m.fl. 2015).

Mot en refleksiv frivillighet

Mens nivået på nordmenns frivillige innsats har ligget på et relativt stabilt nivå de siste tjue årene, viser frivillighetsforskningen endringer i folks tilknytningsformer og formål med deltakelsen siden slutten av 90-tallet: stadig færre er medlem av organisasjonen de jobber for (Folkestad m.fl. 2015). At lojaliteten til enkeltorganisasjoner er svekket tydeliggjøres også av at flere oppgir at de like gjerne kunne gjort innsatsen for en annen organisasjon (Wollebæk m.fl., 2015). Forskere finner også en endring i motivasjonen folk har for å utføre det frivillige arbeidet. I sin studie av betingelser for frivillig innsats finner Wollebæk og kolleger (2015) at scoren på så å si alle skalaene som benyttes for å måle motivasjon har økt fra 1998 til 2014. Tallene viser at flertallet av de frivillige motiveres av det å kunne lære noe og å handle i tråd med sine verdier, og at disse motivene har vært stabile over tid. Samtidig finner de at individuelle motiver som å føle seg betydningsfull og at det er bra å ha en attest på at man har jobbet frivillig. I følge Wollebæk m.fl. (2015) innebærer ikke tendensen at uegennyttige motiver har blitt mindre vesentlige, men at motivasjonsgrunnlaget for å arbeide frivillig er bredere og mer sammensatt enn tidligere – og at en i større grad drives av *både* egeninteresse og altruisme. Hustinx og Lammertyn (2003) omtaler den økende kompleksiteten i folks motivasjon for frivillig arbeid som en «pluralisering av motiver»⁷.

Endringene i motivasjonen for å utføre frivillig arbeid omtales i litteraturen som en mer «refleksiv» form for frivillighet (se bl.a. Hustinx og Lammertyn, 2003). Som følge av økt individualisering er det i større grad aktiviteten eller en enkeltsak, og ikke organisasjonen, som står i sentrum – en aktivitet som i

6. Tallene gjelder det man kan kalle «formell» frivillighet, dvs frivillig arbeid utført for en organisasjon. Tallene kan se annerledes ut dersom en ser på såkalt «uformelt» frivillig arbeid, som å hjelpe venner og familie.

7. Se Wollebæk m.fl. (2015:87-89) for diskusjon.

større grad utløses av individuelle begrunnelser og behov. Fra å være preget av en pliktfølelse overfor et kollektiv (som et lokalsamfunn, en organisasjon eller en sosial gruppe), synes frivillighet nå i økende grad å ha blitt en arena for selvrealisering og for å nå individuelle mål (Hustinx og Lammertyn, 2003). At frivilligheten blir mer spontan, og individuelle motiver og enkeltsaker blir stadig viktigere, innebærer altså ikke at viljen til å arbeide frivillig er svekket, men at *rammene den foregår innenfor er mindre viktige* (Wollebæk m.fl., 2015). Dette åpner for et mer mangfoldig, men også et mer fragmentert, organisasjonslandskap.

Fra hierarki til nettverk

Hos Hustinx og Lammertyn (2003) er det et sentralt poeng at endringene vi ser på individnivå ikke bare er et resultat av endrede individuelle preferanser, men også skjer i samspill med at organisasjonene forandrer seg. De siste tretti årene har vi sett store endringer i det norske organisasjonslandskapet, både når det gjelder organisering og orientering (Arnesen m.fl., 2016).

Et av de mest sentrale endringstrekkene de siste årene er det som omtales som en todeling av organisasjonssamfunnet, der stadig færre lokale lag er tilsluttet en organisasjon på nasjonalt eller regionalt nivå (Arnesen m.fl., 2016; Wollebæk og Sivesind, 2010; Wollebæk og Selle, 2002). Endringene innebærer en utvikling fra en hierarkisk «folkebevegelsesstruktur», som har preget det norske sivilsamfunnet siden fremveksten på midten av 1800-tallet⁸, mot en mer nettverksbasert frivillighetsmodell (Arnesen m.fl., 2016; Wollebæk m.fl., 2015). Særlig på lokalt nivå synes organisasjonslivet å bli mer uformelt, med en generell nedgang i møtevirksomhet, og færre nedskrevne vedtekter, møtereferater og medlemslister (Wollebæk og Selle, 2002). Den svekkede koblingen mellom organisasjon og individ går parallelt med en økende profesjonalisering i organisasjonene: Stadig flere benytter betalte ansatte til rekruttering og organisering av aktiviteter som skal tilpasses frivillige kjennetegnet av mer komplekse motivasjonsmønstre, dårligere tid og mindre lojalitet til enkeltorganisasjoner.

Frakoblingen mellom lokalt og nasjonalt nivå har siden de første kartleggingene på 2000-tallet vekket bekymring hos fagfolk, som argumenterte for at todelingen og en hierarkisk organisasjonsmodell under press innebærer en forvitring av demokratiets byggesteiner: koblingen mellom individet, sivilsamfunnet og det offentlige (se bl.a. Østerud, Engelstad og Selle, 2003; Arne-

8. Det var bondebevegelsen, arbeiderbevegelsen, avholdsbevegelsen, misjonsbevegelsen og målbevegelsen som sammen med de sosiale og humanitære lag (som fattigkasser, sparebanker og opplysningsforeninger) utgjorde kjernen i det tidlige organisasjonssamfunnet som vokste fram på 1840-tallet (Arnesen m.fl., 2016:9).

sen m.fl., 2016 for diskusjon). Forskning basert på nyere tall kan derimot tyde på noe annet: I takt med at lokallagene blir stadig mer internt- og aktivitetsorienterte, ser forskere fremveksten av nye, nasjonale organisasjoner⁹. Disse er ikke brede medlemsorganisasjoner som arbeider for å skape store samfunnsendringer, men i økende grad saksrettede foreninger som retter sitt arbeid mot egne medlemmer eller spesifikke målgrupper. De nye nasjonale organisasjonene er mer politisk aktive enn tidligere, men via nye kanaler – som internett og sosiale medier (Arnesen m.fl., 2016). Det synes altså som at den nye teknologien kan ha hatt betydning for den økte todelingen: ved å gjøre kommunikasjonen mellom nivåer og organisasjonsledd enklere, bidrar nye kommunikasjonsmidler til at man kan kutte kostbare og effektivitetssvekkende mellomledd som tidligere var helt nødvendige for kommunikasjonsflyt og formidling av grasrotas interesser. I sin studie av det norske organisasjonslandskapet konkluderer Arnesen og kollegaer (2016) derfor med at endringene har bidratt til å svekke organisasjonenes rolle som demokratisk infrastruktur, men styrket deres sivilsamfunnsrolle i politikkutforming, og når det gjelder mobilisering og deltakelse¹⁰.

9. Tidligere analyser baserte seg i hovedsak på lokallagsdata, og faget ikke opp den parallelle utviklingen av nye organisasjoner på lokalt nivå (se Arnesen m.fl., 2016).

10. Arnesen m.fl. (2016) argumenterer for at sivilsamfunnsrollen har blitt styrket av flere årsaker: i) en økning i antall nasjonale organisasjoner, som er mer konflikt- og endringsorienterte, og slik sett overtar lokallagenes rolle, ii) Internett og sosiale medier gir nye muligheter for frivillig organisering og deltakelse i frivillige organisasjoner, iii) Større åpenhet om prosessene rundt politikkutforming gir mer spesialiserte grupper anledning til å fremme sosiale rettigheter og legge til rette for aktivt medborgerskap.

Kommunikasjonsteknologi

Alle organisasjoner er kommunikasjonssystemer. Endringer i kommunikasjon påvirker dermed rammevilkårene for organisering (Wollebæk og Selle, 2002: 233).

Endringene vi ser på individ- og organisasjonsnivå må også ses i sammenheng med større endringsprosesser i samfunnet. Kulturelle prosesser – som individualisering – har blitt nevnt, men det er ikke mulig å forstå disse prosessene uten å bringe inn den teknologiske utviklingen som har skjedd de siste tiårene. Ikke bare tilbyr internett og sosiale medier nye verktøy for organisering og innflytelse som kan bidra til å utfordre tradisjonelle strukturer, de setter også nye saker på agendaen ved at grensene mellom det lokale og det globale blir mindre klare. Nye kommunikasjonsformer bidrar til å endre måten mennesker danner grupper, og dermed selve grunnlaget for kollektiv handling.

Sosiale nettverk – individer, grupper og koblinger mellom dem – har alltid eksistert i menneskelige samfunn. Men fremveksten og integrasjonen av digitale kommunikasjonsverktøy bidrar til å endre nettverkenes form, innhold og potensial (Shirky, 2008). Mens spredning av informasjon og mobilisering og koordinering i storskala kollektiv handling tidligere var meget ressurskrevende – og derfor forbeholdt etablerte organisasjoner og institusjoner – kan individer og mindre, uformelle grupper i dag enkelt få tilgang til og spre informasjon og bilder, organisere aksjoner og kampanjer og oppfordre til handling ved hjelp av digitale nettverksplattformer, som Facebook og Twitter. Internett muliggjør et mangfold av kommunikasjonsformer, stor grad av interaktivitet og formidling av mange typer medieinnhold. Frigjøringen av sosiale strukturer fra fysisk og geografisk rom – og de konsekvenser det har for produksjon, erfaring, makt og kultur – utgjør grunnlaget for fremveksten av det som omtales som «nettverkssamfunnet» (Van Dijk, 1991; Castells, 2000).

Framveksten av sosiale medier har ført med seg en ny debatt om organiseringen av frivillige organisasjoner. Mens tradisjonelle frivillige organisasjoner kan forstås som institusjonaliserte nettverk mellom organisasjoner, medlemmer og aktive frivillige – noe som gjør dem effektive til å spre informasjon og mobilisere til frivillig innsats – har det blitt hevdet at slike institusjonaliserte nettverk kan være lukkede, og at noen grupper derfor faller utenfor. En vedvarende, om enn minkende, ulikhet i deler av det norske sivilsamfunnet når det gjelder utdanningsbakgrunnen til de som deltar, kan være en indikasjon på dette (Folkestad m.fl., 2015). Ved å koble mennesker sammen gjennom digitale nettverk, representerer de sosiale mediene en alternativ infrastruktur for sosialisering, organisering og handling, hvor informasjon kan spres umiddelbart til svært mange, og koble og mobilisere individer på en mye raskere måte enn før (Barrabasi, 2002; Enjolras, Steen-Johnsen og Wollebæk, 2013). Basert på disse egenskapene ved digitale medier, har Bennett og Segerberg

(2012) argumentert for at nye former for «connective action» vil komme til å supplere – og delvis erstatte – tradisjonelle organiseringsformer. Sivilt engasjement organiseres her gjennom sosiale medie-nettverk, noe som ikke krever store administrasjonsressurser, eller formelle og hierarkiske byråkratiske strukturer. En slik form for organisering har den fordelen at den er fleksibel og åpen, samtidig som den er individualisert, i den forstand at den krever mindre av deltakerne i form av tilslutning til bestemte ideologier eller identiteter. I Norge har vi sett at tradisjonelle organisasjoner aktivt bruker sosiale medier som et verktøy (Arnesen m.fl., 2016; Eimhjellen, 2014; Eimhjellen, 2013; Steen-Johnsen, Enjolras og Kruse, 2012; Enjolras m.fl. 2013)¹¹, i tillegg til at slike medier også har spilt en rolle i mer uformelle former for saksrettet mobilisering¹².

På den ene siden synes den teknologiske utviklingen å by på muligheter for frivilligheten, ved at informasjon og oppfordringer til deltakelse spres raskt og bredt via sosiale medier. Tidligere studier har bl.a. vist at digitale nettverk som Facebook, Twitter og YouTube bidrar til å mobilisere flere blant grupper som vanligvis er underrepresentert i politiske demonstrasjoner (Enjolras m.fl. 2013) eller organisasjonsfrivillighet (Fladmoe m.fl., 2016). Som en alternativ kanal for påvirkning og deltakelse, kan sosiale medier slik sett tenkes å medføre en styrking av grasrotdemokratiet – også innad i organisasjoner, ved at nettverksformen kan gjøre kommunikasjonen mellom nivåer og ledd enklere (Shirky, 2008). På den andre siden kan mulighetene for bred og rask informasjonsspredning gjennom alternative og mer uformelle kanaler uten noen stabil og vedvarende struktur føre til mangel på oversikt, og at arbeidet faktisk blir mindre effektivt (se f.eks. Gjerde og Winsvolds studie (2016) om bruk av frivillige i søk- og redningsarbeid). Mer åpne organiseringsformer kan også gjøre det krevende å opprettholde kontroll over organisasjoners retning og mål. Selv om det kan gjøre det mindre ressurskrevende å delta, vil aktiv bruk av nye kommunikasjonsmidler kreve ressurser fra organisasjonens side, knyttet til administrering og drift av plattformene (Steen-Johnsen m.fl., 2012; Eimhjellen, Wollebæk og Strømsnes, 2013). Samtidig er

11. Arnesen m.fl. (2016) finner at nær alle nasjonale organisasjoner i Norge brukte internett i 2013: 95 prosent av nasjonale organisasjoner hadde hjemmeside, og 61 prosent brukte sosiale medier. Blant lokallag er tallene lavere. Da rapporten er basert på tall fra 2009 og 2013, kan vi anta at andelen er enda høyere i dag, også på lokalt nivå.

12. Et eksempel fra de senere årene er mobiliseringen i forbindelse med debatten om reservasjonsretten i 2013/2014. Debatten dreide seg særlig om spørsmålet om legers rett til reservasjon mot å henvise pasienter til abort. Forslaget ble møtt med sterke reaksjoner. Det ble organisert omfattende protester i sosiale medier, og demonstrasjonstogene på kvinnedagen 8. mars 2014 samlet flere enn noen gang siden 1970-årene. Protestene bidro til at forslaget ble trukket tilbake. Les mer på Store Norske Leksikon: <https://snl.no/abortkampen>

grensene mellom medlem og ikke-medlem, og hvem som er aktive og ikke-aktive, mer uklare. Selv om mobilisering via digitale plattformer kan lede til online-engasjement, er det heller ingen selvfølge at mobilisering på nett (som at man trykker «like» eller «attending») fører til faktisk handling (offline-engasjement) (Se bl.a. Steen-Johnsen m.fl., 2012; Bennet og Segerberg, 2012). Tidligere studier finner også en sammenheng mellom organisasjoners mediebruk og sentralisering av beslutningsmakt i organisasjoner – og at det på denne måten også kan føre til en svekkelse av demokratiske prosesser (Eimhjellen, 2013).

Selv om både nye og etablerte aktører påvirkes av teknologiske endringer, viser studier av frivillighet og sosiale medier at tradisjonelle organisasjoners rolle som mobiliserings- og informasjonskanaler langt fra er svekket, og at nye kommunikasjonsverktøy bidrar til å *supplere* – snarere enn å *erstatte* – etablerte kommunikasjons- og organiseringsformer (se bl.a. Arnesen, 2016; Fladmoe, 2016; Eimhjellen 2016b; Eimhjellen, 2014; Enjolras m.fl., 2013). Ved å fungere som alternative kanaler for mobilisering og informasjonsspredning, bidrar nye kommunikasjonsverktøy til å åpne opp for et mer mangfoldig organisasjonslandskap av mer hybride og nettverksbaserte organiseringsformer (Eimhjellen 2016b; Bennet og Segerberg, 2012; Enjolras, 2010). Det er nettopp et slikt nettverk, hvor sosiale medier har vært en viktig del av både framvekst og drift, som utgjør denne rapportens case. I neste del skal vi se nærmere på det analytiske rammeverket som benyttes i studien av Refugees Welcome.

Analytisk rammeverk: Nye sosiale bevegelser

Når vi i denne rapporten studerer et utvalg RW-gruppers fremvekst og utvikling, gjør vi det i lys av analytiske verktøy utviklet for å studere nye sosiale bevegelser (New Social Movements (NSM)). I bred forstand kan en sosial bevegelse defineres som «et nettverk av uformell interaksjon over tid mellom et mangfold av individer, grupper og/eller organisasjoner, som inngår i en politisk eller kulturell konflikt på basis av en delt identitet» (Diani, 1992:13). En sosial bevegelse er ikke en enkelt organisasjon, men snarere et nettverk av ulike aktører – som kan være mer eller mindre formelle.

Når man snakker om «nye» sosiale bevegelser er man gjerne opptatt av organiseringsformer som er forskjellige fra de som var: Først og fremst de tradisjonelle folkebevegelsene som arbeiderbevegelsen og lignende typer organisasjoner knyttet til klart definerte økonomiske grupper. Disse vokste gjerne ut av en tydelig kollektiv identitet eller ideologi og var kjennetegnet av en hierarkisk organisering som bandt det lokale, regionale og nasjonale nivået

sammen¹³. Et sentralt trekk ved nye sosiale bevegelser – og som ligger til grunn for den brede definisjonen som benyttes i denne rapporten – er ikke at de arbeider for endring eller at kampsakene er noen helt andre enn tidligere, men at de gjør det *utenfor rammene av etablerte sosiale institusjoner* (Stalder, 2006; Snow og Soule, 2010).

At sosiale medier har bidratt til at kostnadene ved å organisere og mobilisere til kollektiv handling har sunket drastisk, gjenspeiles i at uformelle og spontane protestaksjoner – både online og offline – har blitt en stadig vanligere del av det sosiale og politiske landskapet i de fleste vestlige land (Shirky, 2008). Det er ikke alle store organiserte protester som utvikler seg til det man kan omtale som sosiale bevegelser, mange er enkeltstående protester. Andre grasrotinitiativer kan eksistere en stund, men ebber ut på grunn av mangel på ressurser, eller fordi de oppnådde det det ønsket. Men i enkelte tilfeller vokser initiativer seg større og utvikler seg over tid, og blir en naturlig del av organisasjonslandskapet. Tendensene er også relevante når det gjelder RW-nettverket: Mens flere lokale RW-initiativer i dag er inaktive på grunn av at lokale mottak har blitt lagt ned, og slik sett mistet utgangspunktet for sitt arbeid, har andre grupper over tid endret fokus og arbeidsområder – og i noen tilfeller organiseringsform – i takt med endringer i deres omgivelser. Betydningen av forskjellige interne og eksterne dynamikker for gruppenes organisering og utvikling er tema for kapittel 3 i rapporten. Mens flertallet av gruppene er uformelle, var 12 av gruppene på intervju tidspunktet registrert i Brønnøysundregisteret. Norway-gruppen er også medlem i Frivillighet Norge, på lik linje med andre norske frivillige organisasjoner.

På sine egne nettsider betegner RWTN seg som en organisasjon som «begynte som en folkebevegelse». Andre informanter omtaler initiativet som en grasrotbevegelse, en «nasjonal dugnad» eller en sosial bevegelse. Uavhengig av betegnelsen, er initiativet preget av noen sentrale kjennetegn ved moderne sosiale bevegelser.

Som vi har sett var den dominerende organiseringsformen hos tidlige sosiale bevegelser, som folkebevegelsene som vokste frem på slutten av 18- og begynnelsen av 1900-tallet, en hierarkisk organisering som bandt det lokale, regionale og nasjonale sammen, og med kommunikasjons- og styringsprosesser som løp gjennom disse (Enjolras, 2010). Nye sosiale bevegelser er gjerne preget av et større mangfold av organiseringsformer. Ofte er de kjennetegnet av en større grad av *desentralisering*, som typisk oppstår ved nettverksorganisering (lokale grupper er ofte autonome med begrensede koblinger til regiona-

13. «Nye sosiale bevegelser» har blitt benyttet om fremveksten av nye typer bevegelser som vokste fram på 60- og 70-tallet, og i økende grad fokuserte på saker grunnet i identitet og livsstil – som miljø, fred, etnisitet, kjønn og New Age – fremfor klasse og ideologi.

le og nasjonale organisasjoner, og har ikke nødvendigvis en fysisk kjerne). Som et resultat av dette har mange en *flat struktur* (lav grad av hierarkiske strukturer og ikke nødvendigvis klare, vertikale roller), de er oftere *saksbaserte* (fremfor å følge tradisjonelle politiske skillelinjer/brede nedslagsområder) og *dynamiske* i form av antall mennesker som glir inn og ut ettersom muligheter for aktivitet og engasjement byr seg (ingen tydelig medlemsmasse eller skille mellom medlem og ikke-medlem). Alle disse er sentrale faktorer både i RW, og i det som omtales som «den nye frivilligheten».

Det er imidlertid viktig å understreke at det som i mye av litteraturen omtales som «nye» og «tradisjonelle» organiseringsformer og logikker ikke er gjensidig utelukkende; i praksis snakker man gjerne om grader av formalisering og sentralisering, eller «hybrider», når en skiller mellom ulike organiseringstyper. Mens noen benytter seg av internett og sosiale medier som én av mange strategier i arbeid og organisering, utgjør det for andre selve organiseringsformen. På grunn av mangfoldet av organiseringsformer er det i dag enda vanskeligere – og derfor mindre fruktbart – å studere nye aktører i lys av etablerte kategorier. Derfor har forskere utviklet verktøy for å beskrive og forklare bevegelsers fremvekst, virke, spredning – og eventuelt tilbakegang – som en flerdimensjonal *prosess*.

Å studere sosiale bevegelser – en flerdimensjonal tilnærming

De senere årene har man i NSM-litteraturen sett en utvikling i måten man studerer sosiale bevegelser på. Tidligere ble prosessen fra spontane bevegelseslignende samlinger til hierarkiske, byråkratiske organisasjoner beskrevet nesten som en lovmessighet, hvor institusjonalisering ble ansett som en lineær prosess fra det spontane mot mer differensiering (arbeidsdeling og profesjonalisering) og formalisering (utvikling av (u)formelle regler)¹⁴. Etter fremveksten av nye typer bevegelser på 60 og 70-tallet, som ble ansett som mer anti-byråkratiske og anti-hierarkiske, begynte også teoretikere innen feltet å tenke bredere om institusjonalisering som fenomen. Siden midten av 80-tallet har vi sett en dreining i forskningslitteraturen mot en mer dynamisk forståelse av institusjonalisering som en flerdimensjonal prosess, som kombinerer flere ulike teoretiske perspektiver¹⁵ (se bl.a. Della Porta og Diani, 2006; McAdam m.fl. 1996; Seippel, 2001 og 2003; Snow og Seole, 2010).

14. Den mest berømte av slike teorier er Michels (1962) om «oligarkiets jernlov», som ifølge Seippel (2003) «skaper et inntrykk av at alle bevegelser ubønnhørlig vil utvikle seg i retning av byråkrati og oligarki». I organisasjonsteorien betegnes tendenser til homogenisering av organiseringsformer som «institusjonell isomorfisme» (DiMaggio og Powell, 1991).

15. Som f.eks. politisk mulighetsteori, ressursmobiliseringsteori og symbolsk interaksjonisme.

Innenfor en flerdimensjonal prosessforståelse, er det særlig tre sett av faktorer som studeres: i) det strukturelle feltet der bevegelsene opererer, og som former mulighetene for kollektiv handling og formen bevegelsen tar, ii) de sosiale nettverkene, organisasjonsstrukturene og aktivitetsmønstrene som utgjør basis for selve bevegelsen og iii) den kulturelle forståelsen knyttet til dem som deltar i bevegelsene, og som preger den sammenhengen man er aktiv i (Seippel, 2003). Disse dimensjonene knyttes gjerne til tre konkrete begreper: *Politisk mulighetsstruktur* («political opportunity structure»), *mobiliseringsstrukturer* («mobilizing structures») og *forståelsesrammer* («cultural framing»¹⁶) (McAdam m.fl., 1996; Seippel, 2003).

Ved å se på mulighetsstrukturene, eller feltet RW-gruppene opererer i, erkjenner man at en bevegelse eller initiativ ikke opererer uavhengig av omgivelsene de er del av. De politiske mulighetsstrukturene består blant annet av rammer, krav og påvirkning fra myndigheter, institusjoner, etablerte frivillige aktører og meningsmotstandere. Når det gjelder mobiliseringsstrukturene, er ressurser (materielle, menneskelige, sosiale, moralske og kulturelle) og organisering sentralt (Snow og Soule, 2010). Selv om muligheten til å handle og uttrykke seg og mobiliseringsvirkemidler er essensielt, er det ikke tilstrekkelig for å forstå en bevegelses etablering og vekst. For å få en bredere forståelse, er det nødvendig å få et grep om *meningen* aktørene knytter til deltakelsen og engasjementet; det handler bl.a. om å diagnostisere et problem (hvor en situasjon eller hendelse oppfattes som urettferdig, uakseptabel e.l.), hvem som har skylden eller ansvar for tilstanden, og hva som er løsningen på problemet (kollektiv handling). Å få et grep om forståelsesrammene til de som deltar er en helt sentral del av analysen, fordi den meningen aktørene knytter til situasjoner og hendelser påvirker både hvordan de opplever mulighetene for handling (mulighetsrommet er ingen objektiv størrelse) – og hvilke virkemidler som er mest effektive for å hanskes med utfordringene. En felles forståelsesramme innebærer ikke nødvendigvis oppslutning rundt en spesifikk ideologi eller identitet, men kan snarere knytte til seg individer og grupper med et mangfold av ulike orienteringer – med en felles forståelse av konkrete hendelser og problemer som samler dem (f.eks. «vi» som vil gjøre noe for flyktninger) bidrar til å mobilisere til kollektiv handling. Slike «framingprosesser», der spesifikke forståelsesrammer oppstår, er i kontinuerlig utvikling i møte med interne og eksterne ideer og orienteringer.

16. Framing-begrepet er lånt fra Erving Goffmans (1974) teoretiske arbeider, hvor rammer defineres som tolkningsskjemaer («schemata of interpretation»), som hjelper individer å «locate, perceive, identify and label occurrences within their life space and the world at large» (referert i Della Porta og Diani, 2006:74).

De tre dimensjonene vil være sentrale i analysen av RW, for å danne et bilde av hvordan fremveksten er koblet til overordnede samfunnsendringer, og hvordan en gruppe menneskers engasjement kunne spre seg så raskt og mobilisere så mange på så kort tid. De benyttes også i kartleggingen av hvilke faktorer som påvirket gruppenes arbeid og organisering når de først var «oppe og gå».

Et viktig poeng hos Seippel (2003) er at de ulike faktorene kan spille ulik rolle på ulike tidspunkt i institusjonaliseringsprosessen. For eksempel har mobiliseringsstrukturer og politiske mulighetsstrukturer mye å si i startfasen, mens det kan ta tid før erfaringer med feltet og møter med andre aktører nedfeller seg i en tydelig identitet og organisasjonskultur («hvem og hva er vi?»). Det er ikke bare bevegelsens interne karakter som endrer seg over tid; den politiske sfæren og omgivelsene bryr seg kanskje lite om en ny aktør i begynnelsen, men reaksjonene endrer seg gjerne når bevegelsen klarer å etablere seg som en seriøs kraft for sosial endring. Ifølge McAdam og kolleger «vokser sosiale bevegelser som regel ut fra muligheter i omgivelsene, men deres skjebne er i stor grad formet av deres egne handlinger» (1996: 16-17)¹⁷.

Rapportens fokus

Med utgangspunkt i intervjuer med sentrale aktører i Refugees Welcome-nettverket, studerer denne rapporten et utvalg grupper i en prosess hvor de er i en overgang fra å være løst organiserte digitale nettverk til å bli mer eller mindre formelle organisasjoner. I en kontekst hvor den tradisjonelle folkebevegelsesmodellen med forpliktende medlemskap og hierarkisk organisering ikke lenger er enerådende, er det særlig interessant å se hva som skjer når en ny aktør oppstår på Facebook – for så å skulle finne sin plass på et etablert felt.

Målet med studien er å få innblikk i disse institusjonaliseringsprosessene, og – med utgangspunkt i ledernes erfaringer – beskrive fremveksten og utviklingen av en sosial bevegelse. Konkret søker jeg innblikk i følgende problems-tilling:

Hvordan ble Refugees Welcome som handlingsnettverk organisert i ulike faser, og hvilke faktorer har vært viktig for gruppenes etablering, vekst og virke?

17. Originaltekst: «Movements may largely be born of environmental opportunities, but their fate is heavily shaped by their own actions» (McAdam 1996:16-17).

I tråd med en flerdimensjonal prosessforståelse, benyttes de tre dimensjonene politiske mulighetsstrukturer, mobiliseringsstrukturer og forståelsesrammer for å gi innsikt i gruppenes fremvekst og utvikling. Ambisjonen er å forstå utviklingen av RW-nettverket som del av en bredere kontekst, der både frivillig deltakelse og organisering er i endring. I analysen belyses hvordan de ulike dimensjonene har betydning i ulike faser av institusjonaliseringsprosessen. Et sentralt spørsmål er hvorvidt ulike grupper utvikler seg på forskjellige måter og hva som eventuelt ligger til grunn for forskjellene. Rapporten belyer også hvordan gruppene søker å påvirke – og blir påvirket av – konteksten de inngår i.

Metode og casevalg

Analysene i denne rapporten er basert på intervjuer med syv sentrale aktører i seks RW-initiativer rundt om i landet: to landsdekkende og fire lokalgrupper. Et kriterium har vært at utvalget skal representere variasjon og bredde, og initiativene jeg har studert er derfor forskjellige både når det gjelder størrelse, struktur og arbeidsområder. Informantene holder til på Østlandet, Sørlandet og Nord-Norge. Dette er blant de områdene som opplevde størst pågang av flyktninger og asylsøkere høsten 2015.

De første casene ble valgt på grunnlag av informasjon fra gruppenes Facebook-sider og via mediesøk, hvor de fremstod som en typisk harmoni- og konfliktcase. I det ene tilfellet var den lokale RW-gruppen blitt en sentral aktør i koordineringen av frivilligheten på asyl- og flyktningefeltet i sitt fylke. I det andre tilfellet ønsket gruppen å komme inn på et nyopprettet mottak, men opplevde å ikke få svar fra kommunen. I tillegg til disse intervjuet jeg to andre lokalgrupper som ble nevnt i de første intervjuene, samt Refugees Welcome to Norway og Refugees Welcome to the Arctic. Mens lokalgruppenes arbeid i hovedsak er tilknyttet lokale mottak og koordinering av frivillige og aktiviteter, jobber Norway-gruppa i større grad med informasjonsarbeid og opp mot myndighetsnivå. Arctic-gruppa fungerer mer som en (ikke lokalbasert) aksjonsgruppe, hvor de sentrale aktørene sitter spredt over hele landet (mange av dem er i tillegg engasjert i lokale RW-grupper). Arctic-gruppen ble opprettet senere enn de andre gruppene, i forbindelse med utsendelser over grensa til Russland vinteren 2015/2016¹⁸.

Fem av de seks gruppene i utvalget hadde på intervjutidspunktet registrert seg som frivillig organisasjon i Brønnøysundregistrene, og jobbet med å få på plass et styre og demokratiske strukturer. På landsbasis er de færreste organi-

18. Les mer om de ulike gruppene og deres aktiviteter i kapittel 2.

sasjonene formalisert (på intervjutidspunktet gjaldt det kun 2 av 61 registrerte grupper).

Informantene i utvalget er utelukkende kvinner, i alderen 31 til 65 år. Samtlige har vært sentrale i opprettelse og/eller utvikling av sine respektive initiativer, og hadde på intervjutidspunktet ledende funksjoner i sin lokalgruppe – enten som leder, koordinatore og/eller styremedlem. Enkelte av informantene er involvert i flere av gruppene i utvalget.

Intervjuene ble utført i perioden februar til juni 2016. De ble i hovedsak gjennomført ansikt til ansikt, med unntak av ett som ble gjennomført på telefon. Intervjuene tok fra en time til 2,5 timer, avhengig av informantenes tid og gangen i intervjuet. Særlig de første samtalene tok lengre tid da det tematikken var helt fersk for intervjuer. Da forståelsen av nettverket og funksjoner etter hvert var på plass gikk det raskere. De fleste intervjuene er gjennomført en til en. I ett tilfelle er leder intervjuet sammen med en gruppekoordinator.

Det er viktig å bemerke at dataene er basert på individintervjuer, mens analysene i stor grad omfatter organisasjonsnivået. Organisatoriske karakteristikk blir altså belyst gjennom RW-representantenes subjektive opplevelser og erfaringer. Dette er et strategisk valg, både med tanke på studiens begrensede omfang og i lys av dens teoretiske utgangspunkt. Når man studerer sosiale bevegelser ved hjelp av en analytisk tilnærming hvor aktørenes forståelsesrammer er en vesentlig faktor, er ikke målet å gripe en «objektiv» virkelighet: Det sentrale er hvordan virkeligheten ser ut fra deltakernes side og deres fortolkning av hva som er deres utfordringer og handlingsmuligheter, da det er nettopp denne forståelsesrammen som legger grunnlaget for en bevegelses fremvekst, mobilisering og arbeid. At det er snakk om informantenes egne erfaringer og oppfatninger er særlig viktig å ha i bakhodet i sammenhenger hvor de sammenligner seg med andre organisasjoner og aktører for å tydeliggjøre egne særtrekk og identitet.

En annen viktig presisering er at undersøkelsen er basert på ett intervjutidspunkt. Siden intervjuene har enkelte av gruppene i utvalget endret organiseringsform. Blant annet har to av gruppene blitt medlemsorganisasjoner og har gjennomført demokratiske valg av styrer. Andre er i gang med nye arbeidsområder, mens andre igjen er mer eller mindre inaktive som følge av at lokale mottak de var tilknyttet på intervjutidspunktet er lagt ned (se Etterord for mer informasjon om utviklingen etter intervjutidspunktet).

Alle informanter er anonymisert i teksten. Lokalgruppene er anonymisert, mens Refugees Welcome to Norway og Refugees Welcome to the Arctic var vanskeligere å anonymisere på grunn av deres særegne kjennetegn. Andre organisasjoner og enkeltpersoner som trekkes frem i intervjuene er anonymisert, da de ikke har hatt anledning til å samtykke. Prosjektet er meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Kapitteloversikt

Kapitlene er strukturert grovt sett etter de ulike fasene i institusjonaliseringsprosessen. I kapittel 2 ser vi på etableringsfasen, og hva som kjennetegner gruppenes fremvekst, arbeid og formål. Hva førte til den første mobiliseringen på Tøyen, og til at engasjementet spredte seg som det gjorde? Hva kjennetegner gruppenes aktiviteter, og hva ønsker de å oppnå?

Mens det politiske mulighetsrommet, ressursmobiliseringen og opplevelsen av en urettferdig situasjon preget fremveksten av RW-nettverket, sier ikke disse faktorene noe om retningen og karakteren gruppene fikk når de først var oppe å gå. I kapittel 3 ser vi nærmere på hvordan de ulike gruppene i utvalget organiserte seg etter den første spontane aktiviteten. Nærmere bestemt overgangen fra den løse ad hoc-pregede organiseringen som kjennetegnet den første perioden, og spenningene som oppstod mellom nettverksorganisering på den ene siden og behovet for kontroll, demokratiske strukturer og legitimitet på den andre. Hvilke interne og eksterne faktorer påvirket gruppenes videre organisering? Hvilke tanker har informantene om fremtiden, og hvilke utfordringer står gruppene ovenfor i tiden fremover?

I det avsluttende kapittelet oppsummeres og diskuteres de empiriske funnene i lys av det analytiske rammeverket, og hvordan samspillet mellom strukturelle, organisatoriske og kulturelle faktorer har preget gruppenes fremvekst og utvikling.

Framveksten av en sosial bevegelse

I denne delen ser vi på etableringsfasen, og hva som kjennetegner gruppenes fremvekst, arbeid og formål. Hva førte til den første mobiliseringen på Tøyen, og til at engasjementet spredte seg som det gjorde? Hva kjennetegner gruppenes aktiviteter, og hva ønsker de å oppnå? Her skal vi se at kontekstuelle rammer, som et overbelastet mottakssystem og en offentlig debatt preget av krisefokus og harde fronter bidro til å skape et engasjement rundt situasjonen, og hvordan sosiale medier spilte en viktig rolle både for spredning og koordinering av det frivillige engasjementet.

Det er viktig å bemerke at utviklingen ikke kan ses som en kronologisk tidslinje. I den akutte situasjonen som preget de første ukene skjedde veldig mye på en gang, og når fremveksten beskrives her er det i mange tilfeller snakk om et tidsrom på noen uker. Mens vi i dette kapitlet ser på gruppenes fremvekst, aktiviteter og formål, skal vi i neste kapittel se nærmere på deres videre organisering og utvikling.

Oppstart på Tøyen

Det hele startet på Tøyen i Oslo, på sensommeren 2015. Antallet flyktninger og asylsøkere som ankom hovedstaden økte raskt. Et flertall av disse var på flukt fra borgerkrigen i Syria, men det kom også en betydelig andel fra land som Afghanistan og Eritrea. De første som ankom ble alle sendt til registrering på Politiets Utlendingenhet (PU), som nylig hadde flyttet inn i nye kontorer på Tøyen. De mange ankomstene gjorde at registreringskontoret raskt ble overbelastet. Det hopet seg opp med mennesker i de små lokalene, og det dannet seg lange køer utenfor. Mediene var på plass, og kunne fortelle om et stort antall mennesker som sov på gulvet på venterommet, uten tilgang til dusj eller et varmt måltid. Få hadde forutsett omfanget og hastigheten på asylansøknadene.

I slutten av juli 2015 skrev Dagsavisen en reportasje om en gruppe

kunstnere som var innom PU hver dag med mat og hygieneartikler¹⁹. Reportasjen vekket raskt interesse blant andre kulturpersonligheter i Oslo, som gjennom sine nettverk engasjerte sine kontakter, bl.a. et utvalg av restauranter som begynte å servere mat utenfor registreringslokalene. I slutten av august startet ildsjelene opp Facebook-gruppen Refugees Welcome to Norway (RWTN), inspirert av den internasjonale Refugees Welcome- bevegelsen som hadde fulgt flykningene gjennom Europa. Facebook-gruppen ble startet som en aksjon for å få flere til å engasjere seg for flykningene. Gjennom Facebook-siden kanaliserte gruppen mange til etablerte organisasjoner, men den koordinerte også egne aktiviteter og frivillige ressurser. Stadig flere sluttet seg til det nyopprettede initiativet ved å bli medlem i gruppen og/eller bidra med arbeid og donasjoner. Engasjementet rundt situasjonen i Oslo fikk mye oppmerksomhet i offentligheten, og Facebook-gruppen vokste raskt. Etter bare to uker hadde den 60 000 medlemmer, og antallet vokste i løpet av de neste månedene til om lag 90 000²⁰. Her delte medlemmer nyheter om flykningers situasjon og informasjon om hvor og hvordan man kunne bidra. Snart hadde initiativet også en egen hjemmeside, med informasjon om ulike måter å bidra på, samt informasjon rettet mot flykningene selv, som hvor de kunne oppsøke hjelp eller sosiale samvær, finne språkressurser og få informasjon om hvordan formelle prosesser og offentlige instanser fungerer (RWTN.no)²¹.

Oslo- informantene forteller om hvordan gruppen i løpet av kort tid utviklet seg fra å være et middagsserveringsinitiativ til å organisere storskala innsamlinger av klær, hygieneartikler og utstyr til de nyankomne.

[...] Veldig mange kom jo i det de stod og gikk i. De hadde jo ikke med seg noe. Altså..deodorant, tannbørste, shampoo.... de hadde jo ingenting! Så det ble litt sånn: Ok, her kommer det folk helt tomhendte og de står sånn 200 meter fra der jeg bor. Også så mange! På det meste kom det jo flere hundre om dagen.

En annen informant forklarer hvordan Facebook-siden ble benyttet aktivt for fortløpene koordinering av hvilke behov som fantes og folk som ønsket å bidra.

Det var litt sånn «Vi har klær, har noen andre klær?» For det var folk [nyankomne, forskers anm.] som kom med bare det de hadde på seg. Det var unger

19. <http://www.dagsavisen.no/innenriks/80-sover-rett-pa-gulvet-1.378589>

20. Per desember 2016 hadde gruppen i underkant av 80 000 medlemmer.

21. Etter intervju tidspunktet fikk Norway-gruppen også Twitter og Instagram-konto.

som hadde ulike behov, det var liksom...det manglet bleier, altså...you name it. Så det var litt sånn.. «hvem har bleier?» Ok, hun har bleier. «Hvem har morsmelkerstatning?» Fint, du har morsmelkerstatning [...].

På grunn av stor pågang måtte det nyopprettede initiativet finne seg lokaler, og de fikk etter hvert sponset et stort lokale på Tøyen, hvor de samlet inn store mengder klær og utstyr fra engasjerte Oslo-beboere. En informant forteller om en overveldende pågang ved den første innsamlingen i de nye lokalene, og at de i løpet av to dager samlet inn flere tonn med donasjoner. Hun forteller blant annet om folk som kom med nye ting til tusenvis av kroner, som de enten tok fra egen lomme, eller ved å dra i gang innsamlinger blant venner eller på arbeidsplassen. Den første dagen var det kun et par mennesker på plass for å ta imot klær, men under innsamlingen spurte flere om de kunne bidra, og andre dagen talte de 130 frivillige som bidro med sortering og innsamling på lageret.

Flere av informantene trekker frem hvordan oppmerksomheten rundt situasjonen på Tøyen, og ikke minst at flyktningene nå var fysisk til stede i deres nabolag, var en viktig årsak til at mange ønsket å bidra. At til dels kjente personligheter stod i spissen for initiativet og rekrutterte gjennom sine store nettverk, bidro i følge en av informantene til å gi ekstra fokus på saken, og til at Norway-gruppen på kort tid fikk titusener av medlemmer. Mobiliseringen på Tøyen vekket ikke bare oppmerksomhet i hovedstaden. I løpet av de neste dagene, ukene og månedene begynte initiativer med likelydende navn å dukke opp over hele landet.

Nettverket vokser

I takt med at asylmottak og midlertidige mottaksplasser ble opprettet rundt om i landet (både ordinære og akutt-plasser/midlertidige løsninger)²², dukket lignende Facebook-grupper opp, i ulike lokale og regionale varianter (Refugees Welcome to Holmlia, Moss, Østfold etc). Parallelt med at stadig flere lokale grupper vokste frem, etablerte frivillige på Tøyen som tidligere var organisert under Norway-gruppa Refugees Welcome to Oslo. Mens Oslo-gruppa tok over det meste av koordineringen av frivilligheten i området, i likhet med det

22. I tillegg til ordinære asylmottak, ble det ifølge UDIs årsrapport for 2016 fra slutten av august «nødvendig å ta i bruk såkalte akutt-plasser eller midlertidige mottak (hotell, ferie- og konferansesentre, campinghytter etc.) for å klare å innkvartere alle søkere. Dette var ment for kortvarig opphold, men økningen ble så stor at oppholdene for søkerne har blitt betydelig lenger enn planlagt. UDI etablerte akuttinnkvarteringsplasser hele høsten, og på grunn av usikkerheten rundt fremtidige ankomster inngikk UDI nye avtaler så sent som i desember. Ved årsskiftet hadde vi om lag 15 500 plasser i akuttinnkvartering» (UDI, 2016:44).

økende antallet lokalgrupper i resten av landet, gikk Norway-gruppa over til å fungere mer som en overordnet informasjonsgruppe for deling av aktuelle nyhetsoppslag og saker fra de ulike RW-gruppene, samt viderekobling av henvendelser til de aktuelle lokalgruppene.

På Norway-gruppas hjemmesider er det registrert 61 lokale RW-grupper på landsbasis²³. I tillegg kommer administrasjonsgrupper og spesialgrupper som Refugees Welcome to Health (med sykepleiere og helsepersonell), Refugees Welcome to School (med lærere), tolkegrupper, med flere. Mange av gruppene har organisert omfattende innsamlinger av klær og utstyr til de nyankomne, samt sosiale aktiviteter både i og utenfor mottak. De fleste er tilknyttet lokale mottak hvor de organiserer aktiviteter som norskopplæring og utflukter- men også uavhengige aktiviteter for barn og unge, middager og sosiale treff. Parallelt med dette har mange grupper jobbet aktivt med å skape oppmerksomhet rundt flyktningenenes situasjon, både i Norge og internasjonalt. Flere av gruppene har vært med å organisere demonstrasjoner og markeringer, ofte i samarbeid med etablerte organisasjoner og andre aktører.

Når informantene omtaler RW-initiativets fremvekst på Tøyen og den raske spredningen til hele landet, er det mange som knytter utviklingen til den omfattende oppmerksomheten rundt flyktnings situasjonen i både sosiale og tradisjonelle medier. I forbindelse med det store oppmøtet ved den første klesinnsamlingen på Tøyen, mener en av informantene at den store medieoppmerksomheten, i tillegg til at mange nå fysisk så de nyankomne i nabolaget, bidro til å skape engasjement for flyktnings situasjonen. Bare noen dager før deres første klesinnsamling gikk bildet av Alan Kurdi, en tre år gammel gutt som druknet på flukt over Middelhavet og ble funnet død alene i vannkanten på en strand, verden rundt²⁴.

Akkurat da hadde bildene av Alan, han gutten på stranden på en av de greske øyene, blitt offentliggjort. Og alt..hva kan man si? For veldig mange så var det avgjørende for at man på en måte bare «OK, skylappene vekk: dette er alvor. Vi må gjøre noe for ungene». Det var veldig mange ting til ungene [...] Så da vi åpnet innsamlingen, så kom jeg ti minutter for sent, og da var det allerede hundre mennesker i kø [...].

23. <http://rwtn.no/regionale-og-lokale-facebook-grupper/> . I sin web-studie av flyktningsengasjementet på Facebook fant Ivar Eimhjellen (2016) omtrent 100 RW-grupper av ulike slag.

24. Se bl.a. Prøytz, Lin (2016). The strength of weak commitment: A Norwegian response to the Aylan Kurdi images. I: Vis, F. & Gouriunova, S. (red). *The Iconic Image on Social Media: A Rapid Research Response to the Death of Aylan Kurdi*. Visual Social Media Lab. <http://visualseocialmedialab.org/projects/the-iconic-image-on-social-media>

For mange synes bildet av den døde treåringen som en hendelse som gjorde at man forstod alvoret i situasjonen, og som for flere utløste en opplevelse av at «nok er nok». Denne kombinasjonen av medienes vinkling av en internasjonal krisesituasjon og dekningen av frivilliges bidrag på Tøyen, synes altså å ha trigget folks vilje til å gjøre noe aktivt for flyktninger.

At mediene hadde betydning for engasjementet rundt flyktningssituasjonen bekreftes av Fladmoe og kolleger (2016), som viser at antallet hjelpegrupper på Facebook skjøt i været etter oppstarten av Refugees Welcome to Norway 20. august²⁵, parallelt med en markant økning i medieoppslag som inneholdt «politiets utlendingenhet» eller «flyktning» i august og september (2016: 34-35). Ikke bare synes den omfattende mediedekningen av situasjonen på Tøyen og sosiale medier å ha vært viktig for informasjonsspredning og mobilisering: For informantene var holdningene og perspektivene som preget den offentlige debatten en viktig årsak til at de valgte å engasjere seg i arbeidet for flyktninger.

Den varme bølgen

Hittil har vi sett hvordan den store oppmerksomheten rundt det som skjedde på Tøyen, parallelt med medienes dekning av en kritisk situasjon i avsenderlandene og ved ankomst i Europa, synes å ha hatt en betydning for spredningen av flyktningengasjementet og opprettelsen av RW-grupper over hele landet. Når informantene forteller om sin vei inn i RW, er det imidlertid ikke den omfattende oppmerksomheten i seg selv som vektlegges, men de store *kontrastene* i fremstillingene: Kombinasjonen av historier om hjelpeløse skjebner, og det de omtaler som en stadig økende skepsis til flyktninger og innvandrere, vekket deres motivasjon for å gjøre noe.

Jeg gikk hele sommeren og forsommeren og bare lurte på hvilket land jeg bodde i. Jeg lurte på hva som hadde skjedd med Norge, hvorfor det ble så kaldt og hatsk og...ondt. Du fikk liksom artikler og nyheter om at det var en lastebil i Østerrike [som smuglet flyktninger, forskers anm.] der så, så mange personer hadde blitt kvalt, og så er motsvaret [i kommentarfeltet] «Synd det ikke var flere». [...]. Du føler deg veldig alene når du ser kommentarfeltene. Og de som er imot [innvandring, forskers anm.] er veldig høylytte. De som er enige er litt stille. Så når jeg merka den der varme bølgen kom, så ble jeg sånn «Åh, jeg er

25. På omtrent én måned, mellom 20. august og ut september 2015, ble det opprettet 92 Facebook-hjelpegrupper rundt om i Norge. Flertallet av disse var tilknyttet RW-nettverket (Fladmoe m.fl, 2016:33-34).

ikke alene!» Da kjente jeg at da har jeg muligheten til å bidra, for jeg er ikke alene lenger.

En gjennomgående tendens i informantenes fortellinger om deres vei inn i RW-arbeidet, er hvordan de over tid hadde reagert på et debattklima preget av det de oppfattet som en stadig større akseptert for nedlatende og hatefulle kommentarer om innvandring og flyktninger, samtidig som man så bilder av små barn og familier som risikerte livet for et trygt liv i Europa. Lederen bak sitatet over setter ord på en tilsynelatende generell tendens i intervjumaterialet, hvor RW-bevegelsen og lokalsamfunn som stiller opp for de nyankomne beskrives som en «varm bølge» i et ellers kjølig debattklima. Etter å ha følt seg hjelpeløse over lengre tid, fremhever flere lokale initiativtakere oppmerksomheten rundt Norway-gruppas arbeid på Tøyen i Oslo en utløsende faktor.

Det her er en grasrotbevegelse som bare vokste ut av empati og behovet for å *gjøre noe*, etter å ha sittet i nesten et år og bare sett på unger som drukner og...ikke sant [...] Da de tok det der initiativet utenfor PU, så var det liksom sånn der...det var liksom *legalt* da, å bare dra i gang med noe, ikke sant.

Hendelsene i hovedstaden inspirerte denne lokallederen til å tenke at vanlige folk som henne hadde noe å bidra med, og at det bare var å «sette i gang» på eget initiativ, uten noen overordnede strukturer eller langsiktige planer på plass.

For en annen informant var det å se situasjonen til flyktningene på grensa til Russland det som gjorde at hun begynte å engasjere seg ved å dele ut klær og utstyr. Hun forteller at hun aldri tidligere hadde vært involvert i denne typen arbeid, men forklarer hvordan ble hun senere skulle vise seg å bli en sentral aktør i aksjonene mot utsendingene av flyktninger til Russland vinteren 2016²⁶.

[..]Det er jo klart at når man ser mennesker bli behandla på den måten, og spesielt små barn...det gjør noe med deg når du er mor selv. Man kan ikke bare stå og se på sånne der ting. Så da bare handla vi. Egentlig ut fra hjertet våres.

26. Les mer om Storskog-aksjonen under delen om aksjoner og demonstrasjoner senere i kapitlet.

Informantenes vei inn

Et debattklima preget av harde fronter og en opplevelse av et mottakssystem som ikke ivaretok nyankomne på en tilfredsstillende måte synes å ha appellert til informantenes holdninger og verdier, og til at engasjementet derfor ikke bare forble en spontan engangshendelse. For mange handlet det om hva slags samfunn man ønsker å leve i (se mer om dette i kapittelets siste del om formål). Å se at de første ildsjelene startet opp lokalt i Oslo var en utløsende faktor for flere til å engasjere seg i sitt eget lokalmiljø. Hva kjennetegner informantenes vei inn i RW-gruppene?

Felles for informantene i denne studien er at de alle har vært sentrale i etablering og/eller organisering av sine respektive grupper²⁷. De er alle kvinner, men med meget ulik bakgrunn. Tre var på intervjutidspunktet i full jobb ved siden av, en var i barselpermisjon, en var pensjonist, mens to av ulike årsaker ikke var i arbeid. Enkelte har bred erfaring med organisasjonsliv og ledelse, eller frivillig arbeid, mens andre engasjerte seg for første gang høsten 2015. De hadde alle ulike veier inn i RW: En arbeidet allerede innen flyktningfeltet, og ble oppfordret av en bekjent blant grunnleggerne av Norway-gruppa til å opprette den lokalgruppe i forbindelse med at stadig flere flyktninger var forventet å ankomme hennes hjemfylke. En annen ble invitert med i RW-nettverket etter at hun var i mediene i forbindelse med sitt lokale engasjement. En tredje informant kom i kontakt med sin lokale RW-gruppe i forbindelse med at hun startet opp en klesinnsamling i garasjen sin, og spurte etter kort tid den daværende lederen i lokalgruppen om hun kunne ta over lederrollen, fordi «her kjente jeg at jeg hadde noe å bidra med». En fjerde fikk raskt en sentral rolle etter at hun på eget initiativ begynte å svare på spørsmål som rant inn på Facebook-veggen til Norway-gruppa i løpet av de første ukene:

Det jeg så [da hun besøkte Facebook-siden til RWTN første gang, forskers anm.] var jo at ingen...altså det ramla på med mennesker, men det var ingen prosjektleder. Altså, dette her ble jo startet opp av en gjeng som var i jobb og som hadde på en måte andre ting. Så de hadde ikke kapasitet til å ta spørsmål og organisere noen ting. Så det begynte bare med at jeg var innom for å svare på spørsmålene, fordi svarene kom jo, ikke sant, i andre poster. Også kom de samme spørsmålene. Så jeg satt og klippe og limte, som en sånn informasjons-sentral.

27. Oslo-informantene er ikke blant de første ildsjelene som delte ut mat på Tøyen, men har vært aktive siden RWTN-gruppen ble opprettet.

I: På eget initiativ?

Jaja, for jeg så jo at det var liksom...når noen kanskje for første gang har lyst til å gjøre noe for andre, også får man ikke svar...jeg fikk en sånn veldig ansvarsfølelse ovenfor de [...] Plutselig var det en eldre dame som postet «Hei, jeg bor på Kjelsås og er gammel og kommer meg ikke noe sted, men jeg har masse klær» [...]

Sammen med et par andre opprettet denne informanten en «kjørepool» for å samle inn klær fra folk som ikke fikk levert ting på egenhånd, og en egen «infowebtek»-gruppe på Facebook hvor hun og et knippe andre, i hovedsak teknikere, opprettet et system for å kunne gi så tydelig og korrekt informasjon som mulig. Denne informanten skulle senere vise seg å bli en helt sentral aktør i å koble gruppene sammen.

På grunn av sitt engasjement, og for mange omfattende tidsbruk fra starten av, hadde alle informantene på intervju tidspunktet sentrale roller i sine grupper. Felles for deres inntog er beskrivelsen av en utvikling hvor politikken og kulturen i landet går i gal retning, mot et kaldere og mindre medmenneskelig samfunn, som særlig ble tydelig gjennom mediedekning og kommentarfelter. Men i de samme mediene fant de også sin kilde til håp. De så at det var flere som tenkte som dem, og tok saken i egne hender – i en kontekst hvor de opplevde at myndighetene ikke hadde kapasitet. Ved hjelp av rask og bred informasjonsspredning via nye og tradisjonelle medier samlet RW-gruppene et stort antall mennesker som delte en forståelse av en urettferdig og uholdbar situasjon. For RW-gruppenes del dreide mobiliseringen seg ikke bare om at de hadde et stort omfang av mennesker som ønsket å bidra, men at de med Facebook hadde et gratis virkemiddel for å koordinere bidragene på en effektiv måte.

«Endelig kan vi bidra med noe»

[...] Det vi har fått mye tilbakemeldinger på er den mobiliseringen vi har greid. Altså...[andre lokale organisasjoner, forskers anm.] klør seg i hodet...«åssen har dere greid det», ikke sant? Det er jo det< som blir lagt merke til med Refugees-initiativet, at en har klart å mobilisere enorme mengder folk på kort tid [...].

På samme måte som denne studiens informanter enten selv tok initiativ, eller ble oppfordret til å bidra med de ressursene de har, opplevde de at de ikke bare fikk mange følgere på Facebook, men at mange strømmet til for å bidra, de aller fleste med donasjoner som penger, klær og utstyr, men flere også ved å bruke tid på ulike aktiviteter og organiseringsoppgaver²⁸. Hva som kjenner-tegner de frivillige varierer fra gruppe til gruppe, men felles for dem alle er at det er et klart flertall av kvinner blant de aktive²⁹. De forteller hvordan mange frivillige bidrar ved siden av 100 prosent jobb, men at det som ofte kjennetegner de som utgjør «kjernegruppa» blant de frivillige er at de har *tid*: Flere grupper har en del «godt voksne» som enten jobber redusert eller er pensjonert, studenter, folk som er i barselpermisjon, som har fleksibel arbeidstid, eller bare har stor kapasitet til å bidra etter arbeidstid. Blant de frivillige er både etniske nordmenn, tidligere flyktninger og nyankomne som selv bor på mottakene – og som kan bidra med kartlegging av behov, tolkehjelp osv. En av informantene beskriver hvordan det bare har «ramla» inn ulike mennesker som ønsker å bidra på ulike måter.

[...] Det som har vært så fantastisk den høsten her, og med det prosjektet som Refugees er da, er at det bare har ramla inn den ene ressursen etter den andre. Og plutselig så hadde vi jo en flerspråklig gruppe som drev og oversatte til alle språkene vi trengte, ikke sant. Så fikk vi internettsiden som stod på engelsk også ganske kjapt...så har vi hatt ressurser som bare har tenkt at «yes, dette har jeg lyst til å bidra til!».

Flere forteller at de opplevde at andre, som dem selv, lenge hadde ønsket å bidra med noe etter å ha fulgt situasjonene i media over tid, og at Refugees-initiativet bidro til å senke terskelen for å engasjere seg.

For meg er det [store engasjementet rundt RW, forskers anm.] et tydelig tegn på at folk ønsker å bidra med noe, at de ønsker å hjelpe. Og at det har vært tilgjengelig og lov til å gjøre det [...] Lav terskel for å være frivillig.

RWs omfattende bruk av Facebook fremheves av informantene som en sentral faktor til å senke terskelen for deltakelse, ved at de benytter en plattform de fleste nordmenn bruker til daglig til å spre muligheten om å bidra, samt helt

28. Antall frivillige varierte kraftig mellom gruppene: Enkelte hadde ingen oversikt over antallet, mens andre meldte om alt fra 20 til flere hundre registrerte frivillige.

29. I sin webstudie av flyktningengasjementet på sosiale medier finner Eimhjellen (2016a) at 90 prosent av administratorene av RW-grupper på Facebook er kvinner.

konkrete behov. Ikke bare var informasjonen lett tilgjengelig: Flere av lederne forteller om hvordan mange av deres frivillige først hadde vært i kontakt med etablerte frivillige organisasjoner, men opplevd å ikke få svar på henvendelsen på grunn av den store pågangen. Så selv om RW – gjennom både hjemmesider og Facebook-grupper – henviste folk til andre organisasjoner, var det mange som ønsket å bidra gjennom aktivitetene RW selv stod for³⁰. En generell tendens i intervjumaterialet er en beskrivelse av frivillige som ønsket å hjelpe raskt, uten å måtte binde seg til en spesifikk organisasjon, gå på kurs e.l. Flere mener evnen til å kunne respondere raskt på folks ønsker om å bidra var avgjørende for det store engasjementet og innsatsen.

Det er sånn jeg føler egentlig at alle som er frivillige med oss føler det: at «endelig er det et sted som vi kan få gjort noe», ikke sant! Uten å bli etablerte organisasjoner, for det er jo veldig mange som kommer til oss som har vært i kontakt med for eksempel [organisasjon] og får ikke svar av de, også må de gå på kurs for å få lov til å bli frivillig...sånt noe. Og vi er jo fri for sånne byråkratiske prosesser [...].

Det er på en måte den der lave terskelen for å bidra frivillig, det er på en måte det som har vært vår...ja, den muligheten for aktivitet da, at det var liksom sånn... gjerne folk som var engasjert andre steder, [trad. org] eller hva det måtte være, men de får ikke tilgang på å hjelpe. Eller at det på en måte har vært mye regler. Altså, det er det første: Det er veldig mye sånn kurs og regler og opplegg og formaliteter, mens vi hadde jo...særlig når det gjelder dette her med innsamling av klær, så er det på en måte ekstremt lite krav man trenger å stille til folk. Det er på en måte «bare kom!» Gjør det du ser for behov for [...].

Ved å ikke kreve at frivillige må binde seg, og en tanke om at «alle monner drar», opplever flere av lederne at de også får benyttet seg av innsatsen til de som kun kan bidra av og til (og som andre som stiller strengere krav kanskje mister).

Vi har jo lavterskel, vi har jo folk som sier at de kan stille opp en gang i måneden. «Ok, hvis det er det du kan, så gjør du det». Og så er det mange som ikke har mulighet til å sette av tid, men de er jo de kjappeste til å melde fra hvis jeg for eksempel legger ut at vi trenger en barnestol, så har de [knips] skaffa en

30 De to er ikke gjensidig utelukkende: Flere RW-frivillige er også aktive i andre organisasjoner på asyl- og flyktningfeltet.

barnestol – enten fra sitt eget lager eller fordi de har noen kjente som har det. Så det er mange former for frivillighet da. Og de og kan jo være registrert i listene våres. Jeg sier vi er jo avhengig av alle, egentlig [...].

[...] Det er den her lavterskelbiten jeg er så prinsippfast på, fordi at ja: har noen lyst til å jobbe 80 timer på en uke: vær så god! Har noen lyst til å jobbe 1 time hvert halvår: helt greit. For til sammen så får vi det til. Og det er jo litt..jeg pleier å signere med det på innleggene mine og jeg, med at «sammen utgjør vi en stor forskjell». Det er liksom sånn...noen er litt sånn: «jeg får gjort så lite». Nei, du gjør ikke det, for det er litt sånn...det er et puslespill: noen er en stor brikke og noen er en liten brikke. Bildet blir ikke ferdig hvis ikke alle brikkene er på plass.

Selv om de respekterer at enkelte mottak, og særlig de som har sårbare grupper som barn og enslige mindreårige, krever kontrakter og politiattester, mener flere av informantene at det ikke alltid bør være nødvendig med lange kurs for å få lov til å bidra frivillig på mottak. Særlig ikke i en situasjon med akutt behov for frivillige hender, og grunnleggende bidrag som sortering og utdeling av klær og utstyr³¹. Flere av informantene mener nøkkelen til den raske mobiliseringen også handler om graden av organisering og formelle strukturer, og særlig at folk får bidra med det de selv ønsker og føler de er gode på.

Ja, det er jo opp til deg da [den frivillige, forskers anm.], hvor kan du bruke engasjementet ditt best? [...] Jeg tror det er det som er styrken, at det er derfor det ble så populært. [Folk kunne] bare: «Jeg er god til å strikke, kan jeg bidra?» «Ja, du kan strikke skjerf til flyktningene», liksom...kjempefint! Det har jo vært alt fra...altså, alle initiativene som har kommet har vi jo prøvd å nære opp under så godt som mulig.

Folk vil ikke at vi skal fortelle dem hva de skal gjøre [...] Så alle skal liksom få yte der hvor de [føler at] «dette er jeg bra på. Dette synes jeg er gøy».

Med beskrivelsene av RW-gruppenes uformelle organisering, og budskapet om at alle kan bidra – når de kan, og gjerne med utgangspunkt i hva de selv opplever de har kapasitet og interesse for – peker informantene på helt sentrale kjennetegn ved det som i innledningskapittelet blir omtalt som en moderne

31. En av de lokale RW-gruppene hadde på intervju tidspunktet opprettet et eget introkurs for frivillige.

og mer «refleksiv» form for frivillighet, hvor det er aktiviteten som står i sentrum og ikke organisasjonen (Hustinx og Lammertyn 2003; Wollebæk m.fl., 2015). Ifølge informantene utgjorde den mer ubyråkratiske nettverksformen, muliggjort av nye kommunikasjonsmedier, en effektiv måte å møte og koordinere folks engasjement på i startfasen. Vi vet fra tidligere studier at en sentral barriere for frivillig deltakelse er at folk ikke vet hvor de skal starte, eller ikke har blitt spurt (Wollebæk m.fl., 2015). Ved å fremme konkrete behov via en mer uformell kanal som Facebook – som de fleste benytter til daglig – er informasjonen om hvordan man kan bidra mer tilgjengelig enn den ellers ville vært.

Så langt i kapittelet har vi sett hvordan den bredere samfunnskonteksten med flyktingenes ankomst på Tøyen og en omfattende og konfliktpreget mediedekning synes å ha vært en sentral kilde til den raske fremveksten av RW-initiativet. Ikke bare bidro de kontekstuelle og kulturelle faktorene til å skape engasjement: Med Facebook hadde gruppene et effektivt koordineringsverktøy for å kanalisere online-engasjementet til «offline» handling. I kapittel 3 skal vi se nærmere på den videre betydningen av sosiale medier, og hvordan både interne og eksterne faktorer påvirket gruppenes utvikling etter den første spontane organiseringen.

«Vi vil inn»

Samtidig som de satte i gang med å organisere klesinnsamlinger, begynte flere av informantene å trekke i sine nettverk og lokale krefter for å skaffe lagerlokaler, og for å komme i kontakt med mottak, frivillighetssentraler og organisasjoner for å sørge for beredskap når flyktingene etter hvert skulle ankomme deres hjemsteder³². En utfordring for mange var at situasjonen i løpet av de første ukene og månedene var meget uoversiktlig. Ikke bare visste man lite om hvor mange som ville komme: ofte visste ikke kommunen selv hvor neste mottak ville dukke opp. To av informantene forteller at de hørte rykter eller leste i lokalavisen om at et nytt mottak skulle opprettes i lokalsamfunnet, og at de selv tok kontakt med kommunen eller mottaksledere for å høre hvordan de kunne bidra.

[...] så hørte vi jo plutselig i en sånn bisetning nesten at [lokalt akuttmottak] skulle komme. Og det kom jo fort. For det var en fredag det var i avisa, og da ringte jeg kommunen med en gang og sa «Hvem er driveren? Vi vil inn!» Og da visste de jo ikke de hvem driveren var. Så sa jeg «Hvor skal det være? For

32. Den som drifter mottaket (om det er offentlig, ideelle eller privat) kan selv bestemme hvem som skal ha tilgang på mottaket, f.eks av frivillige aktører.

det må jo være noe aktivitet, vi må jo finne bygget?» Nei, da visste ikke kommunen hvilket bygg det skulle være i en gang. «Men når kommer de [flyktningene] da?» De skulle komme på mandag [...].

[...] Vi har jo ikke gått stille i dørene. Jeg har jo ringt ned ordførere og rådmannen og... ordføreren tar jo telefonen når jeg ringer!

Flere av lederne forteller om bruk av mer eller mindre utradisjonelle virkemidler i den første uoversiktlig perioden, og at terskelen var lav for å ringe ordførere eller lokalaviser for å få innpass. Da informanten over ikke fikk svar på svar på sine spørsmål om mottaket som skulle opprettes i området, benyttet hun den lokale Facebook-gruppen for å høre om noen andre visste noe. Der var det en journalist fra lokalavisa som lurte på om hun ville stille til et intervju. «Alt for saken», tenkte hun, og stilte opp. Samme kveld ble hun oppringt av ordføreren, som ga henne oppdatert informasjon som førte til at den lokale RW-gruppen mandagen var inne med flere titalls frivillige som bisto med å gjøre klar lokalene til flyktningene ankom. Flere opplever at det at de tok direkte kontakt i en tidlig fase, var en viktig årsak til at RW flere steder hadde en sentral rolle fra starten av.

Som [mottaksleder] sa: Refugees har vært her fra før vi etablerte oss. De tok kontakt med oss.. før noen var ansatt så tok de kontakt med [mottaksdrifter]. Jeg [mottaksleder] har ikke tid til å sitte å vente at dere [andre organisasjoner] skal klare å få mobilisere dere liksom...det var litt med det. For [etablerte organisasjoner] er godt vant, vettu, at folk ringer dem og ber dem om hjelp [...].

I mange tilfeller var RW-gruppens tilgang avhengig av hvem som driftet mottaket, og i utvalget er det særlig opp mot nyopprettede og midlertidige mottak at RW-gruppene opplever at de har spilt en sentral rolle. I ordinære mottak, som allerede hadde sine kontrakter og samarbeidspartnere på plass, kunne det være vanskeligere for en ny og uformell aktør å få innpass.

I tråd med teorier om utviklingen av felles forståelsesrammer og framingprosesser fremstår informantenes opplevelse av å være del av en «varm bølge» av individer med samme verdier og holdninger til flyktningssituasjonen som en selv, som en helt sentral faktor i oppstartfasen. Selv om de alle startet opp selvstendig lokalt og hadde ulike individuelle motiver for å gå inn i arbeidet, gir de uttrykk for at de identifiserer seg med – og lar seg inspirere av – andre rundt om i landet og internasjonalt som ønsker å gjøre noe for flyktningene. Ved å finne sammen på sosiale medier ble også troen på at mobilisering i sivilsamfunnet kunne bedre situasjonen styrket, ved å bidra med alt fra grunnleggende hjelp som klær og utstyr til sosial integrering. Denne overbevisningen fremstår som en viktig forutsetning for at informantene gikk inn i

asyl -og flyktningfeltet i sine hjemkommuner og insisterte på at de som en ny og uformell aktør kunne spille en viktig rolle. De ulike gruppens aktiviteter og bidrag varierer imidlertid etter lokale behov og ressurser. I delen som følger skal vi se nærmere på RW-gruppens roller og formål.

Roller og formål

Som vi har sett ble det raskt klart at det offentlige mottaksapparatet ikke strakk til, og at det var stort behov for bidrag fra sivilsamfunnet da et stort antall ankom i løpet av noen intense høstmåneder. I lys av informantenes beskrivelser kan si at det oppstod et institusjonelt tomrom – eller vakuum – som skapte rom for en ny aktør som Refugees Welcome. I kapitlets siste del skal vi se nærmere på de konkrete rollene og aktivitetene gruppene har hatt, fra det de omtaler som førstelinjetjeneste i en akutfase, til mer langsiktige integreringsaktiviteter både i og utenfor mottak, samt hva de anser som formålet med RW-bevegelsen.

Førstelinjetjeneste ved ankomst

11: Du ser at systemet ikke fungerer når det kommer så mange [...] Det virker jo, det ruller og går ikke sant, men...

12: Hvis du har *tid*. Men det har vi ikke hatt her.

De første dagene og ukene av gruppenes eksistens beskrives av informantene som spesielt intense. Enten det var utenfor PU på Tøyen eller i tilknytning til lokale mottak opprettet rundt om i landet, forteller samtlige om at det den første tiden var snakk om det de omtaler som «førstelinjetjeneste» eller «akutthjelp». En av Oslo-informantene mener de (RW) var de første som 3-400 nyankomne møtte i Norge.

Det var ingen andre som strakk ut en hånd. Da, i den akutfasen der du på en måte kommer med...det kan være skader, det kan være sykdom, du kan ha traumer, du har ikke klær, du har ikke spist på gud vet hvor lenge...du har ikke vasket deg, du har ikke pusset tennene, du har unger som gråter, du har ikke bleier [...] Det var jo liksom snakk om førstelinjetjeneste i noen uker.

Andre informanter forteller lignende historier fra lokale mottak, om et mottakssystem som ikke var forberedt på det store antallet mennesker som kom. Lederen for et av lokallagene forteller om hvordan de måtte legge press på mottakslederen for å få lov til å komme tidlig i gang med levering av klær på et nyopprettet nødmottak. Samme kveld som hun og 20 frivillige var på plass for å begynne å gjøre klar kleslageret – dagen før ventet ankomst - får de kontribusjon fra UDI: Det kommer 200 flyktninger om *to timer*.

Da står vi 20 frivillige og de var 6 ansatte og bare sa... «sengene er jo ikke monterte!» Og da var det omrokking da, så av de 20 stod noen å lagde mat til de [flyktningene] kom, og noen begynte å skru senger, og det ble jo suksesskriteriet. For det har ledelsen [på mottaket] sagt i ettertid, at de hadde jo ikke klart det. Hadde det ikke vært for at vi stod 20 stykker der. Og det var jo den beste søknaden vi kunne levert, for dagen etterpå så fikk vi hovednøkkelen til hele bygget og bare sånn: «kom og gå som dere vil». Og det var sånn: «Jøss, hovednøkkelen, faktisk!»

Den samme informanten forteller videre at det på dette nødmottaket, hvor folk kom rett fra grensa, var 500 flyktninger innom i løpet av de første ti dagene – i lokaler med plass til 200 personer av gangen. Også her var det akutt behov for hygiene, klær og helsehjelp.

Det var en helsebit oppi det her som var så uforsvarlig at jeg stod og vrælte til ordføreren i telefonen og bare lurte på om hu kunne få ut fingeren av en viss plass og få en lege opp hit, «for det går liv tapt snart her oppe»! [...] Når jeg ringte legevakta fikk jeg beskjed om at det ikke var akutt nok. Og jeg var i den situasjonen at jeg ikke kunne sende taxi, det var såpass akutt. Så det første døgnet hadde jeg tretten turer til legevakta, og åtte [av dem] ble innlagt umiddelbart. Og da ble jeg bare...vi er nødt til å til å noe helsefolk.

Etter disse erfaringene opprettet informanten en egen gruppe på Facebook for helsepersonell, hvor de kunne koordinere innsatsen slik at profesjonelt helsepersonell var tilgjengelig, og kunne vurdere helsetilstanden til beboerne på ulike mottak. Etter fire timer var det 80 personer i helsegruppa.

En tredje lokal leder reflekterer rundt hva som ville skjedd dersom de ikke hadde vært på plass i løpet av tiden da de første ankom mottakene. Hun forteller om hvordan det uten forvarsel kom busser med mennesker midt på natta med familier med kvinner og barn – ikke kun menn, som de hadde forventet. Heldigvis, sier hun, hadde hun bedt mottakslederen forberede et lite beredskapslager med bind, bleier og morsmelkerstatning.

Da hadde det [mottaket] vært her en stund, og ansatt folk og hadde daglig virke på kontoret og sånn, men beredskapen var ikke her, ikke sant, når de [flyktningene, forskers anm.] kom. Så det var litt spesielt å oppleve. Det hadde nok vært ganske kaotiske tilstander her hvis ikke vi hadde vært her [...] For å si det sånn, hvis ikke de frivillige hadde vært på mottakene – og det er jo flere mottak hvor de ikke slipper frivillige til – men det er noe med den reelle nøden [...] Vi driver jo nødhjelp.

Informantene tegner et bilde av en akutfase preget av til tider kaotiske tilstander, og hvor de selv opplevde å ha en helt sentral rolle i å dekke grunnleggende behov hos de nyankomne- i en situasjon hvor mottakssystemet syntes å være overbelastet. Men ifølge lederne i dette utvalget, var det ikke bare det offentlige systemet som syntes å ha utfordringer med å respondere raskt: Selv om andre etablerte hjelpeorganisasjoner kom på banen etter hvert, opplevde flere av informantene at deres RW-gruppe var de første som var på plass de første dagene- og i noen tilfeller var det snakk om uker. Enkelte mener det har å gjøre med at mye av systemet er preget av et «tungt maskineri» som gjør det vanskelig å kaste seg rundt i en ekstraordinær situasjon som den som oppstod høsten 2015. En lokalleder var overrasket over det hun oppfattet som et fravær av etablerte lokale frivillige aktører den første tiden.

[Organisasjon(er)] er vanvittig dyktige på å bistå flyktningene når de blir bosatt. Enerådende. Men de er ikke noe sånn...de har ikke vært inne i akutfasen nå. Og det overrasker meg fullstendig at de ikke kunne vært mer «på» der. Men så tenker jeg at nei, men da er Refugees-bevegelsen der da!

En annen mener mye skyldtes manglende informasjon og instruksjoner fra myndighetenes side til sivilsamfunnet.

Jeg vil ikke på en måte si at [organisasjonene] var håpløse. Justisdepartementet hadde ingen beskjed å komme med. Bare...det var tyst som i graven [...] De bare lukket øynene og håpet på at det gikk over, liksom.

Et sentralt poeng hos samtlige går likevel på evnen til å agere raskt. Flere setter spørsmålsteget ved om ikke mange etablerte organisasjoner på feltet har blitt for store og brede til at en kan snu seg raskt, og at det i en ekstraordinær situasjon som den som oppstod høsten 2015 var et særskilt behov for en mer uformell aktør som kunne «kaste seg rundt» ettersom ulike behov oppstod.

De [etablerte organisasjoner, forskers anm.] klarer ikke det der å snu seg så fort. For jeg mener...jeg har stått nede på PU som beredskapsvakt og vært på utsida og delt ut klær. Og plutselig vært på togstasjonen og frakta flyktninger til PU også. Plutselig på et mottak. Altså, vi er der det er behov for der og da. Og det klarer ikke de store organisasjonene å snu seg om så fort på, det må liksom planlegges, det må være avtaler og liksom....og da blir det sånn.. «kom i gang! Det kan ikke komme 5000 flyktninger før dere får en avtale i orden!» Og det var jo en periode det var nesten den mengden som kom gjennom før det var noen som begynte å reagere [...].

Ikke bare fremmes trege byråkratiske strukturer som en hovedutfordring (både internt i organisasjoner og mellom myndigheter og organisasjoner): Enkelte mener at en av grunnene til at mange følte seg alene om arbeidet også handlet om rent praktiske forhold, om tilgjengelighet i form av arbeidstider. En av lederne eksemplifiserer med hvordan mange etablerte aktører har «kontortid mellom 8 og 16», og at det ofte var etter kl. 16 at mange RW-frivillige startet sitt arbeid. Hun mener den løse nettverksformen til RW-gruppene er mye av årsaken til at de flere steder kunne handle raskere sammenlignet med mange store organisasjoner som har vært operative i mange år.

Vi er mye mer ad-hoc. Da det brant som mest så snudde vi oss rundt, også hadde vi jo levert det de trengte to dager etterpå, fordi vi begynte å dra i nettverket vårt [...].

På den ene siden kan informantenes beskrivelser av RW-nettverkets rolle i akuttfasen belyse noen sentrale trekk ved det norske mottakssystemets- og etablerte organisasjoners handlingsevne i akutte situasjoner (se diskusjon i kapittel 4). Men uten en bredere studie av faktiske forhold på feltet, kan beskrivelsene også ses som en viktig del av en legitimeringsprosess, som en måte å fremheve sin egenart og betydning. I sin studie av nordmenns bidrag i flyktningssituasjonen 2015/2016, finner imidlertid Fladmoe og kolleger at nyopprettede hjelpeinitiativer som RW var et viktig supplement til det etablerte frivillige organisasjonene. Mens de tradisjonelle organisasjonene særlig bidro med innsamling av penger, var de nyopprettede initiativenes arbeid i større grad knyttet til innsamling og utdeling av klær, mat og utstyr (2016: 38).

I kapittel 1 så vi hvordan McAdam og kolleger beskriver hvordan sosiale bevegelser «som regel vokser ut fra muligheter i omgivelsene» – som vi har sett i dette kapittelet om etablering og fremvekst. Men, fortsetter de, «deres skjebne er i stor grad formet av deres egne handlinger» (McAdam m.fl., 1996:16-17). Det var i den første akutte fasen at informantene opplevde at de virkelig fikk bevist hva de var «gode for». Flere forteller om en bratt læringskurve, og at det var gjennom rollen de spilte i ulike mottak og nærmiljøer at de fikk bevist seg selv og sin handlingskraft som ny aktør – og slik sett fikk fortsette sine aktiviteter etter at situasjonen hadde stabilisert seg, både ved mottakene de allerede var inne på og ved andre steder som hadde hørt om RWs arbeid og ønsket deres tjenester. I det følgende skal vi se nærmere på de ulike aktivitetene utvalgsgruppene har stått for.

Aktiviteter tilknyttet mottak

Lager og klesutdeling

Den RW-aktiviteten som har vært mest omfattende, og mobilisert flest frivillige bidrag, er de store innsamlingene av klær og utstyr til nyankomne. Inn-

samlingsaktiviteter var en sentral aktivitet for samtlige av gruppene i utvalget, som raskt startet opp samarbeid med mottak og andre lokalgrupper om utveksling av klær og utstyr.

Pågangen fra giverglade nordmenn var stor, og informantene forstod raskt nødvendigheten av å få oversikt over behovene som fantes, slik at de ikke endte opp med ting som ingen trengte, som «hele søppelposer med slips og gamle malerklær». Det var derfor behov for mer kontroll på hva som kom inn av ting, sorteringen på lageret og utdelingen – en oppgave få av mottakene hadde kapasitet til selv. Mange RW-grupper fikk derfor en sentral rolle med utdeling av utstyr og formidling av behovene på de ulike lokale mottakene, enten ved at mottaksledelsen meldte fra, eller ved at RW-frivillige tok opp bestillinger direkte fra flyktningene, som igjen ble meldt videre på Facebook-gruppene. «Vi trenger herrebukser størrelse M og L», «vintersko størrelse 43-45», tannkrem, tvillingvogn etc., kunne konkrete forespørsler lyde. I mange tilfeller gikk det ikke lang tid før noen responderte på Facebook-siden, eller leverte poser med etterlyste varer på mottaket. Den første perioden kom det inn så mye klær og leker at de fleste på intervjutidspunktet fremdeles drev med sortering og utsendelser til nærliggende mottak, selv om akutfasen og de store innsamlingene for lengst var over.

Selv om de fleste nyankomne får klespakker fra myndighetene («UDI-pakka»), forteller flere informanter om hvordan disse klærne ikke var av tilstrekkelig kvalitet – særlig ikke for de som ankom utøver høsten da det begynte å bli kaldt³³. På grunn av den ekstraordinære situasjonen var det mange som ventet uker og måneder på å få pengeutbetalinger slik at de kunne kjøpe seg nødvendig utstyr selv. Flere informanter mener derfor klærne som ble samlet inn var helt nødvendige for å dekke nyankomnes grunnleggende behov. Norway- informanten mener at RW-initiativet kledde opp 80 prosent av de 30 000 som hadde ankommet på intervjutidspunktet. En annen forklarer hvordan betydningen av klesutdelingen ikke bare handler om kvaliteten på klærne, men at det også har en viktig integrerende funksjon, ved at det bidrar til at beboere på mottak kan se ut som «folk flest».

Det [klær] er mye viktigere enn folk tror! [...] For det kan være ganske kjipt, for den treningsdressen [i klespakka] er kjip. Og den har lik farge. Og hvis 400 mennesker på et mottakssenter går i samme dressen....det er uniformering.

33. Pakkene består av funksjonelle basisklær som er ment å dekke behovet i en oppstartsfase inntil de får utbetalt et pengebeløp og kjøpe nødvendige varer til seg selv. Høsten 2015 var det en spesiell situasjon, hvor folk ble bosatt i akutte mottaksløsninger og kunne bli sittende over lengre tid uten pengeutbetalinger.

[..]Det er jo på psykiatrisk avdeling og i fengsel man har uniformering, og militæret, ikke sant [..] Nå går de rundt i klær og ligner på deg og meg!

En annen påpeker at det er viktig at de som skal videre til mottak eller egen bolig har det de trenger, for det er ikke nødvendigvis slik at de har et nettverk som står klar til å hjelpe dem når de kommer til et nytt sted. På mottakene hvor enkelte av RW-gruppene har hatt klesutdeling, er det i følge en av informantene flere beboere som har hatt med seg «svære bager og koffert» når de reiser fra mottaket, fordi de har fått så mye klær og utstyr.

De jeg har hatt ansvar for, de har jo fått så mye klær at de kunne jo nesten ikke flytte herfra [...] For jeg tenker at når de kommer til et nytt sted, så er det ingen rundt dem. Det skulle bare mangle at de har fått med seg sommertøy i vinter liksom, når de dro. For det er...og det vet jeg jo – nå har jeg fått bevis, for jeg har kontakt med veldig mange av de på Facebook – de er jo plassert veldig ymse kan du si [...].

Klesinnsamling- og utdeling har for flere av lokalgruppene altså vært den mest sentrale aktiviteten fra begynnelsen av, og for mange også en viktig vei inn på lokale mottak. I en tidlig fase trengte mange den hjelpen de kunne få, særlig nyopprettede mottak som ikke allerede hadde sine rutiner og avtaler på plass. På mange mottak har RW-gruppene ikke bare begrenset seg til klesutdeling, men står også for andre aktiviteter – på lik linje med andre frivillige aktører.

Andre aktiviteter på mottak

Når det gjelder andre aktiviteter tilknyttet mottak, er det store lokale variasjoner. I tillegg til beboernes behov og sammensetning (om det er unge, familier, enslige osv), styrer de frivilliges kompetanse og interesser i mange tilfeller hva slags type aktiviteter som tilbys (om en f.eks. har lærere, yogainstruktører e.l. blant de frivillige). Enkelte lokalgrupper driver f.eks. kun med norskopplæring. Et flertall av mine informanter har avtaler med mottak som innebærer at de står for klesutdeling og/eller sosiale aktiviteter, på lik linje med andre frivillige aktører som er inne på mottak. Tabell 1 under viser en oversikt over noen av aktivitetene som tilbys av de ulike lokalgruppene som er inne på mottak.

Tabell 1: RW-gruppers aktiviteter på mottak. Eksempler fra utvalg.

Lager/klesutdeling	Skikurs
Ungdomsgruppe	Svømmekurs
Barnegruppe	Kvinnegrupper
Norskundervisning	Dans
Informasjonsarbeid/tolketjenester	Spillkveld
Kafeer	Håndarbeid
Matlaging	Yoga
Middager/tetreff	Turklubb

For mange av informantene handler aktivitetene om at de ser at beboere på mottak har behov for å tenke på noe annet: Barna trenger å leke, mødre trenger fri fra barna sine ved å danse eller snakke med andre voksne, mange menn er glad i å spille osv. I samarbeid med mottaksledelsen og andre frivillige organisasjoner har de fleste samordnet seg, slik at de har faste dager for sine aktiviteter. For en er det viktigste at beboerne på mottaket har tilbud om aktivitet så ofte som mulig. Ikke bare handler det om å komme på andre tanker, forteller en informant, det handler også om komme seg ut av mottaksklokalene.

Vi har hatt turklubb hvor man går ut tirsdager for å drikke te, og det er flere som har hatt sånn middagstreff hvor de [frivillige] har invitert med seg en familie hjem og...ja. Det er det å komme seg *ut*, det er liksom cluet da. Få være litt i bevegelse. Det er jo veldig mange som har krigstraumer. Sitter man lenge nok, så blir man jo retraumatisert, sånn er det jo. Så det...passivitet er ikke bra i det hele tatt.

En annen leder forklarer hvordan det er viktig for deres gruppe at de tilbyr aktiviteter hvor læringen går begge veier, og at frivillige også kan lære av beboerne. Eksempler på dette er matlagingskurs, hvor flyktningene kan lære de frivillige å lage mat fra sitt hjemland, eller at frivillige og beboere lærer hverandre språk og spill.

Jeg tror de aktivitetene [hvor læringen går begge veier, forskers anm.] er de beste aktivitetene. Det er jo da man virkelig...det er ingen som liker enveis egentlig. Man vil jo jobbe på hverandre. Og de er jo så...de er jo så lærevillige og de synes det er morsomt å møte..de sier «As-salamu alaykum», som betyr hei, også svarer jeg tilbake [på arabisk], så er jo isen brutt og man er venner! Så det er bare noe med å gå to skritt nærmere de og lære noe, og så lærer de tilbake. Man blir bare så vanvittig mye rikere av det [...].

Flere av informantene snakker også om betydningen av å drive informasjonsarbeid, både ved å oversette informasjonsskriv, og å hjelpe nyankomne til å forstå norsk kultur. En av de lokale lederne forteller for eksempel om hvordan en av beboerne på mottaket hun bidro på var bekymret for å ikke få seg kjæreste i Norge fordi han ikke kunne betale medgift. Hun mener det er mye vi ikke må ta for gitt at folk forstår.

Det er mye de skal lære seg, ikke sant. Masse som vi synes at... «herregud, vet dem ikke *det*?» Jeg tror vi er ganske navlebeskuende og, når folk sier «herregud, dem må jo skjønne at sånn er det her i Norge», da tenker jeg: «Tror du virkelig at Norge er hovedtema i Syria? De vet knapt hvor Norge ligger hen – når de har kommet hit tror jeg de fremdeles ikke er helt sikre på hvor det ligger – og skal de da vite hvordan *kulturen* våres er?» [...] Også tenker jeg: «men hva vet vi om hva de gjør der nede? Dere vet jo ikke hvordan de har det, hvordan *de* lever?»

I tillegg til en informasjonsrolle ovenfor flyktingene forteller informantene om at mange RW-grupper har tatt på seg en tilsynsrolle knyttet til mottakene, hvor de rapporterer om uforsvarlige forhold. Særlig i forbindelse med nye midlertidige mottak som ble opprettet på kort tid, har beboere, ansatte og frivillige meldt fra om dårlige helseforhold, mangel på mat og maktmisbruk ved enkelte steder.

I: Vi har ikke fått noen tilbakemeldinger på problemer i forhold til flyktingene. Ikke en eneste! Men vi har fått mange tilbakemeldinger om hvordan våre frivillige reagerer på hvordan flyktingene blir behandlet der de bor.

Intervjuer: Er det noe dere melder videre? Til hvem?

I: Enten direkte til mottaket, går i dialog og hører hva det er. Det blir bråk av det. Vi melder til UDI... jeg har meldt til UDI når et av akuttmottakene skulle bli ordinært mottak, så syntes jeg det var helt krise fordi jeg syntes det fungerte så dårlig [...]

En annen informant forteller at hun, som den lokale lederen over, har skrevet mange rapporter til UDI sentralt hvor hun melder fra om kritikkverdige forhold. Hun mener noe av problemet ligger i hvordan myndighetene selv utfører sin tilsynsrolle på mottakene, og at de ikke i tilstrekkelig grad snakker med dem det gjelder.

Skal du vite hvordan folk har det, så må du snakke med de som bor der, ikke [kun] de som jobber der. Det er litt av cluet [...].

Flere informanter snakker om hvordan det har vært viktig for dem å finne en balanse mellom å bidra med helt nødvendig hjelp, og det å kompensere for – eller «dekke over» – feil og mangler i systemet. Ved å skrive rapporter og melde fra om kritikkverdige forhold, opplever de at de fremdeles får belyst hvor utfordringene og «flaskehalsene» ligger. Flere påpeker at en av utfordringene ligger i at tilsynsrollen må sikres, gjerne ved hjelp av utenforstående frivillige aktører. Men per i dag er det opp til mottaket selv hvilke aktører de vil slippe til. Et av målene til RW- og flere andre organisasjoner – er å få på plass en intensjonsavtale som gir frivillige aktører en naturlig plass på mottakene, slik at de kan bidra til å sikre at forholdene lever opp til standarden.

Som vist har de ulike gruppene et variert spekter av roller og aktiviteter tilknyttet mottak. Hos flere av informantene fremstilles imidlertid de aktivitetene som skjer utenfor mottakene som vel så viktige: Et sentralt mål er å skape nettverk mellom nordmenn og nyankomne som strekker seg utenfor mottakets fire vegger.

Online og offline møteplasser

Flere informanter beskriver hvordan informasjonsarbeidet til RW ikke bare skjer i tilknytning til mottakene. De snakker også om et større informasjons- og opplæringsansvar; både overfor nyankomne, frivillige og samfunnet generelt. På Norway-gruppens hjemmesider finnes en oversikt over både hva nordmenn kan gjøre for å bistå i flyktningssituasjonen på ulike måter (f.eks. ved å donere penger, arbeide frivillig eller politisk). Under fanen som er merket «Hvordan kan jeg bidra?» lenkes det til både lokale RW-grupper, etablerte frivillige aktører og offentlige institusjoner på feltet. På de engelske nettsidene finnes også en egen fane merket «Advice for refugees», hvor det finnes en oversikt over relevante aktører som nyankomne kan kontakte ved spørsmål om søknadsprosesser, juridisk hjelp, språkkurs, helsehjelp etc.³⁴

De ulike Facebook-gruppene fungerer på mange måter som digitale møteplasser for både nordmenn og nyankomne som har spørsmål – enten de selv er flyktning, eller om de ønsker å bidra.

[Facebook] er et fantastisk verktøy til å knytte mennesker sammen. Og det som er fordelene med Facebook er jo at det sendes like mye bilder som tekster. Og man kan kommunisere med folk som ikke er så gode på tekst...det kan jo være

34. <http://rwtn.no/> / <http://rwtn.no/en/>

folk som er dårlig på å lese lange dokumenter, så sender du bilder av hva som har skjedd eller hva du trenger hjelp til, ikke sant.

En informant i Arctic-gruppa forteller om hvordan deres arbeid ikke er koblet til noe enkeltmottak, men at Facebook-gruppa fungerer mer som en informasjonssentral – på lik linje med Norway-gruppa. De har ikke selv tilgang til sitt lokale mottak³⁵, men blir for eksempel koblet til beboere via folk de tidligere har hjulpet som kontakter frivillige på nett og spør om de kan ta vare på deres venner og familie når de ankommer. Siden gruppen ikke har tilgang til mottaket, tar frivillige med seg beboere ut, gjerne på en kopp kaffe i nærområdet. Informanten er av den oppfatning at RW-frivillige fungerer som en viktig informasjonskilde for nyankomne, både for de som har fått opphold, og de som har fått avslag på sin asylsøknad.

De har jo masse spørsmål både i forkant og før dem kommer hit om intervjuet sitt og om selve leiren, om forholdene der og...om [stedet] og...og i ettertid får vi jo selvfølgelig spørsmål om «når tror du jeg får svar på søknaden», sant og...hvis det får nei, liksom: Hva skjer da? [...]

Informanten forklarer at nyankomne gjerne hører om henne og de andre i nettverket gjennom andre flyktninger eller frivillige. Ofte får hun venneforespørsler fra folk hun ikke kjenner, og som spør om hjelp. Om hun ikke selv kan gi svar på spørsmålene, kobler hun dem videre til andre i nettverket som hun tror kan hjelpe, som for eksempel jurister.

Samtlige av lederne forteller historier om at de har holdt kontakten med flyktninger via sosiale medier etter at de har bosatt seg andre steder i landet, eller har fått avslag og har måttet reise ut. For mange frivillige har møter som oppstod på nett eller i regi av RW-grupper også ført til mer langvarige «offline»-relasjoner.

Vi fungerte jo som et slags dating-firma mellom flyktninger og nordmenn.

Fordi at det ble så mange relasjoner, så når disse menneskene reiste herfra så hadde de fått venner [i byen]! Og jeg kunne liksom komme gående i gågata og se en av «mine» flyktninger på kafe med noen helt fremmede nordmenn og bare «Hæ? Har du fått deg venner, liksom?» Det er veldig gøy.

35. Som er et ankomstsenter som gjennomfører registrering og helsesjekk.

I tillegg til å opprette nettverk mellom nordmenn og flyktninger, forteller flere om hvordan den lokale RW-gruppen har hatt en viktig rolle i å koble nyankomne på eksisterende flerkulturelle nettverk, som trossamfunn og lokale innvandrermiljøer. Ved siden av det praktiske arbeidet lokalt, jobber flere RW-grupper med å synliggjøre flyktninger og asylsøkeres situasjon og rettigheter overfor lokale og sentrale makthavere.

Aksjoner og demonstrasjoner

Flere RW-grupper har vært med å arrangere demonstrasjoner og aksjoner, ofte i samarbeid med andre organisasjoner. Den av aksjonene som har fått mest oppmerksomhet i media var da sivile tilknyttet Refugees Welcome to the Arctic ble pågrepet i forbindelse med at de forsøkte å hjelpe familier i kirkeasyl da myndighetene ville sende et stort antall flyktninger som hadde kommet til Norge via Storskog tilbake til Russland i januar 2016³⁶. Arctic-gruppen skiller seg fra lokalgruppene i studien ved at nettverket er spredt over hele landet (ingen lokal «base» som de andre). RWArctic omtales som en «aksjonsgruppe» med et særskilt fokus på grenseovergangen i nord. Gruppen ble opprettet på initiativ fra sentrale aktører i Norway-gruppen basert i Oslo, i forbindelse med at myndighetene rundt juletid 2015 begynte å returnere flyktninger som hadde kommet via den arktiske ruten til Russland via grensene i nord, uten at de fikk behandlet asylsøknaden i Norge.

I jul da man var opptatt av julegaver og sånne ting, så sendte de jo ut...det er litt sånn varierende tall, noen sier 200, noen sier 380...altså alt mulig mellom det, sendte ut så mange mennesker. Uten realitetsbehandling. Til Russland. Altså, uten «realitetsbehandling» av søknaden vil si at de [flyktningene] ikke hadde noen anledning til å søke asyl i det hele tatt i Norge, før de ble sendt til Russland, hvor de «liksom» kom fra. Også ble det sagt veldig vidt og bredt i presse og overalt i politiske miljøer at dette var snakk om mennesker som hadde bodd og levd og jobbet og gått på skole og hatt det kjempefint i Russland [...] Men det var jo en kraftig misforståelse.

Da informanten over ble oppmerksom på situasjonen, begynte hun å spre ideen i RW-nettverket om en gruppe som «koblet på både Russland og Nord-Norge og gjerne Finland». Via et lokalt frivilligforum kom hun i kontakt med ildsjeler som allerede var aktive i nord, og som hadde vært på nyhetene i forbindelse med at de kjørte over til nabobyer i Russland med klær og utstyr- og som nå ble med i Arctic-nettverket. Da frivillige tilknyttet Arctic ble arrestert

36. <https://www.nrk.no/finnmark/her-flykter-asyl-familien-fra-ankomstsenteret-1.12761405>

og bøtelagt for å forsøke å hjelpe familier i kirkeasyl i januar 2016, fikk hendelsene stor oppmerksomhet i offentligheten.

Det var liksom det avgjørende punktet, det var liksom sånn vippepunkt. For når vi på en måte fikk se de her bildene av hvordan politiet fanget småbarnsmødre som løp av gårde med bittesmå barn i armene liksom, mens frivillige prøvde å hjelpe...altså det er liksom..Det [aksjonen] var veldig uplanlagt, men det var på en måte med på å synliggjøre hvor jævlig vi behandler folk [...].

Aksjonene førte til debatt og demonstrasjoner over hele landet. Etter kort tid ble utsendelsene stoppet.

I denne delen har vi sett at de ulike RW-gruppene står for et mangfold av ulike aktiviteter, som dreier seg om å dekke materielle, sosiale og psykologiske behov, samt mer rettighetsbasert arbeid gjennom tilsynsrollen på mottak, aksjoner og demonstrasjoner. Men hva ønsker de egentlig å oppnå med arbeidet?

«Vi har ett mandat, og det er flyktninger»

Selv om de ulike gruppene har ulik størrelse, arbeidsformer og ressurser, og lederne kan ha ulike motiv for å gå inn i arbeidet, fremmer informantene likevel noen fellestrekk når det kommer til RW-bevegelsens mandat og formål. Her er *verdighet*, *synlighet* og *nettverk* sentrale nøkkelord.

Uavhengig av hva lederne identifiserer seg som; en grasrotbevegelse, organisasjon, gruppe eller et nettverk – eller om de opererer på lokalt eller nasjonalt nivå – å bidra til at flyktninger og asylsøkere behandles på en verdig måte, i samsvar med menneskerettigheter og andre internasjonale konvensjoner.

Jeg tenker at vi er en organisasjon som har ett mandat, og det er flyktninger og asylsøkere, liksom. Det er der vårt fokus er. Vi er ikke som de [brede, etablerte organisasjoner, forskers anm.] som rommer mange, ikke sant [...]. Vi har *en* målgruppe, og det er flyktninger og asylsøkere.

Selv om RW-gruppene tidlig framstilte seg som partipolitisk uavhengige, kan mange av deres handlinger anses som politiske, som deres aksjoner og demonstrasjoner og ved at deres engasjement gjerne fremmes som en reaksjon på regjeringens flyktningpolitikk.

[...] Det blir jo politisk når man bryter menneskerettighetskonvensjonen, ikke sant [...] Og når man bryter den, da er det noen som må stå opp og si at «dette er ikke greit». Fordi...det er så naivt å tro at...altså, avtaler som man har brukt 20-30 år på å bli enige om, kan ikke kastes fordi det ikke passer oss akkurat nå.

Det er veldig naivt å tro at fordi Høyre og FrP sitter i regjering så blir det ikke noe mer av de konvensjonene. Det er ikke sånn det fungerer.

Likevel er det ikke først og fremst det politiske som fremheves av utvalget når de blir bedt om å beskrive hva RW-bevegelsen er for noe. For flere av informantene handler det om menneskerettigheter og å etterleve Flyktningkonvensjonen³⁷, og at det politiske kommer som en konsekvens av at de ønsker å bedre situasjonen og rettssikkerheten for de som kommer til Norge. Flere av informantene opplever imidlertid at enkelte misforstår gruppens formål, og tror RW arbeider for åpne grenser, eller at alle som kommer skal få bli i landet – en antakelse de avkrefter.

Refugees sin holdning generelt – og hvertfall [lokalgruppens] – det er jo ikke at vi kjemper for at alle flyktninger som stikker nesen innenfor grensen skal bli her ut livet. Vi kjemper for at mens de er her, så skal de ha det bra! Og så er det noen andre som skal behandle søknaden deres. Og de som drar hjem, de drar hjem, og de som blir de blir. Men akkurat i den perioden de er her, så skal vi være gjestfrie, og vi skal vise dem respekt, og dem skal få det de har krav på.

Verdighet og medmenneskelighet trekkes frem som en helt sentral fellesnevner i arbeidet til RW-gruppene. Flere mener at RW-gruppene har bidratt med forsyninger av mat og klær og helsehjelp som de ellers ikke ville fått.

Det det startet med var jo en verdig velkomst. Det med verdigheten er liksom nøkkelordet, føler jeg da. Det er det alle har tatt med seg.

Det er noe med...altså...det å kunne bli tatt imot med et smil, med verdighet, og si «du skal få mat, du skal få klær. Vi vet ikke om du får bli eller ikke, for det er ikke opp til oss, men vi skal prøve å gjøre det beste ut av den tiden du har her », ikke sant.

Flere mener at det å møte nyankomne med respekt og vennlighet ikke bare er viktig for en følelse av trygghet i Norge, men at det også vil kunne ha noe å si for integreringsprosessen senere for de som eventuelt måtte få opphold.

37. <http://www.fn.no/FN-informasjon/Avtaler/Flyktninger/Flyktningkonvensjonen>

Jeg tror de har...ut fra alt de har opplevd som ikke er bra, så har de fått møtt ansikter der noen er villige til å stille opp for de. Det tror jeg er superviktig med tanke på en integreringsprosess senere. At de da i det minste...de vet at det er hvertfall noen som er allrighte der [i Norge], dem har møtt noen som var veldig allright og som er villig til å gå den ekstra mila daglig for at dem skal ha det bra.

Ikke bare fremmes det som et viktig mål å vise medmenneskelighet og respekt én til én, men også å synliggjøre arbeidet på en måte som setter lys på flyktningenes situasjon og mangler i systemet.

Det må jeg si, at Refugees har vært en katalysator for hvor utrolig dårlig systemet fungerer. Og det tror jeg mange mennesker har fått øynene opp for, for det ville ikke vært behov for Refugees hvis ikke systemet fallerte så innmari. Da snakker jeg om mottakssystemet, liksom.

En av informantene understreker at det i tillegg til å peke på kritikkverdige forhold og svakheter på systemnivå, er viktig å synliggjøre enkeltmenneskene oppi det hele.

[..] Jeg føler kanskje at vi bidrar til å gi enkeltmennesker et ansikt, en historie. At det blir liksom ikke bare den der «strømmen» som går i UDI-uniform og alle er like, ikke sant. En bidrar til at de kan fortelle historien sin og få et ansikt egentlig, istedenfor å være en del av «den store flyktningstrømmen».

Ved å synliggjøre og spre informasjon håper informantene å kunne bidra til å påvirke nordmenns holdninger til flyktninger og asylsøkere, særlig folk som har holdninger de omtaler som «høyrevridde» og «rasistiske». En snakker om hvordan det å tilby aktiviteter for nyankomne og informasjon til lokalsamfunnet kan virke som en slags «buffer» mot uheldige hendelser – som kan forsterke frykt og negative holdninger.

Holdningsarbeidet til RW-gruppene kan ses som en del av en integreringsprosess som i følge flere informanter «går begge veier». En helt sentral del av en slik toveis integreringsprosess er å skape nettverk hvor mennesker fra ulike kulturer kan lære av hverandre, hjelpe hverandre og se hverandre. En beskriver hvordan de ønsker å bygge en bro som kan «viske ut ulikhetene» og legge grunnlag for relasjoner preget av gjensidighet og likeverd³⁸.

38. Jmf. betydningen av brobyggende sosial kapital for integrasjon. Se diskusjonen i kapittel 4.

Det er liksom... «vi» er alle. Vi er der det trengs. Og vi tror det at hvis vi hadde trengt hjelp en dag så hadde de menneskene hjulpet oss. Vi ser på en måte for oss at det er en dynamikk i dette her da, at det ikke alltid er sånn at vi skal stå på den ene siden som en sånn overklasse som på en måte [bare] gir. Det er liksom en sånn..man ser for seg at man er en del av et dynamisk samfunn som skifter. Plutselig [knips] så kan du stå på den andre enden og ha behovene da.

En annen fremhever hvordan det særlig er i de mer uformelle nettverkene mye av nøkkelen ligger.

[...] Jeg prøver liksom å få samfunnet til å forstå etter hvert at det er relasjonsbygging det går på, liksom. Ikke de der overorganiserte strukturene som kanskje...altså det må jo være sånne ting i samfunnet, men det er ikke alltid det er de her overorganiserte strukturene som kommer igjennom til menneskene.

Oppsummering

Fremveksten av RW-nettverket er kjennetegnet av raskt tempo, og et overbelastet mottaks- og transittsystem. Både kontekstuelle, kulturelle og organisatoriske faktorer kan bidra til å belyse den raske veksten. Behovet for frivillige hender var stort, og det offentlige mottaksapparatet overbelastet, noe som medførte et institusjonelt vakuum som ga rom for en ny aktør. Særlig på nyopprettede mottak, hvor kapasiteten var presset og få rutiner på plass. Felles for initiativtakere og frivillige var følelsen av at de måtte gjøre noe for menneskene som kom, i mange tilfeller som en reaksjon på myndighetenes innvandringspolitikk og et «kjølig» offentlig debattklima. Ikke bare la konteksten og motivasjonen til rette for handling: Kommunikasjonsplattformen Facebook bidro til at RW evnet å mobilisere mange mennesker på kort tid, og få mye oppmerksomhet rundt sitt arbeid og flyktningenes situasjon – som igjen inspirerte andre til å bidra. Informantene beskriver et handlingsnettverk som i den første tiden var preget av lite byråkrati, flate strukturer og sanntidskoordinering som gjorde dem fleksible og effektive i en ekstraordinær situasjon. Deres uformelle organisering gjorde også at de ikke behøvde å følge de samme spillereglene som andre organisasjoner, og at de kunne ta i bruk mer utradisjonelle midler (som å ringe ordførere og lokalpolitikere direkte). Ikke bare kanaliserte RW frivillige inn i etablerte organisasjoner: Facebook som plattform ga de en struktur som bidro til å senke terskelen som kan prege andre etablerte organisasjoner. Slik sett appellerte RW til frivillige som ville bidra raskt uten å gå gjennom prosesser med å bli medlem, gå på kurs eller binde seg over tid.

Den uformelle, flate, nettverksformen som trekkes frem som gruppenes styrke og oppskriften på suksess i akuttfasen, skulle raskt vise seg å by på utfordringer – både fordi nettverket vokste raskt, og i møte med andre aktører

på feltet. Som en av informantene uttalte: «Vi satte jo i gang før vi hadde organisert oss». Mens denne delen av rapporten har fokusert på etableringsfasen av RW-gruppene og deres aktiviteter, retter neste kapittel oppmerksomheten mot utviklingen etter den første spontane organiseringen. Hvilke interne og eksterne dynamikker påvirket gruppenes videre organisering, og forholdet mellom dem? Hvilke erfaringer og samarbeidsrelasjoner oppstod i møte med etablerte aktører, og hvilke utfordringer står gruppene ovenfor fremover?

Organisering og utvikling

For de fleste gruppene var etableringsfasen preget av til tider kaotiske tilstander, desentralisert styring og lav grad av byråkratisering og formelle strukturer. Men i takt med at nettverket vokste, og i møte omgivelsene og andre aktører på feltet, meldte behovet seg for å få på plass noen faste rammer. Både for å verne om RWs omdømme og varemerke, for å samarbeide med andre aktører på feltet (mottak, myndigheter og andre frivillige aktører), og for å kunne legge mer langsiktige planer for fremtiden.

I denne delen av rapporten skal vi se nærmere på hva som skjedde da gruppene først var oppe og gikk. Nærmere bestemt overgangen fra den løse, ad hoc-pregede organiseringen som kjennetegnet den første perioden til mer eller mindre formaliserte strukturer, og hvordan det etter kort tid oppstod spenninger mellom nettverksorganisering på den ene siden og behovet for kontroll og demokratiske strukturer på den andre. Fortsatte sosiale medier å spille en like viktig rolle som i oppstartsfasen? Hvilke interne og eksterne dynamikker påvirket gruppenes videre organisering, og forholdet mellom dem? Hvilke erfaringer og samarbeidsrelasjoner oppstod i møte med etablerte aktører, og hvilke utfordringer står gruppene ovenfor fremover?

Sosiale medier – bruk og betydning

Det er ingen tvil om at sosiale medier var viktig for den store mobiliseringen til RW-gruppene i oppstartsfasen. Det å benytte sosiale medier for mobilisering og informasjonsspredning er ikke noe særskilt for RW, mange etablerte aktører benytter seg også av nye kommunikasjonsmidler for mobilisering til aktivitet (Arnesen m.fl., 2016; Eimhjellen, 2014; Eimhjellen, 2013; Steen-Johnsen m.fl., 2012; Enjolras m.fl., 2013). Det som imidlertid skiller RW fra mange andre er at de oppstod på Facebook, og at sosiale medier slik sett utgjorde selve organiseringsformen, noe som fortsatte å prege deres måte å organisere seg på og koordinere arbeidet på.

Et gjennomgående trekk i intervjumaterialet er at Facebook synes å ha vært helt sentral for de ulike gruppenes effektivitet og fleksibilitet, både under

og etter oppstartsfasen, mye på grunn av mulighetene for fortløpende koordinering (sanntidskoordinering). Som vi har sett hittil i rapporten var løsningen på utfordringer som oppstod, som mangel på tolker og helsefolk, eller samhandlingsutfordringer av ulike varianter, ofte at de «bare opprettet en ny gruppe» på Facebook³⁹. Ved behov for å diskutere saker utenom de offentlige foraene opprettes egne, lukkede chat-grupper. I mange av gruppene er det også journalister som kan plukke opp aktuelle nyhetssaker, og spre informasjon og nyheter fra gruppene.

Under intervjuene ble det tydelig at gruppenes syn på sosiale mediers rolle varierte etter hva slags arbeid de drev med. For Arcitc-gruppen, hvor folk sitter spredt over hele landet, fremstilles Facebook som helt grunnleggende for å kunne utføre arbeidet de gjør. Ifølge informanten er det flere i Arctic som aldri har møtt hverandre «i levende live». Selv om enkelte har fungert som «bakkemannskap», foregår det meste av deres arbeid på nett, hvor de utveksler saker og søknader det kan være aktuelt å se på, diskuterer strategier for aksjoner og mediehenndelser og svarer på spørsmål fra flyktninger. Også for lokalgruppene fremmes Facebook som fundamentet i organisering og administrering. En går så langt som å si at hennes lokalgruppe «er Facebook», fordi det aller meste av kommunikasjonen og koordineringen skjer der.

Vi er Facebook. Selvfølgelig, vi har jo en hjemmeside der vi legger ut artikler og info til de som ikke er på Facebook da, vi har jo noen av de og, selv om det gjør det veldig vanskelig, for vi klarer ikke oppdatere den [hjemmesiden] like fort som vi oppdaterer Facebooken, for det går jo så mye kjappere! [...] Jeg tror Facebook er suksesskriteriet, det tror jeg det har vært. Og kommer til å være det [...] Det er her all kommunikasjonen skjer. Det er her folk møter hverandre.

I likhet med informanten over forteller flere av lokallederne om hvordan det aller meste av koordinering og informasjonsutveksling foregår på Facebook, i større eller mindre lukkede grupper. I utvalget er det ingen av gruppene som har egne, fysiske lokaler. En av informantene forteller om hvordan den lokale admin-gruppa har møtene sine på Facebook, hvor trådene i chat-gruppene fungerer som referat i ettertid.

Vi har veldig lite [fysiske] møter altså, for vi er på den admin-gruppa på Facebook. Vi har nesten møter der. Jeg kan si «kan vi ta en prat om det og det i

39. Som for eksempel helsegrupper, tolkegrupper, landsadmin-gruppen, samt samarbeidsgrupper på Facebook for utveksling av mat og utstyr mellom grupper.

kveld etter klokka åtte?» Folk stort sett online, så tar man en sånn prat. Og så har jeg dokumentasjonen på det med en gang og, for de som ikke er der kan liksom lese [på tråden på chaten, forskers anm.] og «åja, det var *det* de ble enige om, ja».

Selv om sosiale medier utgjør et viktig organiseringsverktøy for informantene, tar de også hyppig i bruk mer tradisjonelle virkemidler som mail og telefon.

På et tidspunkt begynte jeg å ringe folk, for da... jeg var så lei av å skrive. Altså, jeg har skrevet så mange tusen tegn at du kunne ledd deg i hjel! Herregud...så det er noe med å plukke opp telefonen og ringe og høre stemmen til folk.

Flere av gruppene har opprettet egne vaktlistor som deles på Facebook, mail eller via lokalgruppens egne hjemmesider. Mange fremhever betydningen av å møtes ansikt til ansikt, som på de ulike aktivitetene, eller ved at de rekrutterer nye frivillige ved å snakke om arbeidet de gjør til venner og bekjente.

Et helt sentralt poeng hos flere i utvalget er hvordan RW-gruppene handlinger og gjennomslagskraft ikke er selve online-aktiviteten, men snarere konsekvensene av den. En informant forklarer at selv om mye av planleggingen, mobiliseringen og koordineringen for å få på plass aktiviteter skjer på Facebook og telefon, er det «offline» handlingen som følger av online-aktivitetene som utgjør RW.

Altså, en ting er at vi har brukt Facebook, men det er jo *fysiske* mennesker som jobber i *fysiske* grupper [...] Det er ikke der [på sosiale medier] vi...vi «bor» ikke der. Vi bor på en måte i de tusen hjem og de tusen asylmottak, holdt jeg på å si [ler]. Man er jo overalt! Man sitter ikke liksom hjemme og skriver littegranne [...] Jeg kan ikke en gang se for meg hvordan det skulle vært hvis vi ikke *gjorde* noen ting, at vi bare satt der med en datamaskin. Men det er *instrumentet*, ja.

Mens sosiale medier fremheves som et sentralt verktøy for organisering og koordinering av aktiviteter, synes Facebook-siden å ha blitt mindre sentral for Norway-gruppen ettersom lokalgruppene i stor grad overtok koordineringsfunksjonen de hadde til å begynne med. På intervjutidspunktet benyttet den nasjonale gruppen i hovedsak Facebook-siden som en «hvilken som helst annen Facebook-gruppe» for å dele informasjon og aktuelle nyhetssaker.

Altså..misforståelsen her da... er for det første at Refugees Welcome to Norway er en Facebook-gruppe. Fordi at den veldig fort ble en organisasjon. Også ble det et skille mellom gruppe og organisasjon. En stor misforståelse er det at

vi administrerer og organiserer oss gjennom den Facebook-gruppen. Det er ikke tilfellet. Fordi veldig fort ble alt engasjementet spredt til lokale grupper [...] Det [Facebook] er bare en måte å organisere seg på lokalt. Det er på en måte... etter hvert så har vi jo begynt å bruke telefon og e-post og fysiske møter selvfølgelig, sånne ting...som seg hør og bør.

Sitatet over bidrar til å belyse Facebooks rolle i samspill med andre kommunikasjons- og organiseringsformer på ulike nivåer i nettverket. Mens den digitale plattformen fremmes som det viktigste verktøyet for administrering og koordinering av lokale aktiviteter, synes den å være mindre vesentlig i den nasjonale gruppens organisering.

Som vi har sett var sosiale mediers rolle fremdeles sentral i koordinering av aktiviteter i lokalgruppene, også etter den første mobiliseringen. Men som informanten over påpeker, gikk Norway-gruppen etter kort tid fra å være en Facebook-gruppe til å bli en organisasjon som følge av at det ganske raskt meldte seg et behov for formalisering og sentral styring. Overgangen skulle vise seg å utfordre de flate og uformelle relasjonene mellom gruppene, som flere anså som selve kjernen av RW.

Forholdet mellom nasjonalt og lokalt nivå

Mens utfordringene i første omgang hadde handlet om å mobilisere mennesker, skape oppmerksomhet og få tilgang til mottakene, dreide de seg etter hvert om å finne sin plass på et etablert felt med gjeldene normer og regler, og å legitimere sin plass som ny aktør. I denne delen skal vi se hvordan samspillet mellom interne og eksterne faktorer påvirket gruppenes organisering etter de første intense ukene – både innad i enkeltgruppene, mellom lokalgrupper og mellom lokalt og nasjonalt nivå.

Norway-gruppa: Fra lokalgruppe til paraplyorganisasjon

Etter at lokale grupper begynte å dukke opp over hele landet, var Norway-gruppa en stund preget av det en av informantene betegner som «voksesmerter». For det første fordi de med opprettelsen av Oslo-gruppa mistet mye av funksjonen de hadde hatt i forbindelse med koordineringen av aktivitetene på Tøyen, og for det andre fordi det oppstod interne konflikter i forbindelse med at gruppa registrerte seg som formell organisasjon.

Mens RWTN startet som et samlingssted for alle som ville hjelpe, så vi i forrige kapittel hvordan mye av den koordinerende aktiviteten i løpet av kort tid forsvant ut i lokalgruppene. En av Oslo-informantene forteller om situasjonen som oppstod etter at Oslo-gruppa overtok den koordinerende funksjonen Norway-gruppa opprinnelig hadde hatt.

Hele dette prosjektet startet jo opp som Refugees Welcome to Norway, men det burde vært startet opp som Refugees Welcome to Oslo. For [aktiviteten i Norway-gruppa, forskers anm.] var jo bare rundt i Oslo. Så når disse lokale gruppene begynte å poppe opp, så brøt jo Oslo ut og dannet Refugees Welcome to Oslo, samtidig som Østfold, Vestfold...ikke sant. Så da var det sånn at da hadde liksom...Norway hadde liksom ikke noen sånn funksjon sånn sett, fordi Norway hadde vært på Tøyen, ikke sant.

Det faktum at «hvem som helst» kunne opprette en RW-gruppe på Facebook førte raskt til at man mistet kontrollen over hva som fantes av RW-initiativer rundt om i landet. En informant forteller om hvordan det var liten koordinering mellom lokale aktører når det kom til opprettelsen av nye grupper.

Det har liksom ikke vært sånn avtalt at «OK, nå først oppretter vi en lokal-gruppe, og så en fylkesgruppe, for det passer bra» og sånn og sånn. Det har på en måte vært sånn at «bæm», der var det noen som startet der. «Bæm», der var det noen som startet der. Også *kanskje* man snakket sammen littegranne [...].

En av informantene forteller om hvordan et stadig mer uoversiktlig landskap av lukkede lokalgrupper fikk Norway til å tenke nytt om sin funksjon, og at en av de sentrale aktørene satte seg ned og forsøkte å få en oversikt over alt som skjedde rundt om i landet. For å bevare koordineringen, opprettet hun en lukket «landsadmin»-gruppe, hvor hun samlet lokale ledere og administratorer. Her kunne de utveksle erfaringer og informasjon, samt melde fra om lokale nyheter som kunne deles på Norway-gruppa. Fra å ha hatt en sentral rolle i koordineringen av lokale aktiviteter i Oslo, var Norway-gruppa nå på «et nivå over», hvor de satt med oversikten og kunne kanalisere bidragene inn i lokal-gruppene.

Etter noen uker så var det ikke der [Norway-gruppa] man koordinerte fra. Så hvis det var noen som skrev [på den nasjonale gruppen] «Jeg er i Alta og har fire bukser», så kunne de [svare] «Jammen du, se her er Refugees Welcome to Finnmark, så kan du høre med noen der.

Fremveksten av lokale grupper var en ønsket utvikling, «målet var jo at folk skulle gjøre det som trengs», som en informant forteller. Men som vi så førte den løse og desentraliserte strukturen til et behov for koordinering og erfaringsutveksling, da flere lokale administratorer hadde spørsmål om logo, organisering og praktiske utfordringer i forbindelse med oppstarten. Som Shirley (2008) argumenterer for, fungerer ad hoc-organisering så lenge det er snakk om få aktører og et par aktiviteter, men når et initiativ begynner å vokse, vokser styringsutfordringene gjerne raskere enn organisasjonens eller nettver-

kets størrelse. Ifølge en av informantene fungerte Norway-gruppa nå som en paraplyorganisasjon og infogruppe for lokalgruppene, med et mål om å få de lokale gruppene opp og stå som selvstendige enheter.

Tanken er jo at Norway skal hjelpe til med søknader, være den der overordnede..jeg holdt på å si gruppa som..hvis du har et kjempeprosjekt i Aust-Agder da, ikke sant, så tar man det inn og så kan [man] se: Kan man gjøre det [noe lignende, forskers anm.] i alle gruppene? Sånn «best practice sharing». For veldig mange...når man jobber lokalt, så blir det veldig sånn....det er ikke alltid man tenker på å bare «oj, dette her funker kjempebra hos oss, kanskje dere skal prøve?» For det er noe med å dele erfaringene man har og sånn.

Men veien fra en løsere form mot en ny struktur og funksjon, skulle vise seg å ikke være uten utfordringer. Parallelt med at koordineringen i stor grad gikk ut i lokalgruppene, meldte behovet seg for å få på plass noen mer formelle rammer i Norway-gruppa. Etter å i starten ha mottatt mindre beløp på en privat konto til innkjøp av mat og utstyr til de nyankomne, forteller en at det i takt med oppmerksomheten rundt initiativet begynte å komme inn større beløp på «tusenvise av kroner» fra firmaer og privatpersoner som ønsket å bidra.

Altså, det kom beløp på 3, 5, 10 og 20 000...mye sånne beløp plutselig da. I løpet av bare noen få dager. Også var det sånn, «Ok vi kan ikke ha pengene på privat konto. Hvis vi skal beholde pengene så må de inn i ordnede former». Så var det å sette seg ned [på lokal kafé] og si «vi er et styre».

Ifølge Oslo-informantene var det «rett og slett for å følge retningslinjene for norsk lov» at Norway-gruppa ble registrert som organisasjon i Brønnøysund-registeret 30. august 2016, som den første av RW-gruppene i Norge. Og selv om alle var enige om denne delen, fulgte utfordringene av det som følger av at man registrerer seg som en frivillig organisasjon; nemlig at man må ha et styre, som igjen fordrer demokratiske strukturer⁴⁰. På intervjudtidspunktet hadde Norway-gruppen et midlertidig («interim») styre som skulle fungere inntil de fikk på plass de nødvendige strukturene for å gjennomføre et demokratisk valg av styremedlemmer. Dette var det andre midlertidige styret, da det første hadde trukket seg etter noen måneder fordi mange opplevde at det var vanskelig å kombinere arbeidet med jobb og privatliv. I følge flere av informantene

40. Forstått som vedtekter og formelle rammer for interne valgprosesser og hvem som skal kunne stemme ved disse. Se krav for registrering i <https://www.brreg.no/lag-og-foreninger/registrering-i-frivillighetsregisteret/>

førte nedsettelsen av interimstyret til det de beskriver som en intern konflikt som utspilte seg på «åpen Facebook-vegg» på den nasjonale gruppens profil. Rundene førte til at enkelte av ildsjelene som hadde vært med å starte opp initiativet falt fra, og at en del følgere og lokale ledere i utvalget meldte seg ut av Norway-gruppen – om ikke permanent så til «den verste stormen hadde lagt seg» etter noen uker.

Selv om hun opplevde perioden som tøff, og at en del var urimelig utålmodige med at interimstyret skulle klare å få på plass demokratiske administrative strukturer «over natten», mener en av informantene at interne konflikter som disse er uunngåelige når mange engasjerte mennesker kommer sammen og skal finne en felles vei videre.

Det som er felles for mange er at de har et veldig sterkt engasjement, ikke sant. Også har man noen tanker om hvordan man forløser det på best mulig måte, også blir det uenigheter. Om hvilke prosjekter som skal prioriteres, hvordan man skal gjøre det... så jeg har hatt mange timer på telefonen med mekling mellom folk. Og appellert til at vi jobber for den samme saken. Hva er det som er viktig her, ikke sant.

Utviklingen av Norway-gruppen kan ses i lys av et dynamisk perspektiv som ble presentert innledningsvis i rapporten, hvor det fremheves at ulike faktorer kan spille ulik rolle på ulike tidspunkt i institusjonaliseringsprosessen (Seipel, 2003). På mange måter synes det som at en viss grad av struktur og kontroll opplevdes som en naturlig neste fase, etter at RW-gruppene hadde gjort seg noen nyttige erfaringer gjennom den første, spontane mobiliseringen. Til tross for at det førte til noen «voksesmerter» og diskusjoner om hva Refugees skulle være, og hvordan det skulle organiseres, ble prosessen av flere oppfattet som nødvendig for å kunne fortsette med arbeidet over tid. To av informantene understreker hvordan det er viktig å anerkjenne de ulike interne aktørenes betydning for utviklingen.

Aktivister må ofte til for å starte opp noe, for de er uredde, ikke sant. De går på og sånn. Men så er det... altså de som har med organisering å gjøre som må ta det videre sånn at det lever over en lengre periode [...].

Det har hele tiden vært en håndfull personer som har sørget for at dette her på en måte har gått mer og mer mot å bli en formell organisasjon med de riktige rammene og ikke på en måte bare er forblitt en sånn flat struktur som bare lever sitt liv, men som på en måte har en litt sånn ambisjon om å bli organisert..eller hva man kan si da, en «ordentlig» administrativ enhet som skal sørge for at man har bærekraft i engasjementet da. For det er ikke noen selvfølge.

En av informantene begrunner hvorfor det er viktig at Norway-gruppen utvikler har det hun omtaler som en mer «profesjonell organisering». Dersom de ønsker å bli mer langsiktige og bli tatt på alvor av etablerte aktører, må de få på plass fastere strukturer.

[...] Vi må bli sett på som en organisasjon som på en måte er profesjonell. Og da er det noen ting man ikke kan gjøre, ikke sant. Og det forstår folk. Så det er jo hele tiden også å tenke på at det at...man bygger jo hele tiden et rennommé. Og det har ikke [nødvendigvis] aktivistene forståelse for. For de bare røsker opp, ikke sant. Også tenker de ikke ett år, to år fram i tid. Samarbeid med...ikke sant, myndighetene, offentlige instanser...de tenker ikke på det. For det er det noen som må gjøre. Hvis vi skal leve videre er det noen som må gjøre det.

På mange måter beskrives utviklingen i Norway-gruppa som en tung, men nødvendig prosess. Fra den nasjonale gruppas perspektiv oppstod raskt et behov for en viss grad av kontroll og demokratiske strukturer, både av rent praktiske/lovmessige hensyn (som at man ikke kunne ha penger på privat konto og at man trenger et organisasjonsnummer for å søke midler), og mer normative hensyn til legitimitet og langsiktig samarbeid med andre på feltet. I neste del skal vi se at det parallelt med utviklingen i hovedstaden pågikk lignende prosesser i lokalgruppene rundt om i landet, og hvordan det med formaliseringsprosessene oppstod et spenningsforhold mellom nettverksorganisering på den ene siden og styringsbehov og demokratiske strukturer på den andre.

Selvstendige lokalgrupper

Helt sentralt i forståelsen av RW-nettverket, er fokuset på det lokale og den enkeltes gruppes autonomi. Selv om de ulike gruppene er sammenkoblet online, har de ingen formell kobling til Norway-gruppen.

I utvalget er de ulike gruppenes kobling til det nasjonale nivået av ulik art. Enkelte har tett kontakt, og benytter den nasjonale gruppen jevnlig for spørsmål om organisering, systemer osv, mens kontakten for andre er begrenset til at de er med i landsadmin-gruppen⁴¹. En av informantene forklarer hvordan lokalgruppene «kjører sin greie». At de ber om råd, ringer, sender oppdateringer osv, men at de «opererer helt fritt». En annen informant, som leder en regiongruppe med fire byer i området, forteller om den samme strukturen her; at lokalgruppene melder inn oppdateringer til dem, og at de fungerer som en støttegruppe når det trengs.

41. Den lukkede gruppen for lokalledere og administratorer over hele landet.

At gruppene er selvstendige, innebærer imidlertid ikke at de er uavhengige, eller at de opererer isolert fra hverandre. Samtlige av informantene forteller om hvordan de samarbeider på kryss og tvers av gruppene. Flere har opprettet samarbeidsgrupper på Facebook med RW-grupper i nærområdet for utveksling av klær og utstyr ved behov.

Den lokale autonomien fremstilles som helt avgjørende for deres virke, både for deres identitet og for å kunne arbeide mest mulig effektivt. Derfor reagerte også enkelte da Norway-gruppa påtok seg en mer overordnet funksjon. En informant understreker hvordan lokallagene på ingen måte må anses som «undergrupper» av Norway, og hvorfor det er så viktig at det forblir slik.

Jeg tror det [har noe med at] ingen har lyst til å bli fortalt hva de skal gjøre. Det er liksom..hver gruppe er litt sånn...ikke som kongen på haugen, for vi er ikke *der* heller. Men det er noe med at det er sånn vår gruppe fungerer, og Oslo-gruppa jobber på en helt annen måte, og Kongsberg-gruppa jobber på den måten. Det er ingen fasit på hvordan gruppene fungerer, og da funker det dårlig når noen prøver å trykke ned noe [ovenfra, forskers anm.], for det er litt sånn...jammen det passer kanskje for den gruppa nedi Hedmark, men det passer ikke for vår gruppe her.

I forbindelse med at Norway-gruppa formaliserte seg, var det også flere av de lokale lagene som gjorde det samme⁴². For to av informantene hadde de interne stridighetene og usikkerheten rundt hva som ville skje med Norway-gruppa en viss betydning for at de ønsket å formalisere seg for å stå på egne ben. Men for de fleste handlet det som i Oslo først og fremst om økonomiske hensyn, og at de i tillegg til klær og utstyr hadde fått inn pengedonasjoner som ikke kunne stå på privat konto over lengre tid. Et annet viktig aspekt flere trekker frem er hvordan det å ha et organisasjons- og kontonummer er en nødvendig forutsetning for å etter hvert kunne søke midler og støtte.

Vi har jo også samlet en del penger og fått en del gaver og sånne ting. Og de må liksom inn på en konto og vi må redevise det og...egentlig så har vi ikke noe behov for det [å bli formelle], på den måten at vi lever fint på den måten vi gjør. Men også fordi vi skal kunne søke penger, og kanskje støtte opp om noen prosjekter litt langsiktig.

42. Det er imidlertid viktig å bemerke at dette gjelder et mindretall av RW-gruppene. Flertallet av RW-gruppene har ikke registrert seg som frivillige organisasjoner.

I likhet med Norway-gruppa handlet formaliseringen for de andre gruppene ikke bare om praktiske og økonomiske hensyn, men også om legitimitet og det å bli tatt mer på alvor som en ny aktør på feltet.

[..] For meg er det den biten at vi blir tatt hakkert mer seriøst, de kan ikke kalle oss en Facebook-gruppe lenger. Vi er faktisk organisert, vi er en organisasjon.

I delen om samarbeid med andre aktører senere i kapittelet kommer vi tilbake til informantenes opplevelser av samarbeid og møtet med andre aktører. Men først skal vi se nærmere på spenningene som oppstod i forbindelse med de interne formaliseringsprosessene, og hvordan gruppene forsøker å finne en balanse mellom den opprinnelige, løse formen og behovet for fastere rammer.

Fra nettverk til hierarki?

Et gjennomgående trekk ved gruppene i utvalget er at de alle er preget av lav grad av hierarki og byråkrati. Mens Arctic-nettverket ikke har noen utpekt leder, og kan sies å ha en mer desentralisert struktur som følge av de ikke har noen sentral/lokal «kjerne», har Norway og de andre lokalgruppene som har registrert seg som formelle organisasjoner til en viss grad fått en mer hierarkisk form, med et styre og en styreleder øverst, administratorer og frivilligkoordinatorer under, mellom og frivillige nederst⁴³. Flere av informantene er imidlertid ikke komfortable med «leder»-tittelen. Da de under intervjuet ble spurt om å tegne et organisasjonskart, var det for flere ikke naturlig å sette opp en tradisjonell struktur med piler som gikk opp og ned mellom nivåer (som viser rapporteringsveier og maktrelasjoner). En mener det er få av RW-gruppene som vil bli satt i en «bås» som en viss type organisasjon. En annen forteller at hun tenker på styret som en «ren praktikalitet», og at de liker å tenke at aktørene står «ved siden av hverandre», snarere enn under hverandre i en hierarkisk form. Men de har likevel en struktur, riktignok med færre nivåer sammenlignet med mange andre organisasjoner.

Vi har jo...ikke sant...vi har styreleder og styre. Og under styret så har vi frivilligkoordinatorer, som koordinerer de ulike aktivitetene. Og under der igjen så er det bare en kjempesvær masse med frivillige [som består av] en liten masse som er de aktive frivillige, og under der igjen så har du liksom alle støttespillerne, tilhengerne....hva du kan kalle de på Facebook.

43. I grupper som ikke har formalisert seg, har en færre ledd. De fleste gruppene har imidlertid én person som fungerer som leder og fremstår som deres ansikt utad.

Et sentralt poeng hos flere av informantene er at det er lett å komme seg inn i ansvarsroller dersom en ønsker det.

Det er veldig flatt. Og det er veldig lett å komme inn i admin-gruppa, for vi trenger jo...for eksempel så trenger vi teamledere [på mottak] som liksom tar ansvar for vakta. For vi som sitter i styret har jo ikke anledning til å være der tre ganger i uka, vi blir slitne vi og. Og da må vi...de som egner seg til å ta ansvar blir fort teamledere.

Flere av informantene mener de flate strukturene bidrar til å gi RW-gruppene en fleksibilitet og effektivitet som skiller dem fra mer etablerte aktører på feltet, hvor beslutninger gjerne må gjennom mange møter og ledd før de kan vedtas og gjennomføres. En av lederne som har bakgrunn fra prosjektledelse i større organisasjoner og bedrifter mener det er likheter i måten å jobbe på, men at man i RW-gruppen får gjort ting forttere.

I et firma må ting gjennom høringer og sånne ting. Her er det sånn: «Skal vi gjøre det?» «Ja, da var det gjort» [ler]. Jeg har merka meg at fra vi har bestemt oss for noe til det er gjennomført, så er det jo snakk om minutter. Så det er sånn... «da er vi i gang».

Å minimere antall møter og byråkratiske prosesser synes som en helt sentral strategi for mange av lederne, og en form de bevisst søker å beholde fremover – uavhengig av om de er formelle eller ikke. En mener også at det å ha få ledd gjør det enklere å reagere raskt – og offentlig – på hendelser som for andre vil måtte diskuteres på mange nivåer i en organisasjon. En forteller om hvordan de flere ganger har opplevd at det tar tid når de forsøker å få med seg andre større aktører på felles uttalelser, for eksempel i forbindelse med utsendelsene over Storskog.

Det blir for politisk for dem [...] Det er liksom sånn at hvis man skal ha en felles uttalelse politisk da, så må jo [organisasjon] ha to uker på å bestemme seg om de skal være med på uttalelsen eller ikke, fordi det er politisk.

Som del av et ønske om å beholde den flate og uformelle organiseringsformen, vil flere også å fortsette å benytte seg av mindre konvensjonelle virkemidler, i tillegg til de mer tradisjonelle samarbeidsformer. Selv om en hovedstrategi for gruppene i utvalget er å samarbeide med alle som måtte ønske det, vil flere fremdeles beholde den «uskikkelige» formen hvor de «ikke går forsiktig i dørene». De vil fremdeles ha lav terskel for å ringe ordførere og rådmenn.

Et annet særtrekk som løftes frem av flere informanter, er tilpasningsdyktigheten som følger av en fleksibel struktur. Ved at de tar utgangspunkt i de lokale behovene, kan de tilpasse aktiviteter etter behovene som til enhver til måtte melde seg («bottom-up»), fremfor en mer toppstyrt tilnærming som enkelte mener kan prege andre etablerte lokale aktører – som kan tendere å «gjøre ting som de alltid har gjort det». Flere trekker frem hvordan andre etablerte lokale organisasjoner kunne være vanskelige å få på banen i begynnelsen, fordi de kun kunne stille opp til spesifikke dager og tider, og ikke tilpasse seg rytmen på mottaket.

En av informantene kommer med et talende eksempel på hvordan enkelte av de etablerte organisasjonene kunne ha vanskelig for å tilpasse seg behovene på mottaket. Etter at mottakslederen hadde innkalt til møte med den lokale frivilligheten om hva de ulike aktørene kunne bidra med av aktiviteter på mottaket, reiste en lokal foreningsleder seg og sa de ville bidra med å steke vafler (møtet ble ledet av mottaksleder og den lokale RW-lederen).

«Hvis dere har lyst til å steke vafler er det helt topp!» [sa vi da]. Og vi tenkte at det hadde vært kjempefint om de kom og stekte vafler en gang i uka når vi har sosiale kvelder, for eksempel. Men det ble aldri noe av. [...] Så tok [organisasjonen] kontakt med [mottaksleder] igjen nå rett før jul, og da fikk han bare en mail: «Nå har vi bestemt oss for at vi vil steke vafler hver onsdag. Vi kommer klokka da og da». Så måtte han skrive til de bare «Nei, men dere kan ikke bare komme og si at dere vil steke vafler klokka da og da hver onsdag. Jeg kan ikke lage en aktivitet som heter «nå steker vi vafler med [organisjon]! Dere må prøve å tilpasse dere det som er her». Og da hadde de laga vaktliste de, helt til det skal avvikles her. Men det har de aldri greid å komme i gang med, for de kunne ikke gjøre det akkurat på klokkeslettet de ville [...].

Selv om informanten mener vaffelsteking kan være hyggelig aktivitet, understreker hun at det er viktig at mottaksledelsen ikke tror at behovet for frivillige bidrag på mottaket er dekket med dette.

De [lokale organisasjonene] kan ikke få enerett til flyktningene, for da blir det ikke tilrettelagt. Da blir de tredd [organisasjon] eller [organisasjon] aktiviteter nedover sine hoder. De [andre] går ikke inn og analyserer behovene [på enkeltmottaket] og legger til rette for aktiviteter som passer for den og den gruppen. Det er en for stor organisasjon! De gjør ting som de har pleid å gjøre. Og det er den største forskjellen mellom Refugees og alle de andre organisasjonene, den her ad hoc-evnen.

Som vi var inne på tidligere i kapittelet, oppstod noen uenigheter i forbindelse med at Norway-gruppen registrerte seg som frivillig organisasjon, og nedsatte

et midlertidig styre. I den anledning var det flere som reagerte på at noen tok ledelsen uten at det ble gjennomført et demokratisk valg. Enkelte lokalgrupper reagerte særlig på at en i Norway-gruppa «plutselig representerte dem», når de anså seg som uavhengige og selvstendige enheter. Innad i lokalgruppene fremstod imidlertid prosessen med å få på plass et midlertidig som styre som en relativt konfliktfri prosess. For de fleste dreide det seg om at et utvalg av frivillige som allerede var mest involvert i de administrative oppgavene fikk mer formaliserte roller som styremedlemmer. Men prosessen med få plass demokratiske strukturer syntes å være mer krevende for alle gruppene i utvalget som hadde formalisert seg. Særlig når de som var ansvarlige for å få på plass nødvendige strukturer var de samme menneskene som var fullt opptatt med den daglige jobben det innebar å koordinere en gruppe.

[...]Det å gjøre det demokratisk og riktig i forhold til organisasjonsmessige regler [er vanskelig]. Og vi skal ha valget gjennomført, og da har det på en måte stoppet opp litt, for det er på en måte en del administrative utfordringer med det. Vi hadde jo en valgkomité som har jobbet veldig intenst, men ikke løst det helt enda. Så vi er jo tilbake igjen på en måte med fokus på å ha interim-styre som skal løse dette her da. Få på plass de formelle rammene.

En sentral utfordring når det kommer til å gjennomføre et demokratisk valg er blant annet hvem som skal kunne stemme, når det ikke er tydelig avgrenset hvem som er medlem og ikke, som i en medlemsorganisasjon. Flere så for seg å avgrense stemmeretten til personer som stod oppført som frivillige på gruppenes ulike aktiviteter. For Norway-gruppa dreide det seg om å finne ut av hvem som skulle stemme i de ulike lokalgruppene, og hvordan stemmene evt skulle fordeles ut fra gruppenes størrelse.

Et interessant aspekt ved gruppenes utvikling er den tilsynelatende dobbeltheten som ligger i å få på plass mer formelle strukturer. På den ene siden uttrykte enkelte bekymring for at byråkratiske prosesser skulle kreve mye tid og krefter, og slik sett ta fokus bort fra det praktiske arbeidet og aktivitetene, og gjøre at de mistet noe av sin fleksibilitet og evne til å handle effektivt. På den andre siden synes formalisering å innebære mer frihet for den enkelte organisasjon ved at de blir oppfattet som mer seriøse, og får muligheten til å søke penger – med det tenke mer langsiktig. Ut fra informantenes utsagn synes det som om de søker å balansere mellom mer formelle strukturer og den fleksible ad hoc-formen som kjennetegnet deres opprinnelige nettverksorganisering. Selv om de på enkelte områder kan begynne å ligne andre organisasjoner som følge av eksterne krav – med styre, årsmøter ol., synes det som om gruppene ikke ønsker å bli like mer tradisjonelle aktører, men snarere beholde en hybrid form for nettverksorganisering som kombinerer nettverk og hierarki (se Enjolras 2010 om såkalte «nettverksorganisasjoner»). Nye kommunikasjonsformer bidrar til å muliggjøre en slik hybriditet, og at nye aktører kan

finne nye måter å løse oppgaver og organisatoriske utfordringer på (Enjolras, 2010; Bennet og Segerberg, 2012; Eimhjellen, 2016b). Hvordan det langsiktige rommet for mer hybride og uformelle organiseringsformer ser ut på et felt som asyl- og flyktningfeltet, hvor offentlige aktører og reguleringer har en sentral rolle, er imidlertid en annen sak (se diskusjon kapittel 4).

Hittil i kapitlet har hatt hovedfokus på hvordan interne behov og eksterne krav (lover/regler) førte til at flere av gruppene i utvalget formaliserte seg etter kort tid. Men RW-gruppene inngår også i et større felt av etablerte aktører, som er preget av mer normative former for forventninger til hva som kjennetegner en seriøs organisasjon. Videre skal se nærmere på hva som kjennetegner samarbeidsrelasjonene de inngår i, og hvordan møtet med andre aktører bidro til å påvirke gruppens organisering og å tydeliggjøre RWs identitet og særpreg.

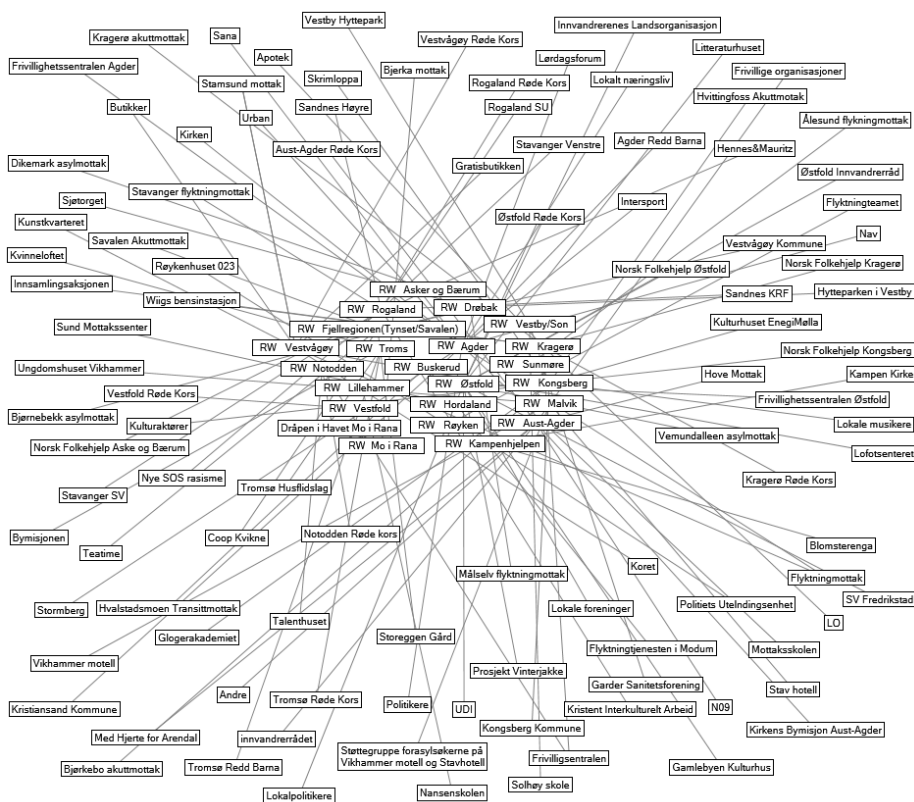
Samarbeid med andre aktører

Som nevnt innledningsvis kan ikke utviklingen av organisasjoner og sosiale bevegelser analyseres uavhengig av konteksten de inngår i (Snow og Soule, 2010). Innledningsvis så vi hvordan en sosial bevegelse ikke er en enkelt organisasjon, men snarere et nettverk av ulike aktører, som kan være mer eller mindre formelle (Diani, 1992). Som vi så i forrige kapittel, var samarbeid med andre aktører – som kommunen, mottaksledere, private aktører for donasjoner og lokaler – helt sentralt for RW-gruppens arbeid i oppstartsfasen. Mange av samarbeidsrelasjonene fortsatte å være viktige, og på intervjudidspunktet hadde flere av gruppene bygget et stort nettverk av andre offentlige, private og frivillige aktører som enten selv jobbet med flyktninger eller ønsket å bidra til arbeidet.

I sin studie av flyktningengasjementet på sosiale medier har Ivar Eimhjellen, ved hjelp av analyser av medieoppslag om engasjementet rundt flyktningssituasjonen, sett på koblingen mellom nyopprettede grupper på Facebook og etablerte aktører som frivillige organisasjoner, offentlige institusjoner. Figuren under eksemplifiserer hvordan nettverket av koblinger mellom RW-grupper og ulike aktører kan se ut (se Eimhjellen 2016a)⁴⁴.

44. I et utvalg av alle medieoppslag i norske papiraviser i 2015 som inkluderte «Refugees Welcome to» søkte Eimhjellen etter ordet «samarbeid», og registrerte de samarbeidsrelasjonene som ble nevnt. På bakgrunn av dette har han laget et nettverkskart over relasjonene mellom Facebook-grupper og andre etablerte aktører.

Figur 1: Nettverk av koblinger mellom Facebook-grupper og etablerte aktører.

Created with NodeXL Pro (<http://nodexl.codeplex.com>) from the Social Media Research Foundation (<http://www.smrfoundation.org>)

En av informantene mener at det nettopp er i samarbeidsrelasjonene mye av RWs gjennomslagskraft ligger, i nettverket av koblinger mellom ulike offentlige, private og frivillige aktører som går utover den enkelte RW-gruppen.

Vi er jo på en måte et nettverk, vi er ikke noen gruppe. Altså, det der gruppebegrepet sier jo ingenting. [Det er det at vi er et nettverk] som er kjernen vår på en måte. Det er en verdi i seg selv, ikke sant. Det er det at...man er ikke avgrenset. Plutselig så har man mulighet til å bare strekke ut det der nettverket sitt enda mer, ikke sant [...].

For lokalgruppene i utvalget, som alle hadde sine aktiviteter knyttet til ett eller flere mottak i nærområdet, fremstod mottaksledelsen som den viktigste samarbeidspartnern. Da flere av informantene var den første frivillige aktøren som tok kontakt, opplevde flere at deres RW-gruppe fikk en spesiell rolle på

de ulike midlertidige mottakene. Ved å være anerkjent av mottaksledelsen, fulgte gjerne også bedre relasjoner til andre aktører på feltet, som organisasjoner og lokale myndigheter. En helt sentral faktor for mange var at mottaksledelsen koordinerte arbeidet på en god måte, slik at de ulike frivillige aktørene kunne utfylle hverandre, fremfor å «trække hverandre på tærne», da arbeidsområdene i enkelte tilfeller kunne overlappe hverandre.

For flere av informantene var den lokale frivillighetssentralen også en sentral samarbeidspartner, gjerne i større grad enn enkeltorganisasjoner. En opplevde at det var fordi de arbeidet på samme måte, med et fokus på hva som måtte gjøres, og at de «sluset» frivillige over til hverandre. På samme måte som frivillighetssentralene, har flere av de lokale RW-gruppene arbeidet for å skape oversikt og koble ulike aktører som ønsker å gjøre noe for flyktninger i området. På mange måter kan man si at RW fungerer som en slags «digital frivillighetssentral», lokalt via Facebook-gruppene og nasjonalt via RWTNs hjemmeside – hvor personer som vil engasjere seg i arbeid for flyktninger og asylsøkere får informasjon om ulike måter å bidra på, og kobles videre til ulike aktører på feltet.

Flere opplever også at mange lokale aktører av ulike slag kontakter dem med et ønske om å bidra, etter at de har hørt om arbeidet deres. For Norway og Arctic-gruppen, som i mindre grad koordinerer lokale aktiviteter, fremmes andre, mer rettighetsbaserte organisasjoner og advokater som viktige samarbeidspartnere.

En generell tendens i materialet er beskrivelser av hvordan relasjoner til både organisasjoner og ressurssterke enkeltpersoner bidrar til å koble gruppene opp på myndighetsnivå, hvor flere etter hvert har opplevd å bli invitert med på møter og høringer på lik linje med andre organisasjoner, og med det mulighet for reell innflytelse. En av informantene forklarer hvordan det langt fra er snakk om «noviser», og at det i tillegg til det hun betegner som «bakke-mannskap» av frivillige som driver med de ulike aktivitetene, innsamlinger, og som gir klær og utstyr, er «alt fra jurister til folk med lang organisasjonserfaring» som lobbyer flyktningsaken på vegne av RW, både lokalt og nasjonalt.

Samarbeidet med ulike aktører fremstår altså som en svært viktig del av arbeidet til RW-gruppene, og en sentral kilde til gruppenes gjennomslagskraft. Et flertall av informantene forteller som nevnt at de ønsker å samarbeide med alle som jobber mot samme mål. Men kommunikasjonen med etablerte aktører har ikke bestandig gått like lett. For flere tok det tid å få anerkjennelse og legitimitet av mer etablerte aktører.

Om å finne sin plass

I utvalget er det en tydelig tendens til at tilgang til mottak og samarbeid avhenger mye av enkeltpersoner (i organisasjoner, mottak og kommune) som er åpne for en ny aktør og som har tro på arbeidet, samt at RW-ledere har vært

insisterende. Selv om de opplever å ha spilt en viktig rolle i akuttfasen, opplevde enkelte at de etablerte, lokale frivillige aktørene var skeptiske til dem i begynnelsen.

Jeg hadde jo en konflikt med [etablert lokal organisasjon] på mottaket, for jeg ringte de og sa «kan dere ikke sende helsefolk, noen førstehjelpsskrin... whatever?» Og da var svaret jo selvfølgelig «Dette skal ikke dere blande dere opp i, for dere er jo bare en Facebook-gruppe». Det er jo et sånt argument vi møtes med [...] Vi er en døgnflue, også er vi «bare en Facebook-gruppe». Og jeg tenkte bare... «whatever. Vi får gjort mye! Så bare kall oss det, bare undervurder oss. Jeg tror vi får gjort mer enn dere [lokal org] likevel» [...].

Informanten forteller at hun opplevde at samarbeidet ble bedre etter hvert som mottaksledelsen fikk koordinert de ulike aktørenes rolle på mottaket, og de ulike frivillige aktørene ikke følte at de «tråkket hverandre på tærne». Hun forteller videre om hvordan de opplevde å få mer respekt av andre aktører etter at de hadde sett hva RW-gruppen hadde utrettet på det første akuttmottaket de var inne på, i tillegg til at de etter relativt kort tid registrerte seg som organisasjon, og opprettet et midlertidig styre.

En annen forteller at hun opplevde at andre lokale aktører, både frivillige og offentlige, roste dem for arbeidet de hadde gjort i akuttfasen, men uten at hun opplevde at de inviterte RW-gruppen inn i noe samarbeid.

Det var sånn der..ja «bra jobbet» og «stå på», samtidig som de på en måte ikke involverte oss eller tok oss på alvor fullt og helt.

Intervjuer: Fordi dere ikke var en «ordentlig» organisasjon i deres øyne?

Ja, og det ser vi jo fremdeles, men det er jo greit nok. Vi har jo på en måte ikke noe sånn der A4-opplegg med noen slags veldig sånne formelle og riktige nøkkelpersoner liksom. Altså sånt. Det er...det er ukomfortabelt å forholde seg til en sånn ad hoc-gruppe da. Veldig lite...de ser sikkert for seg at det er vanskelig å forplikte oss, eller ha en god dialog som løper over lengre tid og sånne ting [...] Men det å bli tatt på alvor...vi har jo følt på noen ganger at det ikke er noen selvfølge. Selv om vi på en måte har gjort aller mest, hvertfall i en periode, så var det på en måte «bra jobbet..» [lager snill stemme, forskers anm.] «...men vi trenger ikke ta dere med på ting likevel». Litt sånn.

En tredje informant forteller om lignende opplevelser, hvor hun i begynnelsen aktivt måtte oppsøke og insistere på å bli invitert med, som da kommunen inviterte til samling for frivillige aktører på flyktningfeltet i området.

Det var jo sånn at jeg måtte ringe og bare: «Nå har jeg hørt at dere har hatt en samling, hvorfor har dere ikke ringt meg?» Sånn har jeg gjort flere ganger. Og de bare «å, jeg har glemt det», eller...[Og da svarte jeg] «Dere kan ikke glemme meg! Dere *kan* ikke glemme meg, vi har 6000 medlemmer [på Facebook]. Du kan *ikke* glemme meg» [...]

Andre igjen har opplevd at kommunen har vært åpne fra begynnelsen, og invitert dem inn. I de tilfellene der det har vært vanskeligere å få på plass et samarbeid, mener informanten bak sitatet over at det kan ha å gjøre med at RW-gruppene arbeider på en annen måte enn mer etablerte aktører. Hun mener årsaken til at hennes RW-gruppe har hatt utfordringer med å få en god dialog med andre frivillige organisasjoner i området, kan ha å gjøre med at det tar tid å skape felles fora for aktører som arbeider på forskjellige måter.

Sånn som her nede da, så er det jo først og fremst snakk om tid og ressurser. At det krever tid å etablere nettverk, man skal ha tid til å treffes og snakke og...der har jo kommunen tatt et initiativ nå som er veldig bra, der man faktisk møter [...] Så det å ha tid til å reise rundt til disse...man må møtes liksom. Etablere relasjoner. For de jobber jo ikke på nett på samme måte som vi gjør.

Når informantene over forklarer hvordan RW jobber på en annen måte enn andre, er de inne på det Bennet og Segerberg (2012) omtaler som ulike «logikker», og forskjellen mellom det de betegner som mer tradisjonelle former for kollektiv handling og en «connective» handlingslogikk. Den sistnevnte synes i særlig grad å kjennetegne RW-nettverket, hvor ny kommunikasjons-teknologi som sosiale medier spiller en helt sentral rolle i deres arbeid, organisering og interne og eksterne kommunikasjon.

Hittil har vi sett hvordan dynamikker mellom interne og eksterne faktorer har påvirket gruppenes utvikling, og deres retning mot mer eller mindre formelle organiseringsformer. Men hva tenker informantene om fremtiden? Ser de for seg å kunne opprettholde en hybrid form for hvor de kombinerer nettverk og fastere rammer, eller blir de likere andre, mer etablerte aktører på feltet? Hvor ligger utfordringene fremover og hvilke betingelser anser de som sentrale for å kunne fortsette sitt arbeid?

Framtid

Det er ulikt hvor informantene ser for seg at de er om to til fem år. Mens en av gruppene tror de innen to år vil ha oppnådd det de ønsker, som går på å bedre forholdene for beboere på mottak i lokalsamfunnet, ser de fleste gruppene for seg at de vil kunne spille en viktig rolle fremover med aktiviteter på mottak, eller på ulike måter bidrar til den videre integreringen i samfunnet.

Disse menneskene skal jo integreres og...det vil ta tid vettu. Det vil ta tid [...] Vi ser jo for oss at vi skal holde på med det arbeidet en har intensjoner om i 5-10 år minimum. Den dagen vi ikke trengs lenger har vi jo lykkes som storsamfunn, ikke sant.

Det er jo tre faser, ikke sant: Du har jo ankomstfasen, også har du fasen hvor de sitter på mottak. Og så eventuelt da når de skal ut i samfunnet. Det er jo en prosess som kommer til å ta 4,5, kanskje 6 år. Så det er jo ikke sånn at....selv om man blir bosatt i en kommune så er jo ikke jobben ferdig, for det er jo...det er jo nesten da jobben begynner! For da skal man jo inn i lokalsamfunnet, man skal liksom bli kjent, man skal ha noe å drive med [...].

Mens enkelte av lokalgruppene ser for seg å beholde den formen de har i dag, har en annen planer om å jobbe for å få til et kompetansesenter i nærmiljøet, hvor de vil ha et særlig fokus på å få unge med flyktningbakgrunn inn i utdanning og arbeidsliv. Norway-gruppa på sin side har et mål om å gå mer bort fra Facebook og over på andre plattformer.

Altså, jeg vil ha en internettside jeg, en landingsside. Som ikke er den vi har i dag, men mye mer profesjonell. Jeg har...altså det er så mange ting jeg har lyst til å gjøre da, samarbeide med..altså du har jo høyskoler rundt om i hele Norge, ikke sant. Der har man lærerutdanning, barnevernspedagogikk...veldig mange omsorgsykker som man kan ta med seg ut på mottakene. Jobbe tettere med menneskene..altså i en utdanningssituasjon [...] En offentlig institusjon og høyskole, de vil jo aldri samarbeide på bakgrunn av sosiale medier, den formen som Facebook....sant. Så de kjører mail, de skal ha en webside...skjønner du? Så vi må liksom opp et hakk da. Det blir sett på som litt uprofesjonelt. [...]Jeg tror man blir tatt på alvor, men litt mer formelt da. Få formalisert det litt mer.

For Norway-gruppa er altså det å bevege seg over på mer «formelle» plattformer enn sosiale medier et viktig steg mot å bli en mer profesjonell organisasjon, som kan synes avgjørende for å realisere fremtidige samarbeidsvisjoner. For lokalgruppene fremstår imidlertid sosiale medier som et helt sentralt organiseringsverktøy, og et særpreg de ønsker å beholde i fremtiden – ved å fortsette å bruke Facebook til å mobilisere til og koordinere offline aktiviteter.

Selv om situasjonen etter akuttfasen roet seg for mange, er det flere som mener man kan «drive på knappenåler og glansbilder en stund», men at det blir vanskelig i lengden. For flere av informantene fremstår det å kunne få et varig og sentralt lokale hvor de kan møtes og drive aktiviteter, samt å få mid-

ler til å kunne betale noen ansatte, som viktig for å kunne fortsette arbeidet fremover.

Målet er jo at det kan bli det [organisasjon med mulighet for ansettelser], uten at det blir så voldsomt byråkratisk og administrativt, men på en måte at det er noen som har ansvar som de får lønn for. Sånn at de får...altså, jeg tror liksom det er verdt å investere litt i det engasjementet her da, sånn at det blir langsiktig.

En er imidlertid bekymret for at man blir for fokusert på penger og hvor man kan søke midler. Da vil de også være avhengig av å følge retningslinjene og rapporteringskravene som følger av tilskuddene.

[...] med budsjetter, rapportering, etterrapporter...hele den pakka der. Da skal vi ha noen som faktisk kan skrive det [...]. Vi må først finne ut hva vi skal med alle pengene – vi har jo klart oss med null fram til nå! Det at vi har et organisasjonsnummer gjør at vi kan ta imot noen donasjoner. Jeg vet at folk har lyst til å gi oss penger, det kan hende det er nok. Vi *må* ikke ha 100 000 på bok! Jeg tenker det er nok med 10 000, så har vi litt sånn og kjøpe litt tapet i ny og ne og er det akutt mangel på bleier så kunne vi kjøpe inn en bleiepakke. Det er liksom sånn...og det jeg sliter med..folk har fått veldig dollartegn og jeg kjenner at det gir meg litt ubehag. For dette er ikke [den lokale RW-gruppen]. Flammen til [gruppen] er ikke penger. Flammen til [gruppen] er at vi skal klare det her på overskuddet folk har liggende hjemme.

I tillegg til de økonomiske faktorene, og manges ønske om mer forutsigbarhet, er det også andre kjennetegn ved en mer uformell organisering som fremstår som en utfordring fremover, nemlig de knyttet til å ivareta enkeltindivider som legger ned mye tid og energi i arbeidet. Selv om kostnadene ved å organisere seg via sosiale medier på mange måter senker kostnadene ved kollektiv handling, så fører det å operere «utenfor rammene» over tid til andre sentrale kostnader, som for alle gruppene handler om at ildsjelene og kjernefrivillige som brenner for saken sliter seg ut over tid. En informant forteller om hvordan de i «perioder har brent lys ikke bare i begge ender, men i midten, og bare gått på». Andre forteller historier om hvordan de i perioder har stått på «døgnet rundt», fordi det hele tiden rant inn med meldinger og forespørsler på chaten.

Det var jo veldig mye sånn døgnet rundt, du vet når det går en chat hele tiden, nesten midt på natten, altså om på en måte ting som hele tiden løper, hele tiden er behovet der... «nå står det noen der som ikke får hjelp». Altså veldig mye sånn problemløsning hele tiden da.

Det har jo falt fra folk av ulike årsaker. Men også fordi det har vært så altoppslukende at det har tatt tiden fra familien og barna og sånn, og de har på et tidspunkt skjønt at «dette kan jeg ikke drive med, jeg må prioritere familien min». Og det er helt forståelig.

Mange av RW-gruppene er altså helt avhengig av enkeltpersoners engasjement for den daglige drift og virke, og for lån av lokaler. På denne måten fremstår de som mer sårbare, uten de samme strukturene og støtteapparatet som mer etablerte organisasjoner kan tilby⁴⁵. Men selv om enkeltorganisasjoner på denne måten kan oppleves som mindre stabile, fremstår nettverket av relasjoner som mer robust og levedyktig over tid. En av informantene snakker om hvordan en lokal RW-gruppe hun var med i, og som hadde vært inaktiv over tid, hadde gått i «dvale».

Intervjuer: Når du sier i «dvale» og ikke «død», er det fordi den er klar hvis det skulle være behov for det?

I: Ja, det er klart...skulle det skje noe nå så er vi jo der med en gang igjen. Og vi følger jo veldig med på det som skjer nå og...sånn for min egen del så har jeg jo knytta masse kontakter både i mediene og i Refugees-nettverket og alt sånn her. Så hvis det skulle skje noe [lignende igjen, store forskningsstrømmer el., forskers anm.] så stiller vi jo mye sterkere kan du si. Fordi vi har det nettverket og de kontaktene vi har. Og vi vet litt mer også enn det vi gjorde til å begynne med. Vi visste jo ikke hvor stort det her skulle bli da vi engasjerte oss.

En annen sammenligner nettverket med sopper, som «popper» opp der det trengs.

Generelt så tror jeg det kommer til å bli sånn at den dagen flyktningstrømmen stopper – noe den [neppe] kommer til å gjøre, men på en måte at behovet for oss ikke lenger er der i samme grad – så tror jeg på en måte at dette er en bevegelse som bare plutselig «nå er vi der». Der er en sopp, der er en sopp, det er noen som trenger en sopp der, så er vi der. Også må det ikke opp og behandles i et nasjonalt styre og nye vedtekter og sånne ting [...]

Så selv om det for Norway-gruppen er et poeng å bli mer profesjonell for å kunne opprette samarbeid de ønsker, er det for lokallagene fleksibiliteten og det mer uformelle som synes som nøkkelen også for det videre arbeidet.

45. På lik linje med andre nyopprettede organisasjoner. Se bl.a. Guro Ødegårds studie av innvandrersorganisasjoner (Ødegård, 2016).

Mitt mål er at vi fremdeles skal være litt den der uordentlige aksjonsgruppa, grasrotbevegelsen, som ikke er for «ordentlig» og som ikke har møter på samme måte [som andre organisasjoner]. Vi har Facebook og SMS hvis det ikke funker på Facebook. Også møtes vi innimellom [...] Vi skal ikke være formelle, og vi skal bare møte opp. Så kan de andre komme etter at de er ferdige på møtene sine [...] Og de er veldig velkomne etter.

Oppsummering

Mens fremveksten av RW-nettverket startet som en grasrotbevegelse, med en desentralisert og flat struktur, har vi dette kapittelet sett hvordan det raskt oppstod et behov for formalisering, styring og (demokratisk) governance. Ikke bare var utviklingen drevet av et internt behov for kontroll og oversikt, men også eksterne krav og forventninger, som juridiske krav til penger på konto (som fordret den raske formaliseringen hos flere). Et mer normativt behov for en viss struktur for å bevare RWs omdømme og varemerke ble også påtrengende, med tanke på å samhandle med omgivelsene (mottaksapparatet, offentlige myndigheter lokalt og sentralt og andre frivillige organisasjoner) og bli tatt på alvor som en seriøs aktør på lik linje med andre (ikke «bare en Facebook-gruppe»). Særlig i møte med andre frivillige aktører som arbeider med mye av det samme som dem, som aktiviteter på mottak, tydeliggjøres RWs særtrekk og identitet. Til tross for visse rammer som «presser» dem inn i noen former, er de bevisste på å beholde noen av sine særegne kjennetegn som de mener bidrar med noe viktig inn på feltet, og som handler om en effektivitet og tilpasningsdyktighet som muliggjøres av nettverksformen.

Men selv om en mer uformell nettverksorganisering bidrar til å gjøre RW fleksible og effektive, har en mer uformell organisering sine kostnader, som både dreier seg om enkeltfrivillige og ildsjeler som brennes ut, og utfordringer knyttet til økonomisk støtte og langsiktig planlegging som kan bidra til stabilitet og forutsigbarhet over tid.

Oppsummering og diskusjon

Ved hjelp av casestudier av et utvalg Refugees Welcome-grupper i Norge, har rapporten belyst fremveksten og utviklingen av en sosial bevegelse. Målet har vært å få et bilde av hvordan RW som handlingsnettverk har organisert seg i ulike faser, og ved hjelp av en flerdimensjonal tilnærming få innblikk i hvilke strukturelle, kulturelle og organisatoriske faktorer som har vært viktig for gruppens etablering, vekst og virke.

Fra et *strukturelt perspektiv* kan fremveksten av Refugees Welcome ses som et resultat av et institusjonelt vakuum som oppstod da et stort antall flyktninger og asylsøkere ankom hovedstaden i løpet av noen få måneder høsten 2015. I en situasjon som fremstod som akutt, og hvor det offentlige mottakssystemet var overbelastet, oppstod samtidig et rom for en ny aktør. De politiske mulighetsstrukturene kan med andre ord sies å ha vært til stede på grunn av et stort behov for frivillige hender. Særlig i den kritiske fasen, og ved ulike midlertidige mottak som ble opprettet rundt om i landet, bidro et mangfold av RW-grupper med å dekke grunnleggende behov for klær, mat og utstyr, og etter hvert med ulike sosiale aktiviteter både i og utenfor mottak.

Fra et *kulturelt perspektiv* kan fremveksten av RW-bevegelsen ses som en reaksjon på den dominerende politiske diskursen når det gjelder flyktning- og asylpolitikk, og et medielandskap preget av et polarisert debattklima som på den ene siden formidlet en krisesituasjon i Europa og menneskelige lidelser, og det informantene oppfatter som en stadig økende aksept for nedlatende og hatefulle kommentarer om innvandring og flyktninger på den andre. I et framingperspektiv, hvor man søker å få innblikk i deltakernes forståelsesrammer og meningen de knytter til deltakelsen, kan man si at RWs budskap og mandat refererer til tre diskurser: i) solidaritet og empati for mennesker i nød, ii) menneskerettigheter/Flyktningkonvensjonen og iii) politisk motstand til den dominerende asylopolitikken.

Ikke bare la konteksten og engasjementet til rette for handling: Kommunikasjonsplattformen Facebook bidro til at RW evnet å mobilisere mange mennesker på kort tid, og til at de fikk mye oppmerksomhet rundt flyktningenes

situasjon og sitt eget arbeid – en oppmerksomhet som igjen inspirerte flere til å bidra. Fra et *organisasjonsperspektiv* fungerte sosiale medier og digitale nettverk som et svært effektivt verktøy for å informere, mobilisere og koordinere lokale aktiviteter og frivillig innsats.

Etter at Norway-gruppas funksjon gikk fra å dreie seg om koordinering av lokale aktiviteter på Tøyen til å bli en mer overordnet paraplyorganisasjon, endret også betydningen av sosiale medier seg for de ulike nivåene. Mens Facebook var viktig for alle i startfasen, er Norway-gruppa opptatt av å gå over til mer «profesjonelle» plattformer for å inngå i samarbeid med aktører som myndigheter og utdanningsinstitusjoner. For lokalgruppene fremstår imidlertid den digitale plattformen fremdeles som det sentrale organiseringsverktøyet. Der foregår det meste av intern og ekstern kommunikasjon, samt koordineringen av frivillige aktiviteter. Bruken av sosiale medier kombineres også med personlige møter og mer tradisjonelle kommunikasjonsmedier som SMS og telefon. Gruppene løser altså organiseringen på ulike måter avhengig av hvordan de jobber og hva de gjør. Denne fleksibiliteten og tilpasningsevnen muliggjøres på mange måter av todelingen mellom lokalt og nasjonalt nivå, hvor de lokale gruppene er mer aktivitetsorienterte og den nasjonale jobber mer politisk. At hver gruppe er autonom, gir dem handlingsrom til å tilpasse seg lokale forhold, samtidig som de kan trekke på ressursene som følger av å være del av et større nettverk. På flere måter synes Facebook sin rolle som kommunikasjons- og organiseringsverktøy å ha bidratt til å senke terskelen for deltakelse ved at frivillige kan bidra raskt, med helt konkrete behov, uten krav om medlemskap, kurs, eller å måtte binde seg til en spesifikk organisasjon over tid.

Rapportens analysekapitler tydeliggjør hvordan en flerdimensjonal tilnærming kan være en fruktbar inngang til å studere institusjonalisering, og viser hvordan både politiske mulighetsstrukturer, rådende forståelsesrammer og mobiliseringsstrukturene – og samspillet mellom disse – bidro til RWs etablering og raske vekst. Etter kort tid oppstod imidlertid en spenning mellom den flate og uformelle nettverksorganiseringen på den ene siden, og et behov for formalisering og styring på den andre. Utviklingen av gruppene ble drevet både av interne behov for kontroll og oversikt, som at Norway-gruppa ble en paraplyorganisasjon som koblet de ulike lokale initiativene sammen, og av eksterne krav og reguleringer knyttet til økonomi og organisasjonsdrift – for eksempel at de måtte ha en konto for donasjoner og et organisationsnummer for å søke midler. Med formalisering kom også kravet om et demokratisk valgt styre. Men, som vi så i kapittel 3 om RW-gruppenes møte med feltet, handlet ikke valget enkelte gjorde om å få på plass fastere rammer kun om praktiske hensyn og formelle krav. Utviklingen hadde også en *normativ* dimensjon knyttet til legitimitet, og forutsetninger for å bli tatt på alvor som en seriøs aktør som kan samarbeide med omgivelsene (som mottaksapparatet, lokale og nasjonale myndigheter og andre frivillige aktører). For flere av RW-

gruppene ble det raskt viktig – både på grunn av interne og eksterne forventninger til hva som utgjør en «ordentlig organisasjon» – at de var noe mer enn «bare» en Facebook-gruppe. Behovet for å tydeliggjøre RWs særpreg og identitet, som også kan ses som en viktig del av en legitimeringsprosess, meldte seg altså særlig da situasjonen hadde roet seg etter den første tiden, og i møte med andre etablerte aktører på feltet.

Selv om RW-gruppene på enkelte områder kan begynne å ligne mer etablerte frivillige organisasjoner, ved at de får styrer, demokratiske strukturer og regnskap på plass (enkelte også har begynt med egne introkurs for frivillige), så synes det fremdeles viktig for studiens informanter å holde på en særpreget RW-identitet som en grasrotorganisasjon med flat og uformell nettverksstruktur, og et ensrettet fokus på flyktninger og asylsøkere. Informantene opplever at den åpne formen bidrar til å senke terskelen for frivillig deltakelse, og at den muliggjør opprettholdelsen av ad hoc-preget gjør dem fleksible og har gjort dem i stand til å respondere raskt og effektivt på hendelser og behov. Selv om nettverksformen for mange fremheves som en styrke, som overskrider enkeltgruppers ressurser og overlevelse, har analysene belyst hvordan en mer uformell nettverksform kan ha sine kostnader, i form av enkeltmenneskers tid og energi og utfordringer med å få på plass demokratiske strukturer⁴⁶. Dessuten kan usikre økonomiske rammer gjøre det vanskelig å planlegge langsiktig og opprettholde engasjementet til kjernefrivillige over tid.

Prosessene som har blitt beskrevet i denne rapporten er ikke bare interessante i forbindelse med Refugees Welcome. De gjør det også aktuelt å løfte blikket, og se på fremveksten og utviklingen i en bredere kontekst, hvor både frivillig deltakelse og organisering er i endring.

Nettverk som mål, middel og form

Som vi har sett i denne og andre studier, spilte det norske sivilsamfunnet en viktig rolle i forbindelse med flyktningssituasjonen i 2015. Fladmoe og kolleger (2016) finner at nyopprettede initiativer som RW spilte en viktig rolle i å supplere mer etablerte frivillige aktører. I dette prosjektet, «Nye former for frivillighet», har vi vært interessert i nye typer nettverk som vokser frem på siden av de etablerte organisasjonene og som finner nye måter å løse samfunnsproblemer på. Som påpekt innledningsvis er ikke det at frivillige sammenslutninger organiserer seg for å løse påtrengende samfunnsproblemer noe

46 Jmf. tidligere studier av sammenhengen mellom organisasjoners bruk av internett og sosiale og sentralisering av beslutningsmakt (se bl.a. Eimhjellen, 2013)

nytt i seg selv. I RWs tilfelle er det formen, omfanget og hastigheten på mobiliseringen som fremstår som noe særegent.

Ny kommunikasjonsteknologi, som internett og sosiale medier, har blitt en stadig viktigere kilde til informasjon og mobilisering, og bidrar på mange måter til å endre premissene for kollektiv handling og frivillig organisering. Mens vi vet litt om hvordan etablerte frivillige organisasjoner søker å tilpasse seg og ta i bruk ny nettverksteknologi (se bl.a. Steen- Johnsen m.fl., 2012; Eimhjellen m.fl., 2013; Eimhjellen, 2013 og 2014), har vi i denne rapporten sett på hvilke muligheter og utfordringer som oppstår når utviklingen går i den andre retningen: Når en organisasjon oppstår på Facebook og skal finne sin plass i et etablert felt. På flere områder ser vi at RW etter en tid står ovenfor en del av de samme utfordringene som andre frivillige aktører, som å holde på frivillige og søke å finne en balanse mellom bruk av nettverksorganisering og nye kommunikasjonsmidler, fleksibilitet og effektivitet på den ene siden og behov for styring, forutsigbarhet og legitimitet på den andre.

På individnivå synes det som om RW har funnet en måte å appellere til det som omtales som stadig mer «refleksive» frivillige, som er mer opptatt av enkeltsaker, er løsere bundet til organisasjoner og har større forventninger til å realisere seg selv gjennom det frivillige arbeidet. Gruppene i utvalget har et bevisst forhold til at de skal være åpne for alle, ikke stille krav om medlemskap eller annet (utover det som kreves for tilgang på mottakene, som politiattester o.l.), at alle bidrag er velkomne, og at folk gjerne må ta utgangspunkt i det de selv har av ressurser. På denne måten synes RW å ha klart å fange opp et bredere engasjement, utover det som gjerne kanaliseres gjennom større og mer etablerte aktører. Særlig i akutfasen syntes RW å ha engasjert mange som først meldte seg til andre organisasjoner, men som på grunn av stor pågang ikke fikk svar. Ved å respondere raskt på initiativer, og melde fra om konkrete behov, synes RW å ha senket terskelen for deltakelse og evnet å benytte seg av engasjementet som oppstod. Flere av lederne er bevisste på at både behov og frivillige aktiviteter skal komme fra grasrota, og ikke defineres ovenfra. Selv om det kan diskuteres hva en mister ved å ha mindre stabile rammer, gjør RWs gjennomslagskraft det aktuelt å spørre om andre etablerte frivillige aktører har blitt for store og brede til at de evner å kaste seg rundt, og å tilpasse seg raskt omskiftelige behov, særlig i ekstraordinære situasjoner. Det er ingen tvil om at RWs bruk av sosiale medier som organiseringsverktøy har vært en viktig faktor til deres effektivitet og fleksibilitet.

Selv om mange frivillige organisasjoner i dag er online, med bruk av både hjemmesider og sosiale medier, har tidligere studier vist at frivillige organisasjoner i liten grad tar i bruk de interaktive mulighetene internett tilbyr (Eimhjellen m.fl., 2013). Ikke fordi det er mangel på vilje, men fordi det kan være utfordrende å skape interaktivitet samtidig som man beholder en viss grad av kontroll, legitimitet og organisasjonskultur (Steen-Johnsen m.fl., 2012). RW synes imidlertid å ha evnet å ta i bruk dette potensialet for toveiskommunika-

sjon som ligger i de nye mediene – både i informasjonsspredning og i koordinering av lokale aktiviteter. Hjemmesiden til RWTN – og særlig de lokale Facebook-gruppene – fungerer på mange måter som digitale frivillighetssentraler, hvor det både blir formidlet konkrete behov fra mottak eller flyktninger, og hvor individer kan henvende seg for å få informasjon om hva de kan bidra med. Med bakgrunn i studier som viser at en av de mest sentrale barrierene for frivillig deltakelse er at en ikke har blitt spurt eller ikke vet hvor man skal begynne (se bl.a. Wollebæk m.fl., 2015), kan en slik formidling av ulike måter å hjelpe på via nettsiden, sammen med interaksjon på en utbredt plattform som Facebook, fremstå som et nyttig virkemiddel for å senke terskelen for deltakelse.

Tidligere studier har vist at sosial kapital er viktig for integrasjon (se bl.a. Ødegård, Loga, Steen-Johnsen og Ravneberg, 2014). Sosial kapital består av tillit og nettverk mellom mennesker – både tette bånd mellom mennesker som er like hverandre («sammenbindende» sosial kapital), og mellom mennesker som er ulike på viktige områder («brobyggende» sosial kapital) (Putnam, 2000). Et sentralt budskap for RW-informantene i denne studien er nettopp betydningen av å bygge relasjoner både mellom ulike grupper flyktninger, og mellom nordmenn og flyktninger, som kan legge grunnlag for både vennskap og at flyktningene kan få informasjon og kunnskap de ellers ikke ville fått. Som en av informantene siteres på i kapittel 2, er det ikke nødvendigvis de «overorganiserte strukturene det går på», men de mer jevnbyrdige relasjonene, som kan være viktige videre i en integrasjonsprosess, for tilhørighet og for å navigere i et nytt samfunn.

Med kunnskapen vi har om hvordan nye og etablerte aktører supplerte hverandre på en viktig måte i forbindelse med flyktningssituasjonen i 2015/2016 (Fladmoe m.fl., 2016), og hvordan både formelle og uformelle sosiale relasjoner er avgjørende for integrasjon i et samfunn (se bl.a. Ødegård m.fl., 2014), er det også relevant å spørre seg hvordan man kan legge til rette for at både formelle og mindre formelle aktører kan eksistere side om side på asyl- og flyktningfeltet. Selv om det ikke er noen lovmessighet i at utviklingen i en organisasjon går fra løsere former mot mer hierarki og byråkrati, ser man gjerne tendenser til homogenisering av organiseringsformer – eller *isomorfisme* – særlig på felt som dette, hvor staten spiller en sentral rolle som samarbeidspartner og for finansiering (DiMaggio og Powell, 1991). Selv om aktivitetene ikke nødvendigvis krever det, ser man derfor en tendens til at organisasjoner adopterer visse former og strukturer for legitimitet og overlevelse, uavhengig av hvor effektivt det er (Meyer og Rowan, 1977). På mange måter kan det tyde på at sosiale bevegelsers fremvekst og suksess i begynnelsen nettopp ligger i å operere utenfor etablerte rammer, og ikke følge institusjonaliserte veier og virkemidler, men at deres fremtid ligger i å bli del av det etablerte systemet for legitimitet og overlevelse. I forbindelse med RW ser det imidlertid ut til at utviklingen (i det minste i en tidlig fase) ikke nødvendigvis

innebærer å måtte bli lik andre: Selv om gruppene på noen måter synes å «tvinges inn» i noen former på grunnlag av juridiske krav og retningslinjer fra myndigheter og mottakssystemet, og mer normative forventninger til hva som kjennetegner en seriøs aktør, synes det for RW å ligge en frihet i å beholde noe av den opprinnelige nettverksformen, for identitet, fleksibilitet og effektivitet. Analysene viser at gruppene har funnet ulike måter å løse utfordringer på: Mens Norway er opptatt av bli mer profesjonell og «ordentlig», er en viktig del av identiteten til lokalgruppene å nettopp beholde en mer uformell ad hoc-struktur. Som nevnt synes det som om den relative friheten til å tilpasse seg lokale behov ligger i todelingen mellom nasjonalt og lokalt nivå, hvor de lokale er mer aktivitetsorienterte og den nasjonale jobber mer politisk. En lignende todeling ser vi også i det øvrige norske organisasjonssamfunnet, hvor stadig færre lokale lag er formelt koblet til regionalt og nasjonalt nivå (Arnesen m.fl., 2016). Studien av RW reiser flere spørsmål som det kan være aktuelt å se nærmere på ved en senere anledning, som for eksempel:

- Hva sier det at en ny aktør som RW fikk slik gjennomslagskraft om mottakssystemet og etablerte aktørers evne til å agere raskt og effektivt ved akutte hendelser?
- Hva kan etablerte frivillige organisasjoner lære av RW, og omvendt? Hva taper/vinner man på å operere i randsonen av etablerte rammer og institusjoner?
- Tidligere studier har dokumentert at tradisjonelle og mer uformelle frivillige aktører synes å supplere hverandre på viktige områder. Er det rom for ulike grader av formalitet og mer hybride former for organisering på asyl- og flyktningfeltet, hvor statlige aktører og reguleringer spiller en sentral rolle?

Etterord

Som beskrevet innledningsvis, er denne studien gjennomført på ett tidspunkt hvor gruppene i utvalget var på ulike stadier i en utviklingsprosess. Etter intervjuene har gruppene fortsatt å utvikle seg i ulike retninger – og ikke nødvendigvis i den retningen informantene så for seg på intervjutidspunktet.

Per desember 2016 fungerer Refugees Welcome to Norway (RWTN) fremdeles som en paraplyorganisasjon for de lokale gruppene. I takt med at flere mottak har blitt lagt ned, og mange av de som ankom i 2015/2016 har fått avslag på asylsøknaden og sendt ut av landet, har Norway-gruppens arbeid blitt stadig mer politisk. Gruppen jobber tett med advokater og rettighetsgrupper for å kartlegge og dokumentere prosessene rundt utsendelsene og behandlingen av søknadene. Etter å ha samarbeidet gjennom høsten, ble det i desember 2016 klart at RWTN flytter inn i kontorlokalene til Norges Fredsråd i løpet av 2017. På tidspunktet for oppfølgingssamtalen hadde den nasjonale gruppen fremdeles et midlertidig interim-styre.

Når det gjelder lokalgruppene, har to av gruppene i utvalget blitt medlemsorganisasjoner, og har gjennomført demokratiske valg av styrer. Selv om mange, i likhet med Norway-gruppen, er negative til utviklingen av situasjonen for flyktninger og asylsøkere både i Norge og internasjonalt, er lokalgruppenes aktiviteter i stor grad rettet mot lokale aktiviteter. Per desember 2016 hadde enkelte av gruppene fremdeles aktiviteter på mottak. De fleste hadde imidlertid avvirket – eller var i ferd med å avvike – aktiviteter og klesutdeling ettersom deres lokale mottak ble lagt ned. Flere av gruppene er i gang med nye arbeidsområder, som i større grad retter seg mot den videre integreringsprosessen av flyktninger som har fått opphold. En av gruppene har siden intervjutidspunktet fått på plass et samarbeid med kommunen i bosettingsprosessen, hvor de benytter den lokale RW-Facebooksiden til å koble nyinnflyttede familier med nordmenn som bor i nærmiljøet («vennefamilier»), samt etterlyse og samle inn møbler og utstyr til leilighetene deres.

En av gruppene som på intervjutidspunktet var i en prosess med å bli formell organisasjon, trakk i etterkant av intervjuet sin registreringssøknad da de så flere fordeler ved å ikke formalisere seg (som å slippe å forholde seg til diverse krav og rapporteringer).

Litteratur

- Arnesen, D., Sivesind, K.H. og Gulbrandsen, T. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Rapport 5/2016. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Barrabasi, A. L. (2002). *Linked*. London: Penguin Books.
- Bennet, L. & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action. *Information, Communication and Society*, 15 (5), 739-768.
- Castells, M. (2000). *The rise of the network society* (2.nd ed). Oxford: Blackwell.
- Della Porta, D. og Diani, M. (2006). *Social Movements. An Introduction* (2nd.ed.). Oxford: Blackwell Publishing.
- Diani, M. (1992). The concept of social movement. *The Sociological Review*, 40 (1), s. 1-25.
- DiMaggio, P.J. og Powell, W.W. (1991). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48 (2), s. 147-160.
- Eimhjellen, I., Wollebæk, D. og Strømsnes, K. (2013). Associations Online: Barriers for using web-based communication in Voluntary Associations. *Voluntas*, 25, 730-753.
- Eimhjellen, I. (2013). Internet communication. Does it strengthen local voluntary organizations? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, s.1-20. DOI: 10.1177/0899764013487996.
- Eimhjellen, I. (2014). *From face to face to Facebook? Web Technologies in Norwegian Civil Society* (Doktoravhandling). Bergen: Universitetet i Bergen.
- Eimhjellen, I. (2016a). *Flyktningengasjementet i sosiale medier*. Paper til medieforskerkonferansen 21-22. oktober 2016. Bergen.
- Eimhjellen, I. (2016b). Nytt lokalt engasjement: Ein studie av Bærekraftige Liv i Bergen. I: I. Eimhjellen og G. Ødegård. *Klima og migrasjon. To casestudier av sivilsamfunnsorganisering i ei ny tid*. Rapport 2/2016. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

- Enjolras, B. *Networked voluntary organizations as hybrid organizations. The case of Amnesty International Norway*. Paper presentert på The 9th International Conference of the International Society for Third Sector Research (ISTR). Kadir Has University. Istanbul, Tyrkia, 7-10. Juli 2010.
- Enjolras, B., Steen-Johnsen, K. og Wollebæk, D. (2013). Social media and mobilization to offline demonstrations: transcending participatory divides? *New Media and Society*, 15 (6), s. 890-908. DOI: 10.1177/1461444812462844
- Fladmoe, A., Sætrang, S., Eimhjellen, I., Steen-Johnsen, K. og Enjolras, B. (2016). *Nordmenns bidrag i flyktningssituasjonen 2015/2016*. Rapport 6/2016. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Gjerde, S. og Winsvold, M. (2016). *Bruk av frivillige i søk og redning. En pilotstudie i to politidistrikt*. Rapport 4/2016. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Goffman, Erving (1974). *Frame Analysis*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- McAdam, D., McCarthy, J.D. og Mayer, N.Z. (1996). *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meyer, J.W., og Rowan, B. (1977). Institutionalized Organizations: Formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*, 83 (2), s. 340-363.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schluster.
- Seippel, Ø. (2001). From Mobilization to Institutionalization? The Case of Norwegian Environmentalism. *Acta Sociologica*, 44 (2), s. 123-137
- Seippel, Ø. (2003). Sosiale bevegelser: Innføring, oversikt, utfordringer. *Sosiologisk tidsskrift*, 11 (2), s. 181-202
- Shirky, C. (2008). *Here comes everybody. The Power of organizing without organizations*. London: Penguin Books.
- Snow, D. A. og Soule, S.A. (2010). *A primer on social movements*. New York: Norton & Company.
- Steen-Johnsen, K., Enjolras, B. og Kruse, A. E. (2012). *Nettverkssamfunn og frivillige organisasjoner*. Rapport 1/2012. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Steen-Johnsen, K. og Enjolras, B. (2015). Social media and civil society organizations (CSOS): Transformed challenges for governance. I: H. Asencio og R. Sun (red.), *Cases on Strategic Social Media Utilization in the Nonprofit Sector*. IGI Global.
- Stalder, F. (2006). *Manuel Castells. The theory of the network society*. Cambridge: Polity Press.
- UDI (2016). *Årsrapport 2015 for Utlendingsdirektoratet*. Oslo: UDI.
- Van Dijk, J. (1991). *The Network Society*. London: Sage.

- Wollebæk, D. og Selle, P. (2002). *Det nye organisasjonssamfunnet. Demokrati i omforming*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wollebæk, D. og Sivesind, K.H. (2010). *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Rapport 3/2010. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. og Ravneberg, B. (2014). *Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Ødegård, G. (2016). *Kulturformidler eller politisk aktør? En studie av flerkulturelle barne- og ungdomsorganisasjoner*. I: I. Eimhjellen og G. Ødegård. *Klima og migrasjon. To casestudier av sivilsamfunnsorganisering i ei ny tid*. Rapport 2/2016. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Østerud, Ø., Engelstad, F. og Selle, P. (2003). *Makten og demokratiet. En sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen (1998-2003)*. Oslo: Gyldendal.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Sammendrag/Abstract

<i>Forfatter/Author</i> Synne Sætrang
<i>Tittel</i> «Ikke bare en Facebook-gruppe». En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge
<i>Sammendrag</i> Basert på intervjuer med syv ledere og nøkkelpersoner i seks ulike initiativer omkring i landet, ser denne rapporten på fremveksten og utviklingen av Refugees Welcome-nettverket i Norge Målet med rapporten har vært å få innblikk i gruppenes overgang fra å være løse digitale nettverk til å bli mer eller mindre formelle organisasjoner, som gir en unik inngang til å forstå fremveksten og utviklingen av en sosial bevegelse: Fra etablering i Oslo og spredningen av engasjementet til resten av landet, informan-tenes erfaringer opplevelse av muligheter og utfordringer i møte med asyl- og flyktningfeltet, og hvordan en ny aktør søker å forme – og blir formet – av konteksten de går inn i. Analysene gir et innblikk i hvordan RW som handlingsnettverk har organisert seg i ulike faser, og søker ved hjelp av en flerdimensjonal tilnærming å få innblikk i hvilke strukturelle, kulturelle og organisatoriske faktorer som har vært viktig for gruppenes etablering, vekst og virke. I diskusjonen ses fremveksten og utviklingen av RW i en bredere kontekst, hvor både frivillig deltakelse og organisering er i endring. Ny kommunikasjonsteknologi, som internett og sosiale medier, har blitt en stadig viktigere kilde til informasjon og mobilisering, og bidrar til å endre premissene for hvordan mennesker dan-ner grupper – og med det selve grunnlaget for kollektiv handling.
<i>Emneord</i> Frivillig innsats, frivillige organisasjoner, nye frivillige initiativ, sosiale medier, flyktninger, Refugees Welcome to Norway
<i>Summary</i> Based on interviews with seven leaders and key figures in six different initiatives across the country, this report analyses the emergence and development of the Refugees Welcome-network in Norway. The aim of the report has been to gain insight into the groups' transition from loose digital networks to becoming more or less formal organizations, which provide a unique approach to understand the emergence and development of a social movement: From the first initiative in Oslo and the rapid growth of similar local groups in the rest of the country, the informants' experiences of opportunities and challenges in the interaction with established institutions and organizations, and how the network as a new actor in the field seeks to influence – and is influenced by – the context they enter. The analysis provides an insight into how RWs as a network for action have organized themselves in different phases. By using a multidimensional approach, the study seeks to gain insight into the structural, cultural and organizational factors that have been important to the groups' founding, growth and activities. In the final discussion, the emergence and development of RW is seen in a broader context of changing patterns of voluntary participation and organization. New communication technologies, like the Internet and social media, have become an increasingly important source of information and mobilization. The development is affecting how people form groups - and with it the basis for collective action.
<i>Index terms</i> Volunteering, voluntary organizations, new voluntary initiatives, social media, refugees, Refugees Welcome to Norway

Det raskt økende omfanget av flyktning- og asylankomster til Norge høsten 2015 førte til en omfattende mobilisering i det norske sivilsamfunnet. Flertallet av de frivillige bidro gjennom frivillige organisasjoner, men situasjonen førte også til fremveksten av nye hjelpegrupper som ved hjelp av sosiale medier engasjerte og organiserte frivillige i stor skala – utenfor rammene av etablerte institusjoner. Refugees Welcome (RW), som er tema for denne rapporten, representerer det største av disse initiativene.

Basert på intervjuer med syv ledere og nøkkelpersoner i seks ulike initiativer omkring i landet, ser denne rapporten på fremveksten og utviklingen av RW-nettverket i Norge: Fra etablering i Oslo og spredningen av engasjementet til resten av landet, informantenes opplevelser av muligheter og utfordringer i møte med asyl- og flyktningfeltet, og hvordan en ny aktør søker å forme – og blir formet – av konteksten de går inn i.

Analysene gir et innblikk i hvordan RW som handlingsnettverk har organisert seg i ulike faser, og søker ved hjelp av en flerdimensjonal tilnærming å få innblikk i hvilke strukturelle, kulturelle og organisatoriske faktorer som har vært viktig for gruppenes etablering, vekst og virke.

Rapporten peker på hvordan fremveksten og utviklingen av RW kan ses i en bredere kontekst, hvor både frivillig deltakelse og organisering er i endring. Ny kommunikasjonsteknologi, som internett og sosiale medier, har blitt en stadig viktigere kilde til informasjon og mobilisering, og bidrar til å endre premissene for hvordan mennesker danner grupper – og med det selve grunnlaget for kollektiv handling.

ISBN (print): 978-82-7763- 544-6
ISBN (online): 978-82-7763- 545-3

ISSN (print): 1891-2168
ISSN (online): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo